DET FRANSKE SPROG

Michael Herslund ▪ Hanne Korzen ▪ Henning Nølke ▪ Finn Sørensen

Kapitel VIII,I. Den komplekse prædikation 1.

Michael Herslund og Hanne Korzen

1999

DET FRANSKE SPROG KAPITEL VIII, I

Indhold

1. KOMPLEKS PRÆDIKATION 4
0. Indledning 4
1. Taksis: hypo- og paratakse 4
2. Hypotakse: finit og infinit indlejring 5
Finit hypotakse: underordning og indlejring 5
Infinit hypotakse 7
3. Karakteristik af hypotaktiske konstruktioner 9
Ledsætninger 10
Desententialisering 12
4. Afrunding 17
2. HYPOTAKSE SOM GRAMMATIKALISERING AF TEKSTRELATIONER 19
0. Tekstsammenhæng 19
1. Temporale relationer 20
1.1 Ikonisk sekvens 20
1.2 Aspekt 22
1.3 Konnektorer 23
1.4 Paratakse 25
1.5 Finit hypotakse 27
1.6 Infinit hypotakse 31
2. Kausale relationer 34
2.1 Ikonisk sekvens 35
2.2 Aspekt 35
2.3 Konnektorer 36
2.4 Paratakse 38
2.5 Finit hypotakse 39
2.6 Infinit hypotakse 43
3. Afrunding 45
3. KLASSIFIKATION AF HYPOTAKTISKE STRUKTURER 48
0. Indledning 48
1. De tre typer ledsætninger 48
1.1 Eksplikative 48

1.2 Implikative 49
1.3 Operatorsætninger 50
1.4 Klassifikation 51
2. Problemer ved den traditionelle klassifikation 51
3. En todimensional klassifikation 53
4. Indledere 53
5. Ledsætninger og infinitte verbaler 55
5.1 Klassifikation af de infinitte former 57
5.2 Supinum 59
Akkusativ med infinitiv 60
Historisk infinitiv 61
5.3 Participium 66
5.4 Konklusion 70
6. Afrunding 72
4. EKSPLIKATIVE KONSTRUKTIONER 73
0. Den eksplikative type 73
1. Kompletivsætninger 74
1.1 Forholdet mellem oversætning og ledsætning 74
Stærk styring og svag styring 75
Direkte tale 82
Eksplikatet 83
Konjunktionalet 87
Mobil nægtelse 91
1.2 Ytrings- og meningsverber 92
1.3 Sanseverber 97
1.4 Viljes- og følelsesverber 98
1.5 Ledsætninger efter adjektiv eller substantiv 100
1.6 Eksplikativ sætning med substantivisk eksplikat 102
1.7 Eksplikativ ledsætning ved adverbielt eksplikat 104
1.8 Modus 105
Kompletivsætningen 106
Konjunktiv 107
Assertive og ikke-assertive prædikater 109
Assertiverende og anti-assertiverende kontekster 114
Afrunding 116

2. Infinitiv og kompletivsætning 116
Infinitiv og konjunktiv 116
Infinitivsyntagme 117
Infinitivens subjekt 117
Infinitivens to status 119
Alternation mellem finit og infinit hypotakse 121
2.1 Infinitivsyntagme som subjekt 124
2.2 Infinitivsyntagme som subjektsprædikativ 127
2.3 Infinitivsyntagme som objekt 128
Verber kun med infinitiv 129
Verber med finit/infinit alternation 129
Infinitiv 1 over for infinitiv 2 131
2.4 Infinitiv som adjekt 134
2.5 Infinitiv efter adjektiv eller substantiv 135
2.6 Afrunding 136
3. Spørgesætninger 137
Helspørgsmål og delspørgsmål 139
Spørgesætningers ledfunktion 141
Verber med spørgesætninger 142
Infinitiv 144
Spørgesætninger over for pronominelle implikative ledsætninger 145
4. Følgesætninger 147

Se bibliografi for hele kapitel VIII til slut i Kapitel VIII,III

1. KOMPLEKS PRÆDIKATION

0. Indledning

Ved komplekse prædikationer forstår vi strukturer med mere end ét verbalt element. Det drejer sig typisk om kombinationer af to verber, og der er tale dels om finitte konstruktioner med ledsætninger, dels konstruktioner med infinitte verbaler.

1. Taksis: hypo- og parataksе

Med termen **taksis** betegner man den hierarkiske ordning af verber i grammatiske konstruktioner (i mere snæver anvendelse betegner termen en verbal bøjningskategori på linje med for eksempel tempus og modus, jf. Jakobson 1957). Hypotaksen adskiller sig fra den anden grammatiske metode til sætningssammenknytning, parataksen, dvs. sideordning, på flere måder. I princippet adskiller parataksen sig fra hypotaksen ved, at der er tale om en sammenknytning af selvstændige sætninger til én ytring, ikke om integration af én sætning i en anden: En eventuel hierarkisk ordning af sætningerne er den, der følger indholdsmæssigt af deres rent sekventielle orden. Parataksen indfører en grammatikaliseret sekvensrelation mellem to sætninger, hypotaksen indordner en sætning i en anden gennem etableringen af en dependensrelation, men overlader den sekventielle orden til andre faktorer, se for eksempel VIII, 2.3 nedenfor.

Forskellen mellem de to typer taksis viser sig ved forskellige formelle træk (jf. Hobæk Haff 1987:87 ff., Piot 1988). Ledsætningen viser sig som integreret i oversætningen ved, at den kan indtage forskellige positioner i denne. En sideordnet sætning føjes altid til den sætning, den sideordnes med og kan ikke flyttes i forhold til denne:

> *Julie ne viendra pas parce qu'elle est partie.*
> *Parce qu'elle est partie, Julie ne viendra pas.*
>
> *Julie ne viendra pas, car elle est partie.*
> **Car elle est partie, Julie ne viendra pas.*

Ledsætninger kan selv sideordnes; sideordnede sætninger kan ikke igen sideordnes:

> *Il se croit tout permis, parce qu'il est beau, et parce qu'il est riche* (Piot 1988:7)
> **Il se croit tout permis, car il est beau et car il est riche* (ib.)

Og ved sideordning af ledsætninger kan den sideordnede sætnings eventuelt komplekse konjunktion erstattes af det rene *que*:

> *Il se croit tout permis parce qu'il a de l'argent et que nous sommes là pour l'aider* (Piot 1988:7)

Endelig kan sideordnede sætninger med *et* og *mais* udsættes for ellipse af subjekt eller objekt, jf. Kapitel III, 3.2.1 og 4.2.1, hvilket ikke er muligt i ledsætninger.

Den afgørende forskel mellem para- og hypotakse er imidlertid, at der i paratakse er tale om selvstændige illokutioner, mens hypotaksen integrerer en ledsætning under en overordnet illokution (jf. for eksempel Noonan 1985:106). Mens der i en parataktisk konstruktion som:

Julie ne viendra pas, car elle est partie.

er tale om to af hinanden uafhængige assertioner, er der i den tilsvarende hypotaktiske struktur kun tale om én:

Julie ne viendra pas parce qu'elle est partie.

Denne forskel fremgår blandt andet af, at nægtelsens virkefelt i den hypotaktiske struktur omfatter ledsætningen, men i den parataktiske er begrænset til den sætning, nægtelsen befinder sig i, se videre VIII, 2.2.5 nedenfor.

2. Hypotakse: finit og infinit indlejring

Komplekse prædikationer kan deles i finitte og infinitte konstruktioner, som deler visse grundlæggende egenskaber, men som på afgørende punkter adskiller sig fra hinanden.

Finit hypotakse: underordning og indlejring

Det særegne ved ledsætninger fremgår af selve betegnelsen: Det er **sætninger**, der indgår som **led** i andre strukturer[1]. Ledsætninger er sætninger i den forstand, at de lige som selvstændige sætninger er finitte strukturer. De er led i den forstand, at de indgår i andre syntaktiske strukturer på ledpladser, som kan udfyldes af andet materiale såsom nominale, adjektiviske og adverbielle størrelser, lige som de kan sideordnes med sådanne størrelser. Heraf følger den traditionelle inddeling i nominale, adjektiviske og adverbielle ledsætninger:

Nominal:

Jean voit { *la maison rouge.* / *que Julie est arrivée.* }

1. Blandt andet derfor foretrækker vi termen 'ledsætning' for den nok så udbredte 'bisætning'. Man kan dog lave en terminologisk skelnen mellem 'ledsætning' og 'bisætning' således, at 'ledsætning' betegner det relationelle forhold, mens 'bisætning' betegner en struktur. Efter denne terminologi er *Qu'il vienne!* en bisætning, men ikke en ledsætning. En sådan skelnen er dog af begrænset nytte.

Adjektivisk:

Jean adore les fruits { *rouges.* / *qui sont rouges.*

Adverbiel:

Jean parle { *lentement.* / *comme on le lui a dit.*

Denne traditionelle inddeling, som identificerer klasse med funktion (jf. Brøndal 1937, Matthiesen & Thompson 1988:279 ff.), medfører en række problemer, hvorfor vi vil udvide den med den af Diderichsen (1946:204 ff.) for dansk foreslåede inddeling i **eksplikative** og **implikative** ledsætninger, se VIII, 3. nedenfor[2]. Også Sandfeld (1936:XII ff.) konkluderer, at man ikke kan nøjes med en klassifikation ad én dimension, men bruger dog selv et sideordningskriterium til en inddeling af ledsætninger, som stort set svarer til klassifikationen ovenfor.

De strukturer, der er tale om, når det drejer sig om den finitte komplekse prædikation, er kombinationer af finitte sætninger. Men man kan ikke uden videre tale om, at ledsætningen er underordnet, da ledsætninger for eksempel kan indtage subjektrelationen og således ikke er underordnet (jf. Gaatone 1996:8). Også Sandfeld (1936:IX f.) er klar over det uheldige i termen 'proposition subordonnée'. Men der er altid tale om en dependensrelation og en eller anden form for integration af en sætning i en anden. Det er derfor bedre at tale om hypotakse som en sætnings afhængighed, **ledsætningen**, af en anden, **oversætningen**, med en deraf følgende hierarkisering af sætningerne og deres verbaler:

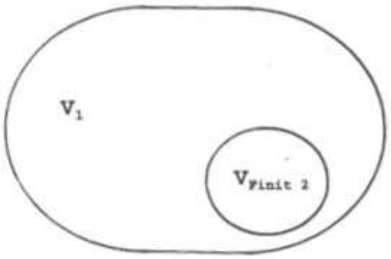

Så selv om ledsætningen ikke altid er underordnet oversætningen i streng forstand, så er dens verbal underordnet oversætningens og fortolkes gennem dette, som jo for eksempel kan udtrykke en bestemt holdning til ledsætningens propositionelle indhold såsom tro eller tvivl, et ønske, en anmodning eller en kommentar til dette indhold. Denne underordning af verbalet signaleres blandt andet ved grammatiske fænomener som consecutio temporum og modusstyring, se nærmere 3.

2. Jf. Hansen (1998) og for russisk Nørgaard-Sørensen (1998).

nedenfor.

Den finitte hypotakse kan beskrives ved tre overordnede typer integration af en finit struktur i en oversætning. Det er ikke vanskeligt at forstå, at to finitte verber kan sættes i forhold til hinanden, og at dette kan ske ved hjælp af en operator, som specificerer dette forholds natur nærmere. Sådanne konstruktioner kan karakteriseres som **operatorsætninger**, se VIII, 6. nedenfor:

Je suis tranquille parce que tu feras tout.

Det forekommer også naturligt, at et nominalsyntagme skal kunne udvides med en fuldt udfoldet prædikation i form af en relativsætning med et finit verbal. Denne type repræsenterer den **implikative ledsætning**, se VIII, 5. nedenfor:

Je n'aime pas la voiture que tu as achetée.

Men det er egentlig en abnormitet, at et finit verbum med sine valensled og eventuelle andre dependenter skal udfylde en valensplads ved et andet verbum, dvs. integreres i et andet verbums konstruktion, en funktion, der normalt varetages af nominale størrelser (jf. Muller 1996a:10). Dette er den **eksplikative ledsætning**, se VIII, 4. nedenfor:

Je sais que tu feras tout.

Denne rolle synes det mere naturligt, at infinitte, nominale, verbalformer varetager, og historisk er det da også sådan i de indoeuropæiske sprog, jf. latins akkusativ med infinitiv:

Scio te omnia facturum esse.

Det er altså på en måde den eksplikative konstruktion, for eksempel repræsenteret af kompletivsætningen, der er mest bemærkelsesværdig blandt de forskellige typer, der udgør den komplekse prædikation med finitte verber, se VIII, 4. nedenfor.

Infinit hypotakse

Ved de infinitte verbalformer er taksis eller **status**, som det kaldes i den germanistiske tradition, jf. Bech (1955-57), Skydsgaard (1977), grammatikaliseret i selve verbalformerne, idet disse er afhængige former, som ikke selvstændigt kan udtrykke en prædikation. Hvor konstruktionen med en ledsætning er integration af en finit struktur i et andet verbals domæne, hvorved den integrerede strukturs tempus og modus bliver gjort afhængige af det overordnede verbal, så er det infinitte verbal i forvejen afhængigt, hvilket udtrykkes ved, at det syntaktisk ikke har nogen subjektsvalens. Det må derfor søge sin S-relation mættet på afstand med et af det overordnede verbals argumenter, prototypisk dets S, og kan ikke optræde som selvstændig struktur:

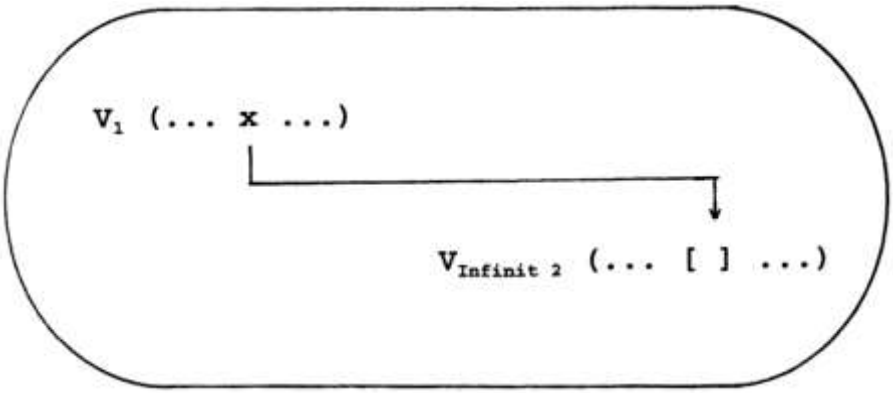

Den grundlæggende forskel mellem finit og infinit hypotakse er derfor, at de to prædikationer, der udgør den finitte komplekse prædikation, for så vidt er uafhængige af hinanden, dvs. at der ikke nødvendigvis er noget fælles element, mens den infinitte hypotakse bygger på en integration af en prædikation i en anden.

Denne integration af en prædikation i en anden bygger på, at det infinitte verbal, der i sig selv er en afhængig verbalform, må have sin S-relation udfyldt af et element, der afhænger af et andet verbal:

Finit:

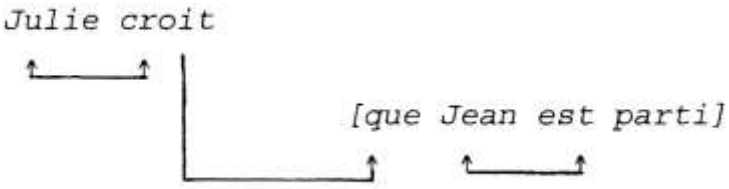

Infinit:

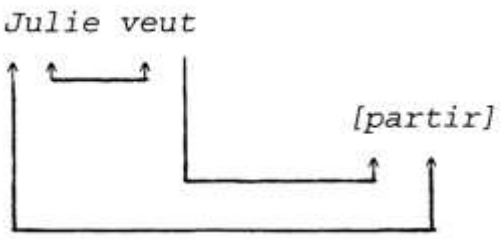

I begge tilfælde udfylder den indlejrede prædikation O-relationen ved det overordnede verbal. Men kun i den infinitte prædikation henter det indlejrede verbal sin S-relation fra det overordnede således, at der derved opstår en **verbalkæde** (jf. Bech 1955-57, Skydsgaard 1977). I den finitte struktur er *Julie* alene S for *croit*, i den infinitte er *Julie* S både for *veut* og *partir*.

Infinitte konstruktioner alternerer ofte med finitte, når de kan få mættet deres subjektsvalens på afstand. Men der er ikke altid tale om nogen automatisk analogi, selv om det tilsyneladende er tilfældet ved kompletivsætning over for infinitivkonstruktion. Man kan nemlig stille spørgsmålet, om det overordnede verbum har nøjagtigt den samme betydning i de to konstruktioner (jf. Rémi-Giraud 1995):

Je veux qu'il parte.
Je veux partir.

Lige som ledsætninger kan de infinitte former klassificeres som nominale, adjektiviske og adverbielle:

Nominal:

Jean préfère — *la maison rouge* / *arriver le dimanche*

Adjektivisk:

Jean aperçoit une vipère — *rouge* / *glissant sur l'herbe*

Adverbiel:

Jean parle — *lentement* / *en bégayant*

Men lige som det er tilfældet ved ledsætningerne, er denne klassifikation ikke tilstrækkelig til at beskrive de infinitte formers brug og deres udstrakte parallelisme med den finitte hypotakse.

3. Karakteristik af hypotaktiske konstruktioner

Hypotaksen er altså en kombination af to prædikationer til en grammatisk enhed, en **over-** og en **undersætning** til én sætning. Denne kombination kan have mere eller mindre vidtrækkende følger, idet undersætningen i den ene ende af skalaen kan bevare mange sætningsagtige træk, i den anden være reduceret helt til en nominal størrelse, så at man næsten ikke længere kan tale om en kompleks prædikation. Der er således tale om en fremadskridende **desententialisering** af undersætningen (jf. Noonan 1985, Lehmann 1988), som kan beskrives ved følgende hierarki, fra det mest sætningsagtige til det mest nominale:

Finit hypotakse:

Julie envisage [que Jean partira].

Infinit hypotakse:

Julie envisage [___ de partir].

Nominalisering:

Julie envisage [le départ de Jean].

Ledsætninger

Den mest sætningsagtige struktur er den finitte ledsætning. Når man betænker det faktum, at ledsætninger har en uselvstændig syntaktisk status, at de ofte rummer præsupponeret information, og at de er underlagt en overordnet illokution, så kan man få den idé, at de i forhold til selvstændige sætninger simpelthen mangler noget, nemlig **egen illokution**. Denne mangel ved ledsætninger kan illustreres ved den sætningsmodel, vi indførte i Kapitel I, 4.0, nemlig en tredeling:

Neustisk (*Jeg siger*)
Tropisk (*det er tilfældet*)
Frastisk (*Sagforhold*)

Man kan derfor foreslå, at det, ledsætninger mangler, er såvel en egen neustisk som tropisk komponent, dvs. de komponenter, hvor illokutionen er lokaliseret. Fraværet af en tropisk komponent er i overensstemmelse med Martin (1983:97 f.)'s analyse af *que* som et element, hvis funktion det er at suspendere en sætnings sandhedværdi, og Muller (1996a:17)'s karakteristik: "... les fonctions énonciatives attachées au verbe conjugué sont suspendues: la modalité énonciative se marque alors dans la principale". Denne mangel på egen illokutionær værdi forklarer blandt andet, at man ikke finder kompleks inversion i ledsætninger, jf. Muller (1996a:17), Korzen (1998) og Kapitel IX. Selv om man ofte opfatter de tre komponenter som selvstændige og ligeberettigede, så er det vel ikke helt galt at hævde, at den neustiske komponent ikke har nogen "raison d'être", når der ikke er en tropisk. Den neustiske komponents fravær i ledsætningen følger så af den tropiskes.

At den finitte hypotakses vigtigste karakteristikum er fraværet af egen illokutionær værdi i ledsætningen, fremgår af, at ledsætninger hverken kan have spørgende eller befalende illokution. Hverken den interrogative eller den imperativiske sætningsform (se Kapitel I, 4.1):

a. *Julie vient-elle?*
b. *Julie, viens!*

findes derfor i ledsætninger. Når disse værdier alligevel kan udtrykkes, er det fordi oversætningens verbal antager dem og dermed giver dem videre til hele konstruktionen, inklusive ledsætningen, hvis sætningsform dog ligger fast:

a. *Je me demande si Julie vient.*
   **Je me demande si Julie vient-elle?*
b. *Je demande que Julie vienne.*
   **Je demande que Julie, viens!*

I samklang med dette er det ved mange kompletivsætninger ofte sådan, at oversætningen bortset fra sit mere specifikke leksikalske indhold ikke har anden funktion end at tjene som en neustisk-tropisk komponent for ledsætningen, som er det informationsmæssigt vigtigste (se VIII, 4.1 nedenfor; jf. også Benveniste 1966 og Nølke 1985):

Je crois que le soleil tourne autour de la terre.

Neustisk (*Je crois*)
Tropisk (*c'est le cas*)
Frastisk (*le soleil tourne autour de la terre*)

Oversætningens status som udfylder af den neustiske og tropiske komponent for ledsætningen kan også illustreres af følgende skala af nært synonyme udtryk, hvor man går fra indlejring af ledsætning til adverbial i en selvstændig sætnings tropiske eller neustiske komponent (se nærmere herom i VIII, 4.1.1 nedenfor):

Je crois que le soleil tourne autour de la terre.
Je crois bien que le soleil tourne autour de la terre.
Il est probable que le soleil tourne autour de la terre.
Le soleil tourne probablement autour de la terre.
A mon avis, le soleil tourne autour de la terre.

Fraværet af egen illokutionær værdi skinner også igennem derved, at det er det styrende verbum, der bestemmer ledsætningens status som impliceret eller præsupponeret indhold. En præsupponeret ledsætning har man ved faktive verber som for eksempel *ignorer, regretter*, jf. Mørdrup (1975):

Julie ignore que le soleil tourne autour de la terre.
Julie regrette que le soleil tourne autour de la terre.

En selvstændig prædikation kan aldrig være præsupponeret. Og også det, at ledsætningens modus dikteres af faktorer i oversætningen, hænger sammen med disse forhold, se VIII, 4.1.8 nedenfor.

At ledsætningen er underlagt oversætningens illokution fremgår også af, at ledsætningen, som omtalt i 1. ovenfor, befinder sig i virkefeltet for en negation i oversætningen, se videre VIII, 2. nedenfor.

Desententialisering

I virkeligheden følger en mængde begrænsninger på den finitte ledsætning af denne mangel på egen illokution, begrænsninger som kan udtrykkes i et hierarki svarende til den fremadskridende desententialisering, som skitseret ovenfor. Man kan foreslå følgende hypotakse-hierarki, som beskriver udviklingen fra det mest sætningsagtige til det mest nominale, fra ægte kompleks prædikation til noget, der egentlig ikke adskiller sig fra den simple prædikation. Man ser hvorledes underverbet gradvist mister sine verbale karakteristika, dvs. de verbale bøjningskategorier, hvilket i første omgang, den finitte hypotakse, sammen med fastlæggelsen af ledstillingen fører til den indskrænkning i valg af sætningsform, som omtaltes ovenfor:

Finit	1.	Reduceret modusvalg
	2.	Restriktion på ledstilling
	3.	Relativisering af deiksis
	4.	Restriktioner på anaforer
	5.	Restriktion på tempusvalg
	6.	Ophævelse af aspektmodsætning
	7.	Ophævelse af tempusmodsætninger
	8.	Ophævelse af modusmodsætninger
Infinit	9.	Tab af person-numerus
	10.	Tab af selvstændig negation
Nominal	11.	Ergativ konstruktion
	12.	Ren nominal konstruktion

Dette hierarki beskriver en akkumulering af restriktioner og indskrænkninger i afhængige strukturer, som medfører en fremadskridende desententialisering derved, at de valg af forskellig art, der foreligger i uafhængige sætninger, efterhånden indskrænkes. Den finitte hypotakse er første trin i desententialiseringen (jf. Lehmann 1988:193 ff.). Dette ytrer sig ved manglen på egen illokution, som medfører restriktioner i modusvalg, ledstilling og valg inden for tempus og aspekt. Der er kun tale om en svag grad af nominalisering, hvilket ytrer sig i, at ledsætninger kun kan forbindes med visse præpositioner og ofte kun via et foregribende *ce*.

De to første faktorer hænger naturligvis tæt sammen med manglen på egen illokution. Den fundamentale modale modsætning i fransk mellem imperativ og indikativ-konjunktiv ophæves i afhængige sætninger, hvor kun indikativ-konjunktiv findes:

<table>
<tr><th>Uafhængig</th><th>Afhængig</th></tr>
<tr><td>Indikativ</td><td rowspan="2">Indikativ</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Imperativ</td></tr>
<tr><td>Konjunktiv</td></tr>
<tr><td>Konjunktiv</td><td></td></tr>
</table>

Fransk er i virkeligheden gået et skridt videre i sin modus-syntaks, idet forekomsten af konjunktiv i uafhængige sætninger er blevet meget indskrænket. Til gengæld er konjunktiv blevet den for ledsætninger karakteristiske modus således, at det faktisk er forekomsten af indikativ i ledsætninger, der skal forklares, se VIII, 4.1.8 nedenfor.

Tilsvarende stivner ledstillingen på den måde, at den komplekse inversion, som er signal for spørgende illokution ikke længere er mulig, da der jo ikke er nogen illokution at signalere.

Faktor 3., relativiseringen af deiksis, hænger også sammen med tabet af egen illokution, idet undersætningens deiktiske kategorier indretter sig efter den overordnede illokutions. Dette er specielt fremtrædende i indirekte tale:

Je viendrai demain.

Julie a dit qu'elle viendrait le lendemain.
Julie a dit qu'elle viendrait demain.
Julie a dit qu'elle serait venue hier.

Faktor 4. er forskellige restriktioner på anvendelse af pronominer, som hænger sammen med ledsætningens afhængige status. Således er det, at en bunden katafor (jf. Kapitel I, 4.2) kun er mulig i en ledsætning, et indicium på dennes afhængighed og den hierarkiske sammenfletning af to prædikationer (jf. Lehmann 1988:205): For at kunne fortolkes, må en sådan katafor stå i en struktur indlejret i den, hvor dens 'subsekvent' befinder sig, således at denne hierarkisk er "overordnet" kataforen. Man får derfor modsætninger som følgende mellem uafhængige sætninger og hypotakse:

a. **Elle rentra. Julie trouva la lumière allumée.*
b. *Quand elle rentra, Julie trouva la lumière allumée.*

Herhen hører også visse restriktioner på pronominerne *en* og *y*, som kan fortolkes som en modsætning mellem **logoforiske** og **antilogoforiske** pronominer, jf. Ruwet (1990). Et logoforisk pronomen er et pronomen, der henviser til subjektet eller et andet led ved et ytrings-menings- eller følelsesverbum, dvs. som henviser til den, der fremfører en opfattelse eller har en intellektuel eller følelsesmæssig oplevelse. I en ledsætning betegner et logoforisk pronomen altså den person, der

er ansvarlig for ledsætningens indhold. Sammenholdt med oversætningens subjekt er der altså noget refleksivt over logoforiske pronominer, som da også i mange sprog simpelthen er refleksive, jf. Kemmer (1993:81 ff.). Den logoforiske brug af refleksivt pronomen kendes fra islandske kompletivsætninger i konjunktiv (jf. Anderson 1986:66):

***Jón** segir að María elski **sig**.*

og danske infinitivkonstruktioner (jf. Kapitel III, 3.2.7):

***Hun** bad ham hjælpe **sig**.*

På fransk viser modsætningen mellem logoforisk og antilogoforisk pronominel brug sig ved, at *en* og *y* ikke kan henvise til oversætningens subjekt i logoforiske kontekster, jf. Ruwet (1990:53):

**__Emile__ pense que Sophie __en__ est amoureuse.*
**__Emile__ croit que Sophie __y__ pense.*

Disse sætninger kan ikke fortolkes med *en* og *y* som henvisende til *Emile*, som er den ansvarlige for ledsætningens indhold. Dertil kræves brug af eksplicitte pronominer som *de lui, à lui*. Kontrasten mellem den logoforiske og den ikke-logoforiske anvendelse bliver tydelig ved verber som *exiger* og *mériter*, som tillader to læsninger, en logoforisk og en, hvor det er en anden, eventuelt afsender, der er ansvarlig for ledsætningens indhold, jf. Ruwet (1990:57 ff.):

a. *Ce grand malade exige qu'on prenne grand soin __de lui__.*
b. *Ce grand malade exige qu'on __en__ prenne grand soin.*

Hvor a. har to læsninger, kan b. kun læses med en anden end *ce grand malade* som ansvarlig. Ved *mériter* har man modsætninger som følgende:

a. *Emile mérite que Sophie __en__ tombe amoureuse.*
b. **Emile pense qu'il mérite que Sophie __en__ tombe amoureuse.*

I a. er *Emile* ikke ansvarlig for ledsætningens indhold, hvorfor *en* kan bruges, i b. derimod, hvor pronominet nødvendigvis bliver logoforisk, er *en* udelukket. Denne antilogoforiske side ved *en* og *y* hænger sammen med, at de generelt ikke kan være refleksive:

a. *Le loup regarde __sa__ queue.*
   **Le loup __en__ regarde la queue.*
b. *Jean est fier __de lui__.*
   **Jean __en__ est fier.*

At visse ledsætninger således med deres oververbum udgør et logoforisk domæne, som i nogle sprog simpelthen er refleksivt, er endnu et indicium på hypotaksens fremadskridende integration af to prædikationer til én: Brugen af refleksivt pronomen er jo normalt betinget af, at pronominet befinder sig inden for samme prædikation som dets antecedent. Og et logoforisk domæne er altså integreret nok til én prædikation til, at *en* og *y* udelukkes herfra.

Også de af Gross (1983) studerede restriktioner på anaforiske pronominer forudsætter ledsætningens afhængige og integrerede status. Kontraster som følgende:

a. *Max a dit à Bob qu'il réussirait.*
b. *Max a dit de Bob qu'il réussirait.*

hvor anaforen *il* i a. kan have både *Max* og *Bob* som antecedent (Gross 1983:117), har den i b. obligatorisk *Bob* som antecedent. En forklaring på dette er, at hvor *à Bob* i a. lige som *Max* udfylder en GR på lige fod med kompletivsætningen fastlagt af verbet *dire*'s valens, så er *de Bob* i b. en modifikator på verbet *a dit*: Det er i b. altså *a dit de Bob*, der samlet tager kompletivsætningen som objekt og derved dikterer fortolkningen af dens subjekt. Det er da også prototypisk en indlejret sætnings subjekt, der er underlagt denne "contrainte de projection" (Gross 1983:118).

Med faktorerne 5.-7. møder man indskrænkninger i det finitte verbums frie kategorivalg, som ytrer sig i indskrænkninger i tempus- og aspektvalg, idet ledsætningens tempus kan indrettes efter det overordnede verbals, og aspektmodsætningen mellem imparfait og passé simple ophæves til fordel for imparfait:

Il se trompait/trompa.

Il pensa qu'il se ***trompait*** (Sabatier, cit. Togeby 1982b:296)

Dette er systematiseret i verbalfleksionen i konjunktiv, som kun har én fortidsform:

Indikativ	**Konjunktiv**
Présent	Présent
Imparfait	Imparfait
Passé simple	

I talesproget er denne tendens forstærket, idet man dér nu kun har én form i konjunktiv, nemlig præsensformen:

> *Ça les arrangerait que je **disparaisse*** (Beauvoir, cit. Togeby 1982b:267)
>
> *et maintenant il fallait qu'il s'**habitue** à se considérer comme le fils de propriétaire d'un cinéma* (Grenier, cit. ib. 268)

Med faktor 8. kommer man til den infinitte hypotakse, som udgør andet trin i desententialiseringen. Grænsen mellem finit og infinit hypotakse behøver dog ikke være knivskarp, jf. Vincent (1998).

Man kan således opstille et underordningshierarki over gradvist mere integrerede hypotaktiske strukturer:

> **Ledsætning i indikativ:**
> *Julie croit qu'elle est la première de sa classe.*
>
> **Ledsætning i konjunktiv:**
> *Julie regrette qu'elle soit la première de sa classe.*
>
> **Infinitivsyntagme:**
> *Julie veut être la première de sa classe.*

Ledsætningen i konjunktiv viser sig som mere integreret og dermed desententialiseret ved, at forskellige faktorer i oversætningen virker ind i ledsætningen på en måde, som de ikke gør ved ledsætning i indikativ. Det drejer sig for eksempel om nægtelsen, som kan fremtvinge konstruktionen med *de* ved et objekt (jf. Kapitel III, 4.2.3) i ledsætning i konjunktiv og i infinitivsyntagme, men ikke i ledsætning i indikativ:

> *Paul ne sait pas que tu prends **des** risques dans cette affaire.*
> *Paul ne veut pas que tu prennes **de** risques dans cette affaire.*
> *Paul ne vaut pas prendre **de** risques dans cette affaire.*

Dette viser klart, at ledsætning i konjunktiv og infinitivsyntagme er mere integrerede i oversætningen end ledsætning i indikativ, som bevarer visse træk af selvstændighed (jf. Kupferman 1996:143, og VIII, 4.1.8. nedenfor).

De infinitte verbalformer udtrykker ikke et selvstændigt aktualiseret sagforhold, hvilket ytrer sig ved, at de ikke har eget subjekt og tempus-modus- og personbøjning. Infinitte verbalformer udtrykker en slags typificering af verbalsituationen, midtvejs mellem finit verbum og regulær nominalisering, jf. Sandfeld (1943:2), Lehmann (1988:193 ff.) og kontraster som følgende:

Jean aime que/quand Julie danse.
Jean aime danser.
Jean aime la danse.

Der er ved infinit hypotakse tale om en større grad af nominalisering end ved den finitte, idet infinitiven kan styres af præpositioner uden at have behov for et *ce*. Foruden alle de foregående faktorer er den infinitte hypotakse karakteriseret ved, at der ikke længere er nogen hverken tempus- eller modus-modsætninger, medmindre man altså forklarer dette ved, at de infinitte former selv udgør modusformer: Infinitiven kan ikke bøjes i hverken tempus eller modus. Det faktum, at de infinitte former ikke har nogen egen subjektvalens ytrer sig ved, at de på fransk ikke har nogen person-numerusbøjning (faktor 9.). Det sidste trin i den infinitte hypotakse er den grammatikaliserede dannelse af komplekse prædikater ved hjælp af operator- eller hjælpeverbum. Ved operatorkonstruktionen med *faire* (jf. Kapitel IV, 5.) dannes et nyt kausativt prædikat, ved hjælpeverbal-konstruktionen med *aller* dannes en ny tempusform, men ikke et nyt prædikat. I begge tilfælde er der i virkeligheden ikke længere tale om kompleks prædikation, hvilket viser sig ved, at de infinitte verbaler ikke kan negeres selvstændigt:

**Jean a fait ne pas sortir la voiture.*
**La voiture va ne pas sortir.*

Denne egenskab, faktor 10., deler disse konstruktioner med det sidste trin i desententialiseringen, nominaliseringen, dvs. brugen af deverbalt substantiv, hvor man heller ikke længere har følelsen af en kompleks prædikation. Selv det verbale, der er tilbage, nemlig verbalrodens valens, realiseres på en måde, der er fremmed for verbet, efter et ergativt mønster, som også findes ved operatorkonstruktionen med *faire*, faktor 11. jf. Kapitel III, 9.1 og Kapitel IV, 5.4:

Les Normands conquièrent l'Angleterre.
Nous allons étudier la conquête de l'Angleterre par les Normands.

Julie adore le cinéma.
On va discuter de l'adoration de Julie pour le cinéma.

Ved nominaliseringen får man en regulær nominal størrelse med nominal determination og modifikation, faktor 12., som ikke syntaktisk adskiller sig fra andre nominale led.

4. Afrunding

Der findes to typer grammatisk sammenføjning af sætninger, para- og hypotakse. Ved parataksen knyttes sætninger sammen i én grammatisk konstruktion og én ytring, mens de to sætninger forbliver uberørte af hinanden. For eksempel kan en negation i den ene ikke have den anden i sit virkefelt (se VIII, 2.2.5 nedenfor). Hypotaksen fremstår derimod som en voksende integration af

en sætningsagtig struktur i en anden således, at for eksempel en negation i oversætningen vil have undersætningen i sit virkefelt. Ved den finitte hypotakse begrænses og styres undersætningens verbale kategorier, ved den infinitte mistes de simpelthen. På de sidste trin af infinit og nominal indlejring er integrationen gået så vidt, at der kun semantisk kan spores eksistensen af to prædikationer, syntaktisk adskiller konstruktionerne sig ikke nævneværdigt fra simple sætninger, jf. ligheden mellem:

On attendait le départ du train.

og:

On attendait le fils du voisin.

2. HYPOTAKSE SOM GRAMMATIKALISERING AF TEKSTRELATIONER

0. Tekstsammenhæng

Komplekse prædikationer kan ses som de grammatikaliserede udtryk for de relationer af indholdsmæssig art, som etableres i en tekst, jf. Herslund (1998). Denne grammatikalisering kan beskrives som en progressiv tættere sammenknytning af indholdsmæssige enheder til egentlige grammatiske strukturer.

En **tekst** kan opfattes som en sekvens af **ytringer**, som hænger sammen og udgør en kommunikativ helhed. På tekstniveau kan denne sammenhæng beskrives som et netværk af retoriske relationer, som binder ytringerne sammen i to hovedtyper: Enten opregnes de som en liste, eller der etableres et kerne-satellit forhold mellem dem, idet de ytringer, der direkte udtrykker tekstens formål, udgør kerner, mens andre, satellitterne, elaborerer, ekspliciterer, begrunder, etc., kernerne (jf. Matthiessen & Thompson 1988). Relationerne mellem tekstens ytringer er dog af en speciel art, idet der ikke er nogen strukturelle afhængigheder mellem dem. Alligevel hænger de **sætninger**, der realiseres som ytringer, sammen på forskellige måder. De **propositioner** og **illokutioner**, som er det semantiske indhold af sætningerne, hænger nemlig sammen, og denne sammenhæng kan markeres i sætningens grammatiske form på forskellig vis, først og fremmest ved visse gentage-fænomener: leksikalsk, anaforisk, etc., eller, når det drejer sig om de logiske relationer mellem propositioner og illokutioner, ved visse eksplicitte markører af sammenhæng, konnektorer, jf. Kapitel I, 4.5. En sætnings strukturelle udformning er derfor delvis determineret af den tekstsammenhæng, som den ytring, sætningen realiseres som, skal indgå i. Den grammatiske opbygning hænger derfor sammen med tekstens **kohærens** på flere områder og planer, jf. Kapitel I, 4.0.

Tekstsammenhængen kan beskrives som en sammenhæng og et samspil mellem 3 niveauer, som manifesteres i forskellige grammatiske fænomener:

Semantisk:	**Proposition**
Syntaktisk:	**Sætning (Proposition + Illokution)**
Tekstuelt:	**Ytring**

På det semantiske niveau er enheden propositionen, dvs. en repræsentation af et sagforhold eller en situation. På det syntaktiske niveau er enheden en sætning, dvs. en proposition beriget med en illokution, en assertion eller en anden illokutionær værdi (jf. Dik 1989). På det tekstuelle niveau er enheden en ytring, dvs. en faktisk realiseret sætning.

Relationerne mellem propositioner/illokutioner kan være af forskellig slags. Det er ofte nyttigt at skelne **narrative** og **argumentative** tekster eller sekvenser. I narrative sekvenser vil den dominerende relation være af **temporal** art, i argumentative sekvenser af **kausal** art. Mens den temporale relation kan anses for at være primitiv − begivenheder indtræffer i verden i en eller anden rækkefølge − så er den kausale ofte afledt fra den temporale, selv om der også blot er tale om en subjektiv fortolkning i overensstemmelse med maksimen *post hoc, ergo propter hoc*. Et påfaldende træk i vores verdensopfattelse er det nemlig, at fakta først opfattes som "rigtige fakta", når de er blevet begrundet. Derfor er den kausale relation så vigtig og grundlæggende. Hertil kommer, at mange andre relationer, for eksempel indrømmelse og betingelse, på en eller anden måde kan afledes fra den kausale relation. Og derfor er den kausale relation ved siden af den temporale velegnet til at illustrere, hvordan man i en 3-niveau model, som foreslået ovenfor, kan fremstille de mere og mere **grammatikaliserede** udtryk for logiske eller retoriske relationer mellem propositioner/illokutioner, hvordan man går fra den simple sekvens af sætninger over parataksе til hypotaksens syntaktiske integration.

1. Temporale relationer

De temporale relationer mellem ytringerne i en tekst kan illustrere den fremadskridende grammatikalisering af relationerne mellem sætninger, hvor man går fra den simple ikoniske, lineære sekvens over konnektion og parataksе til sætningssammenknytning ved hypotakse, både finit og infinit.

1.1 Ikonisk sekvens

Den simpleste måde til at fremstille tidsmæssige relationer mellem de situationer, en tekst gengiver, er den simple ikoniske sekvens, hvor de enkelte verber optræder i teksten i den rækkefølge, de situationer i verden, der gengives, forekommer i:

Sit_1 .... Sit_i ... Sit_n
V_1 .....V_i .....V_n

En sådan ikonisk sekvens kan naturligvis forekomme på alle tre tidstrin, nutid, fremtid, fortid:

> *Pétain **critique**, Nivelle **offre** sa démission. Elle **est** naturellement refusée. L'assaut **est** décidé pour le 16 avril* (Miquel *Guerre* 400)

> *Nous **assisterons** cette semaine aux premières émissions de la cinquième chaîne de télévision. A la fin du mois en **naîtra** une sixième* (*Express* 28.2.86, 29)

> *Le métro **arriva**, tout le monde s'y **engouffra*** (Fleischman *Rendez-vous* 142)

Sådanne ugrammatikaliserede sekvenser er hyppige i narrative tekster, såvel i historiske beretninger som i fiktion, både i historisk præsens og i fortidsformer:

> *Des cortèges d'ouvriers se **rendent** à la Douma (...) Deux pouvoirs se **constituent** (...) Le soviet **s'installe** au palais de Tauride, **exige** la proclamation de la République. Dans la soirée du 14 mars, le soviet et le comité de la Douma se **mettent** d'accord pour former un gouvernement provisoire (...) L'avocat Kerenski, député socialiste à la Douma, **devient** ministre de la Justice: il **abolit** la peine de mort, **ouvre** les prisons, **condamne** la guerre d'annexions (...)*
>
> *Personne n'a renseigné le souverain, à son quartier général de Mohilev, sur la gravité de la situation. Il **apprend** dans la nuit du 12 au 13 qu'il n'a plus de gouvernement. Il **prend** le train pour Tsarskoié-Sélo, **ordonne** au général Ivanov de faire marcher sur Petrograd des troupes triées sur le volet. Mais le soviet de Pétrograd a barré la voie du chemin de fer. Le tsar **doit** rebrousser chemin ...* (Miquel *Guerre* 386)

> *Je n'avais pas entendu ma grand-mère entrer. Elle **posa** sa main sur mon épaule. Je **sursauta**, puis en montrant la photo, je lui **demandai**:*
> *- Qui c'est, cette femme?*
> *Un bref éclair d'affolement **passa** dans les yeux immanquablement calmes de ma grand-mère. D'une voix presque nonchalante, elle **répondit** par une question:*
> *- Quelle femme?*
> *Nous nous **tûmes** tous les deux en tendant l'oreille. Un frôlement bizarre remplissait la pièce. Ma grand-mère se **retourna** et s'**écria** avec joie, me **sembla**-t-il:*
> *- Une tête-de-mort! Regarde, une tête-de-mort!* (Makine *Testament* 16)

Sådanne narrative sekvenser kan artikuleres af tidsadverbialer eventuelt i form af dateringer:

> ***Quelques jours après son départ**, la révolution éclate dans l'ancienne Pétersbourg: **le 8 mars** (...) c'est la fête des femmes ouvrières; elles parcourent les rues de Petrograd (...) **Le lendemain 9 mars**, les ouvriers aussi sont là: leurs cortèges remplissent toute la perspective Nevski (...) **Le 10 mars**, les ouvriers venus des usines de banlieue se rassemblent dans le centre (...) Le régiment Volinski, **le 12 mars**, refuse de marcher contre les émeutiers* (Miquel *Guerre* 385)

Selv ved den rene temporale orden mellem to situationer kan man dog af og til se en slags konsekvens:

> *A quarante-huit ans il **tomba** amoureux de la dame à l'imper. Elle-même l'**aima**, bien qu'il ne fût pas aimable* (Fleischman *Rendez-vous* 115)

eller resultat udtrykt i det andet verbal:

> *Léopold **souhaita** donc être chat de luxe dans la banlieue résidentielle. - Il le **devint** chez*

> *sa fille habitant près de Vaucresson* (Fleischman *Rendez-vous* 57)

Men sekvenser i præsens kan også være rent beskrivende med kun en delvis temporal orden:

> *... un dimanche dans les rues désertes d'une ville de province: un coup de vent* ***surgit*** *soudain de l'angle d'une maison,* ***soulève*** *un tourbillon de poussière, un volet* ***s'agite*** *silencieusement, l'homme se* ***fond*** *facilement dans cet air incolore,* ***disparaît*** *sans raison* (Makine *Testament* 70)

I alle disse tilfælde er der altså ikke anden ordning end den rent tekstuelle. Man har et lineært arrangement af selvstændige ytringer, sætninger og propositioner-illokutioner, som kan illustreres:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
Sætning	[(Adverbial) Sætning]
Ytring	Ytring

Tekstenhederne er altså grammatisk uafhængige af hinanden på alle tre niveauer. Der er intet strukturelt, der binder dem sammen.

1.2 Aspekt

Der opstår imidlertid den komplikation, at situationer i verden ikke bare finder sted efter hianden, men også helt eller delvist samtidigt:

Sit$_1$ .....
Sit$_2$ ....

Det sproglige udtryk er imidlertid nødvendigvis lineært, hvorfor andre metoder end den ikoniske lineære sekvens må tages i anvendelse for at gengive sådanne forhold. Da tekstenheder naturnødvendigt må følge efter hinanden, kan for eksempel deres verber signalere relativisering af situationer i forhold til hinanden. Ved serier af verber i fortid sker dette simplest ved det franske verbalsystems skelnen mellem to aspektformer, imparfait og passé simple. En situation som den ovenfor, hvor én situation indtræder, mens en anden foregår, kan derfor gengives således:

> *Les cloches* ***sonnaient*** *et mon coeur se* ***mit*** *à leur répondre bruyamment* (Gary *Vestiaire* 275)

En af de væsentligste tektuelle funktioner, disse aspektformer således har, er at organisere verbalsituationerne: Mens passé simple, det perfektive aspekt, signalerer sekventiel rækkefølge, signalerer imparfait, det imperfektive aspekt, at der ikke er en sådan rækkefølge, men at situationer i imparfait skal forankres lige som en anafor (jf. Berthonneau & Kleiber 1993). Aspektet får her

værdi af konnektor. Imparfait kan derfor antage forskellige værdier, som afledes af dens grundværdi som afhængig tempusform. Den standser således den narrative sekvens' fremadskriden for at give en beskrivelse, en begrundelse, en kommentar, etc., uden indre temporal struktur:

> *Les queues **s'allongeaient** devant les boulangeries et les épiceries de la capitale, on **craignait** la disette, on **stockait** la farine. Partout on **utilisait** l'huile de tournesol pour remplacer la graisse, absente des marchés. Les boucheries n'**avaient** plus de viande ...* (Miquel *Guerre* 383)

Der er med andre ord tale om, at aspektkategorien inddeler den narrative tekst i forgrund − hvor verberne ikonisk gengiver en sekvens af situationer − og baggrund − hvor der ikke er nogen tidsmæssig ordning, men en slags kommentar, forklaring eller uddybning (jf. Weinrich 1973, FG, Vikner 1986):

> *Une espèce de timidité nous **paralysa**. Nous n'**osions** plus nous regarder ni nous parler. J'**avais** l'impression déroutante qu'il venait de m'arriver quelque chose d'important. Je **commandai** deux scotches* (Dard *San Pedro* 1.47)

> *Nous nous **tûmes** tous les deux en tendant l'oreille. Un frôlement bizarre **remplissait** la pièce. Ma grand-mère se **retourna** et s'**écria** avec joie, me **sembla**-t-il:*
> *- Une tête-de-mort! Regarde, une tête-de-mort!* (Makine *Testament* 16)

I disse tilfælde er der altså stadig tale om, at tekstens ytringer udgøres af selvstændige sætninger uden anden sammenknytning end den inddeling i forgrunds- og baggrundssituationer, som aspektkategorien indfører:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
[Sætning (**Perfektiv**)]	[Sætning (**Imperfektiv**)]
Ytring	Ytring

Men nogen egentlig strukturel forbindelse mellem sætningerne er der ikke. De udgør stadig af hinanden strukturelt uafhængige ytringer.

1.3 Konnektorer

Den ikoniske rækkefølge af verber kan understøttes af konnektorer som *puis, alors, ensuite, enfin* ... Konnektorer er fakultative ekspliciterende elementer. I modsætning til de ovenfor omtalte tidsadverbialer, som ordner verbalsituationer i forhold til en objektiv kronologi, etablerer

konnektorer interne, relative relationer, dvs. at situationerne eksplicit ordnes i forhold til hinanden, ikke til en af situationerne uafhængig kronologi:

> *J'hésitai un moment, **puis** je saisis un vieux volume posé sur l'appui de la fenêtre* (Makine *Testament* 307)
>
> *Toutes les conditions sont désormais réunies; le plan Nivelle peut se mettre en route. On apprend **alors** que les Allemands commencent à retirer leurs troupes sur le front compris entre la région d'Arras et l'Oise ...* (Miquel *Guerre* 399)
>
> *Je restai au moins un quart d'heure sans bouger, le regard fixé sur la lettre. **Enfin** je me mis à marcher devant moi* (Makine *Testament* 300)

Additiver som *en plus, en outre, par ailleurs, d'ailleurs, aussi ...* understøtter derimod en ikke-temporal læsning (jf. Gettrup et al. 1986:101 ff.):

> *En privé, M. Laurent Fabius, visiblement agacé, déclare qu'il ne comprend pas très bien quelle "clarification" M. Lionel Jospin juge "nécessaire". Il a analysé mot à mot le contenu de cette lettre adressée par le chef du P.S. aux membres du comité directeur (...) Or ce texte comporte, à ses yeux, plus de points de convergence que de divergences avec ses propres analyses. **En outre**, ces divergences lui paraissent sans commune mesure avec les effets politiques négatifs du différend ainsi porté devant l'opinion* (*Monde*, cit. Gettrup et al. 1986:102)
>
> *Le duc de Bretagne l'accuse d'avoir empoisonné son frère, invoque le témoignage d'un confesseur. Il demande **aussi** l'aide du duc de Bourgogne* (Soisson *Charles* 203)

Sammenknytningen kan også etableres af eksplicit anaforiske udtryk:

> *Edouard ira à Péronne, à Laon, à Reims, où il se fera couronner. **Pendant ce temps**, Charles prendra la Lorraine et, de Nancy, descendra en Champagne* (Soisson *Charles* 247)

Også i denne sammenknytning af sætninger ved konnektorer er der tale om, at teksten udgøres af selvstændige ytringer:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
Sætning	[(**Konnektor**) Sætning]
Ytring	Ytring

Men konnektoren er oftest en eksplicit instruks til modtager om at knytte den ytring, som rummer den, an til en foregående ytring.

1.4 Parataksе

Med parataksе foretages der en egentlig grammatisk (strukturel) sammenføjning af tekstenhederne. Denne sammenføjning kan enten være asyndetisk eller foregå ved hjælp af en konjunktion, som gør sammenknytningen eksplicit. Hvor konnektorer er fakultative ekspliciterende elementer, er konjunktioner konstruerende elementer, som signalerer en egentlig grammatisk sammenknytning. Konnektorer udgør en funktionel klasse, konjunktioner er en grammatisk ordklasse, som kan karakteriseres som grammatikaliserede konnektorer, jf. også Hobæk Haff (1987:80 ff.):

> *elle balance ses pieds dans le vide en attendant sa mère* ***et*** *elle se reproche de ne pas avoir essayé de le consoler* (Mourad *Princesse* 33)

Det væsentlige ved parataksen, hvadenten den er konjunktionel eller asyndetisk, er imidlertid, at den knytter to tekstenheder så tæt sammen, at der kan opstå visse ellipsefænomener. Således kan to sideordnede sætninger dele den førstes subjekt (jf. Kapitel III, 3.2.1):

> *elle pousse la portière de brocart* ***et*** **___** ***entre*** *dans le petit salon* (Mourad *Princesse* 14)

> *Le roi quitte la Picardie* ***et*** **___** ***regagne*** *la Touraine* (Soisson *Charles* 203)

> Le Monde, *daté du 17 décembre 1991, publia seulement une partie du rapport Gal* ***et*** *(...)* **___** ***continua*** *de parler du "fichier des juifs d'octobre 1940"* (Rémond *Fichier* 173)

> *De nouveau, il cherche à négocier avec Charles,* **___** ***propose*** *que le dauphin (...) épouse Marie de Bourgogne (...),* **___** ***exprime*** *le souhait de devenir chevalier de la Toison d'or* (Soisson *Charles* 202)

De kan have forskellige subjekter og dele verbum. I sådanne tilfælde, kan der kun være tale om en temporal sekvens, hvis det ekspliciteres på anden vis:

> *A sa droite, siègent les princes électeurs* ***et***, ***à sa gauche***, **___** *le duc de Bourgogne* (Soisson *Charles* 215)

Eller de kan dele både subjekt og verbal. Her kan en sekventiel læsning markeres med tidsadverbialer og konnektorer:

> *En janvier 1474, d'Alsace, par petites étapes, il gagne la Bourgogne: le 18 janvier, il couche à Auxonne,* ***le lendemain****,* ___ *au château de Rouvres* (Soisson *Charles* 229)

> *c'est vraisemblablement le bureau des effectifs de Drancy qui fournit à la direction du commissaire François* ***puis*** ___ *à la sous-direction du commissaire Permilleux les indications nécessaires* (Rémond *Fichier* 179)

En egentlig eksplicit grammatisk sammenknytning har man altså ved sideordning med konjunktionen *et*, som både kan angive rækkefølge:

> *Il* ***tète*** *son cigare* ***et balance*** *dans ma direction une grosse goulée rageuse* (San Antonio *Certaines* 38)

og have en additiv funktion, dvs. at verbalsituationerne ikke er temporalt ordnet i forhold til hinanden, eller at de er samtidige:

> *Les ordonnances de Thionville* ***simplifient et centralisent*** *l'administration des Pays-Bas* (Soisson *Charles* 222)

Her kan aspektbrugen bidrage til den sekventielle læsning i fortid:

> *En sortant de la librairie, je* ***traversai*** *la ville* ***et*** *je m'****engageai*** *sur le pont figé au-dessus de l'étendue ensoleillée de la Garonne* (Makine *Testament* 281)

Ved længere serier af sideordnede verber, vil man normalt have asyndese og kun *et* mellem det sidste par:

> *Elle m'****aperçut****,* ***agita*** *légèrement la main* ***et alla*** *à ma rencontre* (Makine *Testament* 150)

> *Sauveterre* ***alla*** *prendre dans une armoire de la grande salle un long rouleau, le* ***posa*** *sur la table, le* ***déroula et*** *le* ***fit*** *tirer aux quatre extrémités par des balles d'arquebuse qu'il tira de sa poche* (Merle *Fortune* 86)

De to fremgangsmåder, konnektion og koordination kan kombineres:

> *J'hésitai un moment,* ***puis*** *je saisis un vieux volume posé sur l'appui de la fenêtre* ***et*** *je sortis* (Makine *Testament* 307)

og de kan være vanskelige at skelne fra hinanden, idet den parataktiske sammenhæng, som set, kan være uudtrykt, asyndetisk:

Il fouille dans sa poche intérieure, ***puis ___*** *étale devant moi le plan du Magasin* (Pennac *Bonheur* 33)

Un soleil de cuivre brûlant frôla l'horizon, resta un moment indécis, ***puis ___*** *plongea rapidement* (Makine *Testament* 24)

Men at der faktisk foreligger parataksе i disse tilfælde, fremgår af subjektsellipsen. Og man kan foretage den distinktion, at konnektion er en eksplicitering af sammenhæng mellem sætninger, mens parataksen i kraft af de ellipser, den tillader, foretager en egentlig grammatisk sammenknytning. Denne grammatiske sammenknytning kan beskrives på den måde, at de to sideordnede sætninger kommer til at udgøre én ytring:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
Sætning	[(**Konjunktion**) Sætning]
Ytring	

Der er stadig tale om to sætninger, som for eksempel kan negeres selvstændigt, men de udgør nu kun én tekstenhed, én ytring.

1.5 Finit hypotakse

Ved den hypotaktiske ordning er der, som diskuteret i VIII, 1. ovenfor, tale om, at der etableres en afhængighed (en dependens-relation) og en integration mellem to tekstenheder. Der dannes således en struktur med en over- og en undersætning, idet undersætningens verbal underordnes oversætningens, mere specielt den illokutionære værdi, som oversætningens verbum er bærer af. Den grammatiske konstruktion udtrykker derved en hierarkisk orden mellem over- og undersætning. En orden som kan beskrives på den måde, at der nu kun er én ytring, én sætning og én illokution:

Proposition	Proposition
Illokution	
Sætning [Oversætning **[Ledsætning]**]	
Ytring	

Heraf følger, at der vil være tendens til at fremstille de primære situationer i uafhængige sætninger, mens ledsætninger snarere udtrykker sekundær information såsom baggrundsoplysninger, kommentarer og lignende[3]. Tomlin (1985) finder således en klar korrelation mellem informations- og sætningstype:

Uafhængig sætning	−	**Forgrundsinformation**
Afhængig sætning	−	**Baggrundsinformation**

Dette er naturligt for så vidt, som kun uafhængige sætninger har egen illokutionær værdi: Det der asserteres direkte, er formodentlig den væsentlige, ja afgørende information, mens indirekte asserteret eller ligefrem præsupponeret information snarere tjener til at situere, udvikle, beskrive, kommentere, begrunde, forklare, etc. forgrundsinformationen.

Når det drejer sig om temporale relationer, kan man skelne mellem forskellige typer hypotakse. En type, som ligger tæt op ad den parataktiske orden er de såkaldte **narrative relativsætninger**, som især er blevet fremdraget af Eriksson (1989, 1990):

> *Il sortit une allumette **qu'il craqua** en la frottant sous la table, ...* (Clavel, cit. Eriksson 1989:21)

> *Nous étions au secret quand suvinrent quelques SS **qui nous escortèrent** par une des rues du camp* (Lanzmann *Shoah* 78)

> *Celui-ci demanda un "comité secret", **qui s'ouvrit** le 16 octobre* (Miquel *Guerre* 464)

> *une récession en résulta, **qui provoqua** le chômage* (Soisson *Charles* 161)

Disse sætninger har dog, selv om de synes at indføre en ny situation, det for hypotakse karakteristiske træk, at de ikke har nogen selvstændig illokutionær værdi, men underordnes oversætningens. Denne underordnede status afsløres af, at deres tempus ses relativt i forhold til oversætningens:

> *Sauveterre alla prendre dans une armoire de la grande salle un long rouleau, le posa sur la table, le déroula et le fit tirer aux quatre extrémités par des balles d'arquebuse **qu'il tira de sa poche*** (Merle *Fortune* 86)

Også andre relativkonstruktioner kan bidrage til den temporale ordning af tekstenheder i hypotaktiske strukturer:

---

3. Med et væsentligt forbehold i forbindelse med de eksplikative ledsætninger, se VIII, 4. nedenfor.

*La pluie, **qui tombait** le samedi, s'arrête le dimanche* (Soisson *Charles* 229)

Den centrale finitte hypotaktiske organisering af temporale relationer foregår dog ved tidssætninger. Disse sproglige udtryk for temporale forhold mellem to situationer er af mange slags. Der er først og fremmest de implikative konstruktioner (se VIII, 3. og 5. nedenfor) med *quand*, som udtrykker, at to situationer deler et tidspunkt eller -rum:

Sit_1 . . . . (...) ...
⇳
Sit_2 (...) ...

quand-sætningen fungerer som tidsadverbial i oversætningen og situerer den her repræsenterede situation, mens indlederen *quand* selv er tidsadverbial i ledsætningen (jf. Korzen 1986):

[… V_1… [Tidsadverbial]]

[[Tidsadverbial] … V_2 …]

Ved hjælp af tempus- og aspektvalg i de to således hierarkiserede verbaler kan de to situationer for eksempel fremstilles som udfyldende samme tidspunkt eller -rum:

> ***Quand** le héraut de René de Lorraine lui **remet** la lettre de défi de son maître, il lui **offre** un manteau* (Soisson *Charles* 242)

> ***Quand** il **fait** de l'orage, je **pense** toujours à toi* (Aymé *Vouivre* 66)

> *Au début des années 20, **quand** une tempête de vraie liberté **secoua** la société russe, la censure se **relâcha*** (*NO* 13-19.1.94, 62)

Det kan signaleres, at den ene situation indtræder, mens den anden er i gang:

> ***Quand** le futur médecin **arriva**, Léa **reposait** sur un fauteuil* (Deforges *Tango* 80)

eller, at den anden er gået i gang eller har fundet sted, når den første indtræder:

> ***Quand** les mutineries se **terminent**, à la fin du mois de juin, le commandement **a** parfaitement **compris** qu'il doit changer à la fois les méthodes et l'esprit de la guerre* (Miquel *Guerre* 419)

> ***Quand*** *notre grand-mère* ***entra****, le jeu* ***avait pris*** *depuis un moment un cours plus mouvementé* (Makine *Testament* 19)

Det afgørende er imidlertid, at hypotaksen, den syntaktiske integration af to propositioner i én sætning og én illokution, giver en fleksibilitet i opbygningen, som ingen af de tidligere sammenknytningsmetoder har kunnet. Disse er nemlig bundet til den ikoniske gengivelse af situationer. Dette løser hypotaksen op for: Ved integrationen til én sætning kan man vælge enten ledsætningen eller en konstituent i oversætningen som tema. Samtidig bevirker foreningen i én illokution med ledsætningen som tidsadverbial, at ledsætningens indhold præsenteres som **præsupponeret**. Når for eksempel to situationer udfylder samme tidsrum, fremstilles den, der gengives i ledsætningen som præsupponeret, jf.:

> ***quand*** *une tempête de vraie liberté* ***secoua*** *la société russe, la censure se* ***relâcha*** (*NO* 13-19.1.94, 62)

med en parataktisk struktur, hvor begge asserteres:

> *une tempête de vraie liberté* ***secoua*** *la société russe, et la censure se* ***relâcha*** (*NO* 13-19.1.94, 62)

Den anden hovedtype udgøres af forskellige operatorsætninger med komplekse konjunktioner (se VIII, 3.1.3 og Kapitel VIII, III), som forbinder to verbaler hypotaktisk og dermed situerer to situationer temporalt i forhold til hinanden:

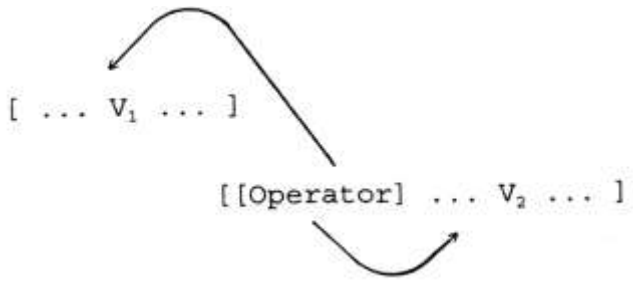

Den simpleste af disse er *lorsque*, som lige som *quand* skaber en kompleks prædikation ved at forbinde to verbaler og dermed to verbalsituationer temporalt. Dette temporale forholds helt nøjagtige natur kan aflæses af de to verbers aktionsart og aspekt (se Kapitel II, 3.). I følgende eksempel med to aktionsverber i présent følger de to situationer efter hinanden:

> ***Lorsque*** *tout le monde* ***est parti****, Bordeaux les* ***fait*** *entrer dans sa chambre* (San Antonio *Certaines* 245)

mens man med aktivitetsverbum i imparfait og aktionsverbum i (historisk) præsens har en situation, som indtræder, mens en anden foregår:

> - *Donc, je* ***poireautais*** *devant chez ton Farramec* ***lorsque*** *se* ***pointe*** *une voiture de livraison toute blanche* (San Antonio *Cadeau* 178)

Det temporale forhold mellem situationerne i over- og ledsætning kan ekspliciteres og forfines ved forskellige mere specifikke operatorer som *avant que, après que, pendant que, jusqu'à ce que, aussitôt que, dès que, depuis que ...*:

> *Et elles parlaient doucement* ***avant qu****'Avdotia ait le courage de se remettre en route ...* (Makine *Testament* 31)

> ***Pendant qu****'il s'acharne, les Confédérés lui déclarent la guerre* (Soisson *Charles* 241)

> *Le 1er janvier 1916 avait été fondé en Allemagne le groupe Spartakus, révolutionnaire et pacifiste,* ***cependant que*** *Merrheim développait en France un début d'agitation chez les minoritaires* (Miquel *Guerre* 427)

> *Dans un boudoir, une jeune sultane joue au piano les mazurkas à la mode,* ***tandis que****, dans des éclats de rire, ses cousines s'essaient à danser* (Mourad *Princesse* 41)

> *Maladroit et pesant dans la ville, Pachka se transfigurait* ***dès qu****'il se retrouvait dans la nature* (Makine *Testament* 207)

1.6 Infinit hypotakse

Mens det naturlige for en finit sætning er at være uafhængig − og den kan kun opfattes som afhængig, hvis den markeres specielt, på tekstplan ved en konnektor, på sætningsplan ved en konjunktion − så er det naturlige for infinitte konstruktioner at være afhængige (jf. Halliday 1985:217, Matthiessen & Thompson 1988:304 f.), ja det er hele deres *raison d'être* at indgå som afhængige dele i tætte konstruktioner med finitte verbaler, da de ikke selv kan etablere en prædikation (jf. VIII, 1.2 ovenfor og VIII, 3.5 nedenfor).

Alle infinitte former kan indgå i infinitte hypotaktiske konstruktioner med temporal betydning og derved lige som de finitte ledsætninger tjene til at situere den i oversætningen repræsenterede situation. Integrationen af to sætninger går her det skridt videre, at den ene reduceres til en infinit verbalform under den for infinitte konstruktioner normale betingelse, at den kan mætte sin subjektvalens ved oververbets subjekt:

> ***Retournant****ᵢ dans la chambre, il*ᵢ ***put*** *constater que le jardin de l'École Normale était désert* (Clavel, cit. Eriksson 1989:15)

> ***Arrivée****ᵢ au troisième étage, Carmen*ᵢ ***sonna*** *trois coups* (Deforges *Tango* 271)

Man har altså den karakteristiske infinitte konstruktion (jf. VIII, 1.2 ovenfor):

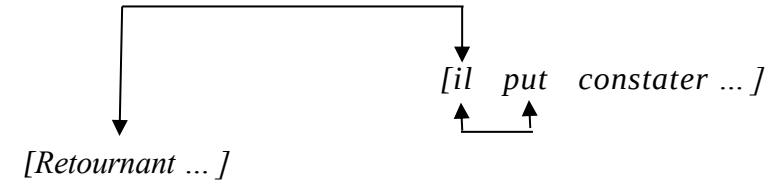

Med **participe présent** som frit prædikativ dannes således en sekundær prædikation, som i default-tilfældet udtrykker hel eller delvis samtidighed med oververbet:

> *M'**accoudant** à la rampe du balcon, je laissai s'égarer mon regard dans la dorure transparente du soir* (Makine *Testament* 165)
>
> ***Suivant** nos guides, nous découvrions les tons différents qui composaient cette mystérieuse essence française* (ib. 44)
>
> ***Confirmant** sa volonté de donner raison jusqu'au bout à l'état-major, le Kaiser désigna pour lui succéder le comte Hertling* (Miquel *Guerre* 443)
>
> *Puis il parle des belles roses qu'il cueille lorsqu'il va se promener dans le parc du petit palais d'Ilhamour, **précisant** qu'il faut n'en prendre qu'une sur chaque arbuste* (Mourad *Princesse* 40)

Men her kan ikoniciteten spille ind ved aktionsverber, således at den situation, der udtrykkes af participiet, præsenteres som gående forud for oververbets, når participiet foranstilles:

> *Avdotia entrait, saluait ma grand-mère et, se **débarassant** de ses grosses chaussures, allait s'étendre à même le sol* (Makine *Testament* 31)
>
> *Et, **enlevant** son calot, elle secoua la tête* (ib. 197)

Man får således ved inakkusative aktionsverber en værdi tæt op ad participe passé (se nedenfor):

> *Un jour, **parvenant** jusqu'au grenier de cette grande isba noire (...) nous poussâmes le lourd abattant d'une faîtière* (Makine *Testament* 36)

Efterstillet derimod udtrykker participiet en situation, der følger efter den af oververbet udtrykte:

> *le monarque s'est levé, **mettant** fin à la cérémonie* (Mourad *Princesse* 39)

> *Elle s'avançait avec une lenteur sournoise, s'**arrêtant** presque, puis repartait rapidement, comme pour rattraper quelqu'un* (Makine *Testament* 187)
>
> *Les larmes traversaient son visage (...) et elles tombaient, se **mélangeant** à l'eau savonneuse du bassin* (ib. 136)
>
> *J'émergeai de cette matinée d'automne, me **retrouvant** sous un ciel déjà presque noir* (ib. 168)

eller en resulterende tilstand:

> *et je mis plus de trois minutes, me **retrouvant** parmi les moins doués …* (Makine *Testament* 196)

Med **participe passé** af aktionsverber, transitive eller inakkusative verber, jf. Kapitel III, 5.2.1, som frit prædikativ udtrykkes, at to situationer følger lige efter hinanden:

> *Un jour, **réveillé** par son appel, je ne me rendormis pas ...* (Makine *Testament* 30)
>
> ***Arrivés** devant Charles, les députés et les échevins s'agenouillent* (Soisson *Charles* 230)

eller at den første er en tilstand, på baggrund af hvilken den anden udspiller sig:

> ***Accoudé** à la rampe du petit balcon, je l'écoutais* (Makine *Testament* 151)

En **gérondif** som tidsadverbial udtrykker lige som participe présent samtidighed med oververbets situation, men udgør i modsætning til participe présent en selvstændig situation, se VIII, 3.5:

> *Mais **en participant** à cette première conversation encore hésitante, elle était ailleurs* (Makine *Testament* 135)
>
> *Assise sur une banquette, elle balance ses pieds dans le vide **en attendant** sa mère* (Mourad *Princesse* 33)

Denne selvstændighed ved den af gérondif udtrykte situation kan understreges med *tout*:

> *Les Anglais soupçonnent même notre padischah de l'encourager **tout en leur jouant** la comédie pour gagner du temps* (Mourad *Princesse* 89)

Også aktionsarten kan spille ind således, at en foranstillet gérondif af aktionsverber kan betegne en forudgående situation:

> ***En sortant** de l'hôtel, elle plongea dans la cohue bigarrée de la place et disparut* (Makine *Testament* 73)

og en efterstillet en følgende eller resulterende:

> *Je vins m'asseoir à côté d'elle, à même le sol, **en m'accoudant** sur la tête de la bacchante de pierre* (Makine *Testament* 99)

Infinitiv kan kun indgå i temporale relationer, hvis disse udtrykkes af præpositioner:

> *Chaque fois, **avant de traverser** l'un des chemins qui s'enfuyaient vers l'horizon, la locomotive poussait son cri mi-tendre, mi-plaintif* (Makine *Testament* 155)

> ***Après m'avoir ausculté**, le médecin me dit de m'incliner* (ib. 287)

Dette sidste trin i grammatikaliseringen af forbindelsen mellem tekstenheder, den infinitte hypotakse, kan altså fremstilles som følgende i vores tretrinsmodel:

[Proposition [Proposition]]
Illokution
Sætning
Ytring

Selv om der på basis af det infinitte verbal kan rekonstrueres en fuldstændig proposition, så flettes de to så tæt sammen ved deres delte subjekt, det propositionskonstituerende argument, jf. Kapitel III, 2.5, at de på propositionsniveau udgør en enhed, en kompleks proposition med en primær og en sekundær prædikation.

2. Kausale relationer

Kausale relationer mellem tekstenheder kan beskrives på samme måde som de temporale. Samtidig er det ofte sådan, at temporale relationer lægger op til en kausal fortolkning. Udover den rent temporale fortolkning af forholdet mellem to situationer kan der let opstå en fortolkning af forholdet mellem dem som årsag og konsekvens. Leksikalsk kohæsion og viden om verden lægger ofte op til en sådan kausal læsning: Indholdet af et udsagn begrundes af indholdet af et følgende udsagn. Hvad skulle grunden ellers være til at have følgende sekvens af ytringer?

> *Politiet tager truslerne alvorligt. Manden har tidligere truet med at dræbe sine forældre* (TV2 Nyhederne 13.5.94)

I sådanne tilfælde har man altså en sekvens af to ytringer uden nogen form for strukturel eller på anden vis signaleret sammenhæng end den, der følger af ytringernes indhold. Men den oplagte fortolkning er alligevel, at den første er kernen, som begrundes af den anden, satellitten, som en **konsekvens** af en **årsag**:

> *Les Hessois de la 48^{e} division doivent être déplacés: ils ne supportent pas le front de l'Ouest* (Miquel *Guerre* 407)

2.1 Ikonisk sekvens

Et forhold mellem årsag og konsekvens bygger på, at årsagen nødvendigvis kommer før konsekvensen, og det er antydet i det første eksempel af adverbialet *tidligere*. Man kan imidlertid også indlæse et kausalt forhold i en sekvens, som ikonisk afspejler denne temporale orden:

> *Le château a brûlé, il n'y a pas de chambre où il puisse coucher* (Soisson *Charles* 277)

En sådan afledt kausal læsning kan understøttes af verbernes tempusformer. En sekvens af to verber i perfektivt aspekt lægger således op til en kausal læsning, hvis deres leksikalske indhold er foreneligt hermed. Dette følger af passé simple's indhold: To verbalsituationer i passé simple præsenteres som følgende efter hinanden. Og en anvendelse af maksimen *post hoc, ergo propter hoc* medfører blot en let specialisering, således at man kommer til at se den første som årsag til den anden:

> *Normand de pure race, il était venu à Marseille en faisant son tour de France. Ma grand-mère marseillaise lui* ***plut****: il y* ***resta*** (Pagnol *Gloire* 42)

I sådanne tilfælde kan man altså se et ikonisk forhold mellem det sproglige udtryk og det gengivne sagforhold:

Situation$_1$	**Situation$_2$**
... plut	*... resta*
Årsag	Konsekvens

Dette ikoniske forhold understøttes grammatisk af verbalformerne, og i det foreliggende tilfælde også grafisk af brugen af kolon.

2.2 Aspekt

Valg af grammatiske kategorier kan underbygge en bestemt læsning, dvs. virke som instruks til

modtager om at søge noget specielt i den foregående tekst for at få det hele til at give mening. Og hvis passé simple − passé simple signalerer rækkefølge, så signalerer imparfait, at der ikke er tale om rækkefølge. Man må derfor lede efter noget andet, og så ligger kausaliteten igen lige for:

> - *Je suis bien aise que vous ne partiez pas, lui dit le marquis, quand ils eurent fini de parler d'affaires, j'aime à vous voir. Julien* ***sortit****; ce mot le* ***gênait*** (Stendhal *Rouge et Noir* 329)
>
> *Il accepta pourtant. De chaque répétition, il revenait insolent et malheureux. Il ne* ***voulait*** *pas du succès de Cazale, il ne* ***voulait*** *pas le voir saluer sous les applaudissements...* (Etcherelli *Elise*)

I begge disse eksempler er den oplagte læsning af imparfait den, at den anden sætning udtrykker en årsag til noget af det foregående. Det er ikke imparfait i sig selv, der har denne betydning, men den betydning af ikke-temporal rækkefølge, imparfait har, gør den kausale læsning, som dog langtfra altid er den eneste mulige, til et oplagt valg. For at få sammenhæng i teksten, kan modtager altså opstille den hypotese, at sætningen i imparfait er en begrundelse for noget foregående: I det første eksempel for, hvorfor '*Julien sortit*', i det andet for, hvorfor '*il revenait malheureux et insolent*'. Da imparfait altså bryder den rene temporale sekvens har man i sådanne tilfælde en kombination, hvor et sagforhold, konsekvensen, begrundes af et andet, årsagen:

Sagforhold$_1$	**Sagforhold$_2$**
... sortit	*... gênait*
Konsekvens	Årsag

Situationen er altså her den samme som ved det indledende danske eksempel ovenfor. Og man kan sige, at brugen af imparfait her endnu klarere end brugen af passé simple ovenfor, som blot ikonisk signalerede den temporale rækkefølge og derigennem, som et afledt fænomen, en kausal relation, har status som konnektor, idet den jo bryder med den grundlæggende temporale sekvens.

Men der er stadig ikke nogen egentlig strukturel sammenhæng mellem sætningerne. De grammatiske kategorier begynder dog at lege med, og man begynder at nærme sig en form for grammatisk signaleret sammenknytning af sætninger.

2.3 Konnektorer

Det forekommer rimeligt at antage, at aspektkategorien således kan fungere som konnektor i tekstsammenhæng. Men oftest bruger man kun betegnelsen konnektor om en vis klasse adverbier, som har den funktion at **eksplicitere** de logiske relationer i teksten, jf. Kapitel I, 4.5. Herunder ikke mindst kausale relationer.

Med konnektoren *donc* ekspliciteres, at den foregående ytring rummer et element, der fremstilles

som årsag til ytringen med *donc*. Dette element er den foregående sætnings fokus, som *donc* altså knytter an til:

> - *La réponse de Wilson, explique Hindenburg à la presse, exige* ***la capitulation militaire****. Elle est* ***donc*** *inacceptable pour nous, soldats* (Miquel *Guerre* 584)

> *Pour gagner la bataille, il doit attirer l'ennemi dans la plaine. Sa force principale réside dans sa cavalerie* ***qu'il ne peut utiliser sur un terrain escarpé****. Il s'efforcera* ***donc*** *de contraindre les Confédérés à quitter les pentes de la montagne et descendre sur le bord du lac* (Soisson *Charles* 272)

Det er i god overensstemmelse med vores generelle analyse af ledsætninger som integrerede størrelser, der indgår i én sætning med oversætningen, at et *donc* i en oversætning ikke kan knytte an til et element i en ledsætning. I følgende eksempel springer *donc* derfor ledsætningen over for at knytte an til den foregående hovedsætning, jf. Gettrup (1977:252):

> *J'avais fini de travailler. Quand tu es entré, tu ne m'as* ***donc*** *pas dérangé.*

Det følgende eksempel illustrerer en variant af dette forhold, idet *donc* her instruerer modtager om at finde noget, der motiverer, ikke propositionen (indholdet), men illokutionen, dvs. hævdelsen af dette indhold, **assertionen** (jf. Gettrup et al. 1986:118):

> *Il fouille dans sa poche intérieure, puis étale devant moi le plan du Magasin.*
> *- Où se trouve le bureau des Réclamations?*
> *Je le lui désigne.*
> *-* *Vous êtes* ***donc*** *passé au moins trois fois devant le rayon des jouets?* (Pennac *Bonheur* 33)

Konnektoren *donc*, som udtrykker den variant af konsekvens, som kaldes en konklusion signalerer altså kausal sammenhæng på to leder af det semantiske niveau, enten mellem to propositioner, eller mellem en proposition og en illokution:

Proposition	**[*donc* Proposition]**
Proposition	**[*donc* Illokution]**

Med konnektoren *aussi* motiveres et sagforhold som en konsekvens af det foregående, som altså rummer årsagen:

> *Je m'attendais à lire une lettre d'adieux,* ***aussi*** *ne comprenais-je pas cette longueur, sachant combien peu Charlotte était encline à des formules solennelles* (Makine *Testament* 304)

> *- Le sultan craint que si les troupes étrangères pénètrent à l'intérieur, elles ne s'en aillent plus (...)* ***Aussi*** *s'est-il porté garant lui-même de la pacification du pays* (Mourad *Princesse* 75)

De tilfælde af tekstsammenhæng, vi har set indtil nu, den simple sekventielle ordning, med eller uden konnektor, kan illustreres i samme treniveau-model som ovenfor:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
Sætning	[**(Konnektor)** Sætning]
Ytring	Ytring

hvor de to tekstenheder er strukturelt uafhængige af hinanden på alle niveauer. En eventuel kausal relation kan dog signaleres i den anden sætning ved en aspektform, adverbial eller konnektor. Som set kan konnektoren forbinde enten en proposition eller en illokution med det foregående.

2.4 Parataksе

Der er som set i 1. ovenfor ikke altid noget skarpt skel mellem konnektion og koordination (sideordning). Man kan karakterisere dette skel ved, at konnektorer har en relativt fri placering, mens konjunktioner har en fast plads i sætningen. Og når de benyttes ved periodegrænse (punktum) fungerer konjunktionerne snarere som konnektorer:

> *Cette brève parole provoqua le miracle.* ***Car*** *soudain, par tous mes sens, je me transportai dans l'instant que le sourire des trois élégantes avait suspendu* (Makine *Testament* 166)

For ved den parataktiske konstruktion begynder den egentlige grammatikalisering af tekstrelationerne, dvs. oprettelsen af egentlige strukturelle bånd mellem tekstenhederne for alvor. Det følgende eksempel viser dette (jf. også beskrivelsen af paratakse over for hypotakse i VIII, 0. ovenfor):

> *Le déficit des échanges devait progressivement augmenter,* ***car*** *l'Angleterre devait (...) importer les matières premières et l'alimentation nécessaires* (Miquel *Guerre* 247)

*Ils vieilliront **car** ils sont marocains* (*Evénement du jeudi* 14-20.12.89, 19)[4]

Det der karakteriserer parataktiske strukturer som disse, er, at *car* ikke kan flyttes, sætningerne ikke kan byttes om, og at der ikke kan foretages en ny sideordning: *et, car* og *mais* danner et paradigme af sideordnende konjunktioner og kan derfor ikke kombineres indbyrdes. Vi kan derfor som ovenfor definere sideordning som sammensmeltning af to sætninger til én ytring:

Proposition	Proposition
Illokution	Illokution
Sætning	[**(Konjunktion)** Sætning]
Ytring	

De to sætninger har stadig hver sin selvstændige illokutionære værdi, dvs. at *car*-sætningen er en selvstændig asertion som nødvendigvistår for afsenders egen regning. I følgende eksempel er det således den samme, der asserterer de to indhold, og dermed står inde for begrundelsen af det første med det andet. Det er ikke for eksempel englændernes begrundelse, der citeres:

> *Ils n'ont aucune envie de faire tuer leurs soldats. En Angleterre, ce serait mal vu, **car**, après tout, la guerre est finie !* (Mourad *Princesse*75)

Denne selvstændige illokutionære status afsløres også af, at en negation i den første af to sideordnede sætninger ikke har den anden i sit virkefelt. Dette er et vigtigere og mere grundlæggende træk end det, at den rummer ny information (jf. Weinrich 1987:461). Det at der er tale om ny information, hænger til gengæld sammen med, at *car*-sætningen rummer afsenders egen begrundelse.

2.5 Finit hypotakse

Som diskuteret i det foregående, er en kausal relation ofte afledt i den forstand, at selve det sproglige indhold lægger op til det. Hvis det leksikalske indhold i fremstillingen af to situationer tillader det, og den ene situation følger efter den anden i tid, så går man let fra den sekventielle fortolkning: 'Sit_2 følger efter Sit_1' til kerne-satellit fortolkningen: 'Sit_2 forudsætter Sit_1'. Fra at være en rent temporal følge ses to situationer som en kausal følge, en konsekvens og en årsag. Dette er også fremtrædende ved de hypotaktiske strukturer, idet flere konstruktioner kan få en kausal fortolkning, især konstruktioner med *quand* og *comme*, som grundlæggende gengiver henholdsvis et temporalt forhold og en generel overensstemmelse mellem to situationer og ikke i sig selv

4. Eksemplet hentyder til en sag om marokanske arbejdere i Frankrig, hvis alder i følge deres identitetskort var langt over den åbenbare. Kortene var blevet udstedt for, at de tidligere skulle få ret til pension.

udtrykker noget om årsag):

> *Il a essayé de les tuer, tous, et **quand** il a vu qu'il ne pouvait pas, il s'est tué lui-même* (Vian, cit. Gettrup 1977:219)

> ***Comme** il tient à la Lorraine, il va traiter, lui aussi, avec le roi de France* (Soisson *Charles* 251)

Et andet grundlæggende træk ved den kausale fortolkning af tekstsekvenser er, at det ofte er sådan, at konsekvensen er det vigtige, kernen, det, der fører fortællelinjen videre, mens årsagen får satellit-status som en forklarende omstændighed. Også dette afspejles i hypotaksen, idet der jo findes specialiserede årsagssætninger, men ikke specialiserede konsekvenssætninger. Som fremhævet ovenfor, er der en klar korrelation mellem uafhængige sætninger og forgrundsinformation, afhængige og baggrundsinformation:

Årsag	**Konsekvens**
Satellit	Kerne
Ledsætning	Oversætning

Vi kan foreløbig karakterisere hypotaksen over for parataksen ved hjælp af følgende eksempel:

a. *Ils ne vieilliront pas, **car** ils sont marocains.*
b. *Ils ne vieilliront pas **parce qu'**ils sont marocains.*

I a., den parataktiske konstruktion, er den anden sætning helt og aldeles uden for nægtelsens virkefelt: Den udgør en selvstændig assertion, og der er kun én mulig læsning, hvor to sagforhold asserteres med en kausal relation mellem dem. Anderledes i b. Her er *parce que*-sætningen inden for nægtelsens virkefelt, hvilket giver mulighed for to læsninger: En læsning, hvor selve det kausale forhold benægtes ('det er ikke fordi de er marokanere, at de ikke bliver ældre')[5], eller en læsning hvor kun det første sagforhold benægtes ('de bliver ikke ældre, og det er fordi de er marokanere').

Da nægtelsens virkefelt således inkluderer ledsætningen, kan man slutte, at der nu kun er én sætning. Grammatikaliseringen slår fuldt igennem her, idet der oprettes strukturel afhængighed mellem tekstenheder således, at de kombineres i én sætning: Den logiske relation mellem propositioner/illokutioner realiseres som en strukturel enhed, idet den enhed, der opfattes som satellit i forhold til en kerne, integreres som en ledsætning med *parce que*. Som diskuteret ovenfor,

5. Der er i virkeligheden tale om to læsninger her, nemlig den omtalte, hvor det benægtes, at der foreligger et årsagsforhold, og en anden, hvor der foreligger et årsagsforhold, blot et andet end det sagte, se Sten (1938), Korzen (1985a).

er det typisk årsagen, der opfattes og fremstilles som satellitten.

Hermed foretages der endnu et skridt i retning af integrationen af tekstenheder i større grammatikaliserede klumper: Der er nu ikke bare én ytring, der er kun én sætning. Men denne integration medfører også en integration på det semantiske niveau. Som vi har set, inkluderer en nægtelse i oversætningen ledsætningen i sit virkefelt. Selve den hypotaktiske ordning medfører da også, at der kun er én illokution til to propositioner:

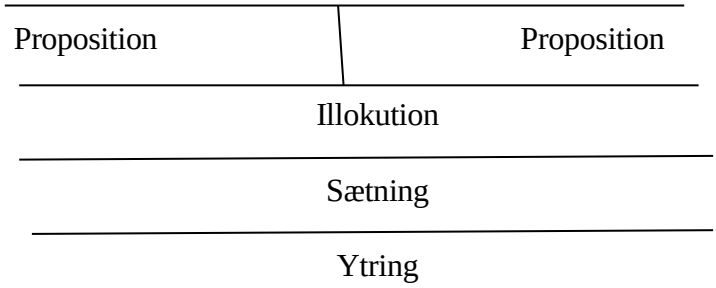

En underordnende konjunktion som *parce que* fungerer som en operator, der knytter to propositioner sammen under samme illokution (jf. Korzen 1986:134 f.). Dette kan forfines gennem den beskrivelse af ledsætningen, vi gav i VIII, 3. ovenfor, hvor det blev foreslået, at det særegne ved en ledsætning er, at den ikke har egen neustisk og tropisk komponent, dvs. de komponenter, der rummer illokution og veridiktion, som tilsammen udgør en assertion, jf. Kapitel I, 4.0:

Neustisk (*Jeg siger*)
Tropisk (*det er tilfældet*)
Frastisk (*Situation*$_1$ **Operator** *Situation*$_2$)

Ledsætningens propositionelle indhold kommer derfor til at fremstå som præsupponeret. Denne status fremgår tydeligst, når ledsætningen er tematisk (jf. Kapitel I, 4.4), som i følgende:

> *Non, Monsieur le Comte, vous ne l'aurez pas ... vous ne l'aurez pas ...* ***Parce que*** *vous êtes un grand seigneur, vous vous croyez un grand génie!* (Beaumarchais *Mariage* V, III)

men viser sig også ved sammenligning med den parataktiske konstruktion:

a. *Vous vous croyez un grand génie,* ***car*** *vous êtes un grand seigneur!*
b. *Vous vous croyez un grand génie* ***parce que*** *vous êtes un grand seigneur!*

I a. er der tale om to selvstændige, sideordnede sætninger og dermed to selvstændige assertioner. I b. derimod er der som beskrevet ovenfor kun én illokution, kun én assertion.

Sætninger med *parce que* kan lige som konnektoren *donc* ovenfor begrunde, ikke en proposition, men en illokution. Den hypotaktiske konstruktion medfører så, at det er oversætningens illokution,

der således motiveres, jf. et eksempel som:

> *Est-ce qu'il viendra **parce qu**'il l'a promis?*

hvor *parce que*-sætningen motiverer, at man stiller et spørgsmål, altså illokutionen: "et je pose la question parce que sa promesse me donne l'espoir de sa venue" (Ducrot et al. 1975:253).

Denne egenskab deler *parce que* med *puisque*, hvis hovedfunktion netop synes at være at motivere oversætningens illokution:

> *Et quand la dernière reine a voulu reprendre une parcelle de pouvoir, on lui a donné l'occasion de s'en repentir **puisqu**'elle s'appelait Marie-Antoinette* (Pernoud, *Pour en finir* 88)

> *Un texte de mai 1939 laisse apparaître que "Russie" est considéré comme plus amical qu'"Union Soviétique", **puisqu**'il déclare, deux ans avant l'invasion, probablement préméditée dès cette époque: "S'il est vrai que nous ne souhaitons pas, pour le moment, entretenir de relations polémiques avec l'Union Soviétique, cela ne signifie pas que nous voulions nous préparer à une fraternisation. Le concept de Russie est inapproprié pour désigner la structure d'État actuelle"* (Hagège *Souffle* 84)

Som set rummer årsagssætninger nedtonet og ligefrem præsupponeret information. Derfor bringer *puisque*-sætninger ofte information, der præsenteres som allerede kendt eller antaget af modtager, i modsætning til *car*, der skal rumme ny information; *puisque* henviser til (kendt) årsag, *car* afslører en årsag:

> *Continue à parler, **puisque** tu as commencé* (Ducrot et al. 1975:276)

Desuden behøver indholdet af *puisque*-sætningen ikke stå for afsenderens egen regning:

> *Tu peux me donner le tiercé, **puisque** tu sais tout* (ib. 277)

Og det er i det hele taget karakteristisk for *puisque*-sætninger, når de begrunder propositioner, at de citerer begrundelser, der tillægges andre end afsender, hvorved der indføres en slags dækket direkte tale:

> *Le discours contre la guerre d'Erzberger au Reichstag semble avoir influencé **les révoltés**: il faut faire la paix, **puisque** ce conflit n'a pas d'issue* (Miquel *Guerre* 408)

> *La duchesse Marguerite a réuni à Gand **les États de Flandre**, qui ont refusé toute levée de soldats nouveaux et toute attribution de crédits supplémentaires. Ils se sont même*

opposés au départ de Marie pour Lausanne. ***Puisqu****'ils n'ont plus prise sur le duc, ils gardent en otage l'héritière de Bourgogne!* (Soisson *Charles* 282)

Årsagssætninger beskrives mere indgående i Kapitel VIII, III om operatorsætninger generelt.

2.6 Infinit hypotakse

I det foregående er det blevet vist, hvordan hypotaksen kan ses som endestationen i en fremadskridende grammatikalisering af relationerne mellem tekstelementer og dermed en stadig voksende integration af dem i hinanden: Fra den simple tekstuelle sekvens af selvstændige ytringer, eventuelt understøttet af konnektorer, over sideordningen af to sætninger til én ytring, til hypotaksens integration af to propositioner til én sætning og én illokution. Denne fremadskridende integration kan gå et skridt videre, idet den kan have form af underordning ved hjælp af en infinit verbalform eller en nominalisering. Ved den infinitte hypotakse har man den udgave af den komplekse prædikation, som er beskrevet ovenfor:

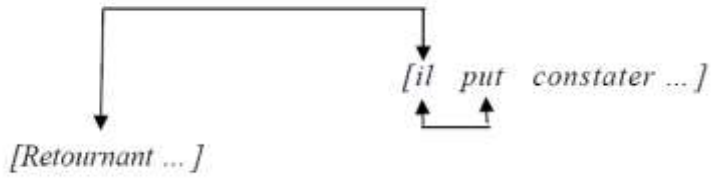

hvor det infinitte verbal, participe présent, mætter sin S-relation hos oversætningens verbal. Man kan derfor beskrive den infinitte hypotakse som endnu et skridt i retning af den totalt grammatikaliserede integration med en kompleks proposition bestående af en primær og en sekundær prædikation med fælles subjekt:

_____

[Proposition [Proposition]]

_____

Illokution

_____

Sætning

_____

Ytring

_____

Den infinitte verbalform indfører ikke i sig selv en kausal betydning. Denne må udledes af de to verbers leksikalske indhold og det forhold, at det ene fremstilles som tæt integreret i det andets prædikation. Når det drejer sig om kausale relationer, optræder navnlig præsens participiumskonstruktioner som følgende:

> ***Sentant*** *le pouvoir lui échapper, Kerenski décida de convoquer un "conseil provisoire" de la République* (Miquel *Guerre* 481)
>
> *La* ***croyant*** *triste, Orhan s'ingénie à la distraire* (Mourad *Princesse* 212)
>
> *Elle répondait volontiers,* ***estimant*** *ma curiosité sincère* (Makine *Testament* 151)
>
> *Je m'attendais à lire une lettre d'adieux, aussi ne comprenais-je pas cette longueur,* ***sachant*** *combien peu Charlotte était encline à des formules solennelles* (Makine ib. 304)

Man har en slags mellemløsning mellem finit og infinit hypotakse i de såkaldt **absolutte konstruktioner**, hvor en kombination af et nominalsyntagme og et participe présent optræder som en adverbielt brugt sekundær prædikation:

> *Les Allemands organisèrent méthodiquement la Lituanie une fois qu'ils en furent maîtres dès 1915. Le pays fut tout d'abord reconstruit,* ***les Russes*** *dans leur retraite* ***ayant procédé*** *à des destructions systématiques* (Lorot *Pays baltes* 67)
>
> *L'officier doit lui-même achever deux d'entre eux,* ***le peloton montrant*** *peu de zèle* (Miquel *Guerre* 412)
>
> *mais,* ***le temps*** *qui leur avait été imparti* ***étant*** *fort bref, ils laissaient ouvertes un certain nombre de questions* (Rémond *Fichier* 172)

Konstruktioner med nominal-, adjektivsyntagme eller participe passé som frit prædikativ kan udlægges som reducerede participialkonstruktioner, hvor et *étant* lades uudtrykt. Et foranstillet frit prædikativ kan ofte fortolkes ikonisk med årsagsværdi:

> ***Enfant solitaire****, Amal comprend le besoin de Selma d'être seule* (Mourad *Princesse* 206)
>
> ***Statique****, la guerre devient calculatrice* (Miquel *Guerre* 146)
>
> ***Rassemblés*** *par communes, ils se connaissent entre eux, avec leurs forces et leurs faiblesses* (Soisson *Charles* 271)

Som det var tilfældet ved de temporale relationer, kan infinitiv kun indgå i kausale relationer i forbindelse med en passende præpositionel konstruktion:

> *J'éprouve d'ailleurs quelque horreur* ***à me remémorer*** *ces préambules* (Sagan, cit. Togeby 1983:158)

> *La musique cubaine, me dit-il, je la connaissais* ***pour l'avoir entendue*** *à Paris* (*Figaro littéraire,* ib.)
>
> *Assise au milieu de tous ces joyaux qu'elle connaît bien* ***pour les avoir souvent admirés*** *sur sa mère, Selma est indécise* (Mourad *Princesse* 81)

Tilsvarende gælder nominaliseringer:

> *Elles connaissent chaque détail de la vie de Munever Säimé, plus connue sous le nom de « Soldat Säimé », qui fut décorée* ***pour son exceptionnelle bravoure*** (Mourad *Princesse* 153)

hvor det også er den præpositionelle konstruktion, der udtrykker den kausale relation.

3. Afrunding

De enheder, tekster består af, ytringer, kan bindes sammen af forskellige typer relationer. Matthissen & Thompson (1988:286 ff.) opregner således o. 20 sådanne **retoriske relationer**. Det vigtigste overordnede princip for tekstorganiseringen er en inddeling i kerner og satellitter, og de mest fundamentale tekstuelle relationer mellem sådanne er formodentlig de temporale og de kausale relationer. Som set i det foregående, kan disse relationer realiseres på forskellige måder, som kan beskrives som en fremadskridende integrering og grammatikalisering af relationerne, fra den frie tekstuelle rækkefølge af selvstændige ytringer til de mest integrerede strukturer, den infinitte hypotakse. Denne progressive grammatikalisering kan ses som den trinvise forening af kerner og satellitter til én enhed på de tre niveauer: det tekstuelle (ytringer), det syntaktiske (sætninger) og det semantiske (propositioner og illokutioner).

Temporale og kausale relationer kan således fremstilles i strukturelt af hinanden uafhængige ytringer, som, medmindre andre faktorer som verbalt aspekt eller konnektorer spiller ind, simpelthen reproducerer de fremstillede situationer ikonisk:

> *Coustain comprend qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père: il décide de l'empoisonner* (Soisson *Charles* 127)

Ved at opfatte en sådan tekstsekvens kausalt − hvilket der er al mulig god grund til − således, at den første ytring ses som motiverende den anden, altså som en årsag-konsekvens struktur, har man allerede udnævnt den første ytring til satellit, den anden til kerne, idet konsekvensen normalt er mere fremtrædende i tekstsammenhængen end årsagen. Den kausale fortolkning af sekvensen kan så ekspliciteres, for eksempel ved *donc* i konsekvensen:

> *Coustain comprend qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père: il*

décide ***donc*** *de l'empoisonner.*

Men der er stadig en ikonisk rækkefølge 'årsag - konsekvens'. Denne vendes der imidlertid om på, hvis man vælger en parataktisk konstruktion med *car*, idet årsagen nu kommer til sidst i den sideordnede *car*-sætning:

Coustain décide d'empoisonner Charles, ***car*** *il comprend qu'il perdra tout pouvoir quand il succédera à son père.*

Denne "anti-ikoniske" struktur vælges derfor, når årsagen af en eller anden grund skal fokaliseres og ikke fremstilles neutralt eller som allerede kendt: I den neutrale, ikoniske sekvens slutter modtager sig til et årsag-konsekvens forhold, eventuelt hjulpet af en konnektor, i den parataktiske konstruktion afsløres årsagen. I næste trin i integrationen, hypotaksen, fremstilles årsagen som kendt:

Parce que *Coustain comprend qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père, il décide de l'empoisonner.*

Generelt synes det at være sådan, at temporale og kausale ledsætninger i de fleste tilfælde rummer kendt eller forudsigelig information (jf. Gettrup 1977:219). Udover at reproducere den ikoniske rækkefølge medfører den hypotaktiske konstruktion som set altså også, at ledsætningens indhold nedtones og præsenteres som præsupponeret. Men i modsætning til parataksen kræver hypotaksen ikke nogen speciel placering af ledsætningen i forhold til oversætningen. Intet forhindrer den anti-ikoniske sekvens, hvor ledsætningen, ihvorvel dens indhold er præsupponeret, placeres sidst og derved fokaliseres:

Coustain décide de l'empoisonner ***parce qu****'il comprend qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père.*

Hypotaktiske konstruktioner har således nogle egenskaber og muligheder, som de andre typer tekstuel sammenknytning ikke har. Det er først og fremmest tilfældet, at underordningen kan indpasses i en overordnet tema-remastruktur. Det er ikke rigtigt, som Weinrich (1987:460) siger, at *parce que*-sætninger oftest er efterstillede: De kan som integrerede sætningselementer i modsætning til den parataktiske konstruktion med *car* stå både før og efter oversætningen. Parataksen ordner to sætninger i en fast rækkefølge inden for samme ytring: Konstruktioner med *car* rummer ny information i diskurssituationen (jf. Weinrich 1987:461), de afslører en årsag (jf. Ducrot et al. 1975); dette hænger sammen med den faste rækkefølge, som parataksen indfører, dvs. den dikterer tema-remastrukturen. I modsætning hertil integrerer hypotaksen en proposition i en sætning. Og dens position inden i denne sætning bestemmes så af de syntaktiske muligheder, der er eller af den overordnede tema-remastruktur: Hvis ledsætningen skal opfattes som udgangspunkt for meddelelsen, stilles den tematisk, hvilket også er typisk for præsupponeret

information; hvis den skal være del af den nye information, stilles den rematisk og bliver eventuelt fokaliseret.

I forhold til den finitte hypotakse, som forener to uafhængige propositioner med hvert sit subjekt og hver sin tempus under samme illokution, repræsenterer den infinitte endnu et skridt mod desententialiseringen (jf. VIII, 1.3 ovenfor), idet den forener to propositioner i én kompleks proposition med fælles subjekt og fælles tempus:

> ***Comprenant*** *qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père, Coustain décide de l'empoisonner.*

Tekstrelationer er her endeligt afløst af grammatiske relationer.

3. KLASSIFIKATION AF HYPOTAKTISKE STRUKTURER

0. Indledning

I VIII, 1. ovenfor blev hypotaksen beskrevet som forskellige grader af integration af én prædikation i en anden, og i VIII, 2. blev hypotaksens rolle i tekstsammenhængen beskrevet. I dette afsnit gives der en nærmere beskrivelse af de forskellige såvel finitte som infinitte hypotaktiske strukturer.

1. De tre typer ledsætninger

Den af Diderichsen foreslåede inddeling af ledsætninger i eksplikative, implikative og neutrale, er blevet præciseret og forfinet af Hansen (1998). Samtidig kombinerer han denne funktionelle inddeling med den traditionelle. I vores behandling af fransk anlægger vi den samme klassifikation, men taler om **eksplikative**, **implikative** og **operatorsætninger**. Beskrivelsen bygger som sagt på en inddeling af ledsætningerne efter deres forhold til oversætningen.

1.1 Eksplikative

De eksplikative udfolder − eksplicerer − et element ved at udfylde et "hul" i den sætning, de indlejres i, oversætningen:

Eksplikativ:

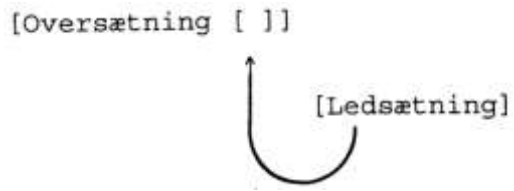

Prototypen svarer stort set til kompletiv- og spørgesætninger, der som valensled udfylder et sådant hul i oversætningen:

Julie croit ___
↑
que *le soleil tourne autour de la terre.*

Julie se demande ___
↑
si *le soleil tourne autour de la terre.*

Men som vi skal se, må andre typer ledsætninger også analyseres som eksplikative for eksempel følgesætninger, som ikke har nogen klar placering i den traditionelle inddeling; de svarer jo ikke

klart til nogen anden adverbiel størrelse:

*Julie a couru **si** vite* ___
↑
***que** Jean ne l'a pas vue.*

Der er i virkeligheden ved den eksplikative konstruktion tale om en dobbelt afhængighed: Oversætningen er ukomplet uden ledsætningen, og ledsætningen er uselvstændig, idet den henter sin illokutionære værdi i oversætningen. Dette kan så fremstilles:

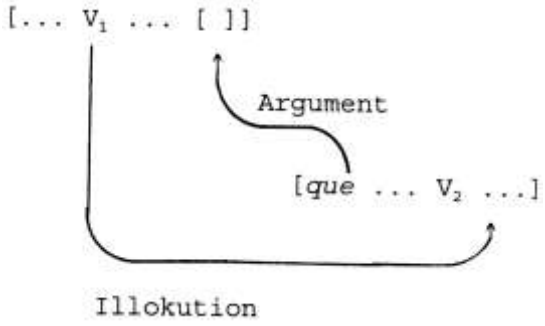

Se videre i VIII, 4. nedenfor.

1.2 Implikative

De implikative forudsætter − implicerer − et element i oversætningen, som denne indsupplerer i ledsætningen. Der er altså tale om en slags fælles led, som dog ikke behøver at være materielt repræsenteret i både over- og ledsætning:

Implikativ:

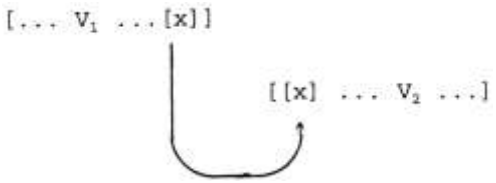

Den prototypiske implikative ledsætning er naturligvis relativsætningen:

*Julie a acheté **un appartement***
↓
***qui** a une vue splendide sur la ville.*

men der er også andre typer som for eksempel tidssætninger med *quand*, idet disse bygger på, at oversætning og ledsætning rummer et fælles tidselement, som godt nok kun udtrykkes i ledsætningens indleder (jf. Korzen 1986):

Julie est rentrée ___
↓
quand *Jean est parti.*

Sådanne strukturer kan nemlig parafraseres:

'Julie est rentrée à T_i'
'Jean est parti à T_i'

Det er især ved de implikative strukturer, man kan forvente et vist spil i tekstsammenhængen mellem ledsætning og selvstændig sætning med passende konnektor og/eller anafor (jf. VIII, 2. ovenfor). Dette kan for eksempel illustreres af forskellen og ligheden mellem relativkonstruktion og brugen af to selvstændige sætninger:

Julie a acheté un nouvel appartement qui a une vue splendide sur la ville.
Julie a acheté un nouvel appartement. Il/Celui-ci a une vue splendide sur la ville.

Et godt eksempel på implikative ledsætninger og deres forhold til sideordnede eller selvstændige sætninger er også de narrative relativsætninger, jf. Eriksson (1989), som oftest indgår i temporale sekvenser i teksten, jf. VIII, 2.1 ovenfor.

1.3 Operatorsætninger

Den tredje type, som Hansen (1998) kalder neutrale, foretrækker vi at benævne operatorsætninger. Ved disse sætninger er der ikke noget "hul" at udfylde i oversætningen, ejheller er der noget fælles led, der binder dem sammen. Derimod er der tale om, at to propositioner, repræsentationer af sagforhold, knyttes sammen af en operator, som syntaktisk befinder sig i ledsætningen:

Operatorsætning:

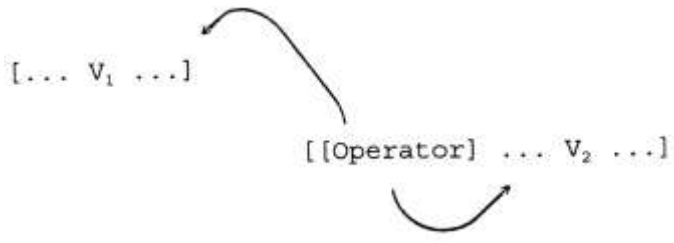

Operatorsætninger, som vel repræsenterer den mest "primitive" form for sammenføjning af to finitte strukturer, jf. VIII, 1.2 ovenfor, er således i familie med de implikative: Hvor det ved de implikative er fællesleddet, der knytter de to sagforhold sammen, er det ved operatorsætningerne

operatoren. Men i begge tilfælde er der tale om en sammenknytning af to sagforhold, hvilket adskiller disse to typer fra de eksplikative sætninger. Man kan derfor vente en vis synonymi mellem operatorsætninger og implikative ledsætninger:

Jean était déjà parti
↑
lorsque
↓
Julie est rentrée.

Jean était déjà parti ___
↓
quand *Julie est rentrée.*

Forskellen mellem *lorsque* og *quand*, jf. Korzen (1986), synes til trods for deres høje grad af synonymi, at bygge på en sådan forskel mellem operator- og implikativ ledsætning, idet over- og ledsætning i den implikative konstruktion deler tidspunkt, selv om der kun udtrykkes ét tidsadverbial, nemlig *quand*, se Kapitel VIII, III.

1.4 Klassifikation

Med disse kriterier får man følgende funktionelle klassifikation af ledsætningerne:

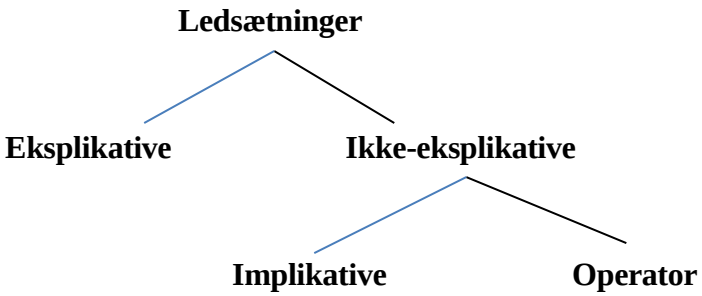

som alene bygger på arten af sammenføjning mellem ledsætning og oversætning, ikke på ledsætningens strukturelle opbygning eller betydning.

2. Problemer ved den traditionelle klassifikation

Det mest iøjnefaldende problem ved den traditionelle klassifikation efter ledsætningens form og betydning er, at der ikke altid er sammenfald mellem ledsætningens form og dens funktion. Således er det ofte tilfældet, at ledsætninger, som efter deres form klassificeres som adverbielle, optræder i en nominal ledfunktion, dvs. som kompletivsætninger, i vores analyse i en eksplikativ konstruktion. Dette er for eksempel tilfældet ved *quand*-sætninger som følgende:

A toi, Loti ... Continue; nous en étions à ***quand*** *tu avais seize ans* (Loti, cit. Sandfeld 1936:292)

Je déteste ***quand*** *tu pleures* (fra filmen *Ma saison préférée*)
Maman, dit la fillette, j'aime ***quand*** *tu racontes ...* (Bordeaux, ib. 295)

Dis plutôt, c'est rare ***quand*** *elle est là* (Mundtligt eksempel)

quand-sætninger optræder ikke blot som valensled som i de foregående eksempler, men også som sammenligningsled efter *comme*:

Elle m'a répondu que c'était ***comme quand*** *elle était petite et que je mettais dans son assiette quelque chose qu'elle n'aimait pas* (Pennac *Bonheur* 198)

I nogle tilfælde kan man være i tvivl om, hvorvidt der foreligger en eksplikativ (kompletiv) eller implikativ (adverbiel) konstruktion:

André Kahn s'indigne ***quand*** *il ne reçoit pas assez souvent les lettres de sa promise* (Miquel *Guerre* 419)

Man finder det samme fænomen ved *comment*-sætninger som:

tante Laure qui me racontait ***comment*** *elle eut un jour les mains brûlées par la foudre* (Escarpit, cit. Togeby 1982a:514)

Je ne comprends pas ***comment*** *tu épouses une femme qui a deux enfants* (Zola, cit. Sandfeld 1936:71)

og ved *comme*-sætninger[6]:

*Vous voyez .. **comme** il est inutile de rendre service aux gens* (Vailland, cit. Togeby 1982a:522)

Vous ne pouvez savoir ***comme*** *je souhaite qu'elle soit heureuse* (Hougron, cit. Mørdrup 1971:203)

Både Sandfeld og Togeby gør opmærksom på, at de pågældende sætninger i status og betydning nærmer sig kompletivsætninger. Og Boone (1994:34) opstiller også de to typer ledsætninger, *que*- og *quand*-sætninger i eksplikativ funktion som helt parallelle, forøvrigt uden nogen form

[6] For lignende anvendelser af *kak* 'som' på russisk, se Noonan (1985:131) og Nørgaard-Sørensen (1998).

for kommentar:

Marie a aimé ça que/quand Jean lui a apporté son petit déjeuner au lit.

Fænomenet er helt systematisk ved *si*-sætninger, som regelmæssigt optræder både som nominale (spørgesætninger) og som adverbielle (betingelsessætninger) ledsætninger (jf. Herslund 1972):

Je me demande s'il pleut encore.
Je rentrerai s'il pleut encore.

I det første tilfælde har man en eksplikativ sætning, i det andet en operatorsætning, men materialet er i begge tilfælde det samme, nemlig en *si*-sætning.

Man har altså ofte den situation, at man ved samme overordnede verbum i samme funktion kan vælge mellem flere strukturelt forskellige ledsætningstyper:

Tu te rappelles { *que ...* / *si ...* / *quand ...* } *?*

Forskellige formelle typer ledsætninger kan indgå på samme plads og optræder for eksempel som her som eksplikative ledsætninger, selv om nogle af dem i deres prototypiske anvendelse snarere optræder som implikative eller operatorsætninger.

3. En todimensional klassifikation

Da den traditionelle inddeling af ledsætningerne imidlertid også siger noget væsentligt, kan man foreslå at kombinere de to klassifikationer, således at man får en todimensional opstilling som hos Hansen (1998:18), hvor de ikke-prototypiske anvendelser markeres i parentes:

	Eksplikativ	**Implikativ**	**Operator**
Nominal	**+**	**(+)**	**(+)**
Adjektivisk	**(+)**	**+**	**(+)**
Adverbiel	**(+)**	**(+)**	**+**

Som man ser, optræder de tre traditionelt opstillede formelle typer faktisk i alle tre funktioner, selv om der som sagt er prototypiske forekomster.

4. Indledere

Som det fremgår af den foregående diskussion, er det ikke ledsætningens struktur, herunder dens indleder, der bestemmer dens funktion, selv om der er prototypiske tilfælde.

Der er imidlertid det fælles for alle ledsætninger på fransk, at de rummer et indlederled, et konjunktional, som markerer deres afhængige status. Indlederne kan inddeles i to hovedgrupper: De der kun er indledere, og de der samtidig udfylder en ledfunktion i ledsætningen, jf. Korzen (1986), Muller (1996a:36 ff.).

De rene indledere er konjunktionerne *que* og *si*, hvis funktion det er at omdanne en sætningsstruktur til en størrelse, som kan indtage en ledfunktion i en anden sætning. Lige som determinativet i nominalsyntagmer optræder de altså som syntagmedannere ved at samle en hel sætningsstruktur, så den kan indgå på én ledplads, jf. Kapitel I, 5.4 og Muller (1996a:10):

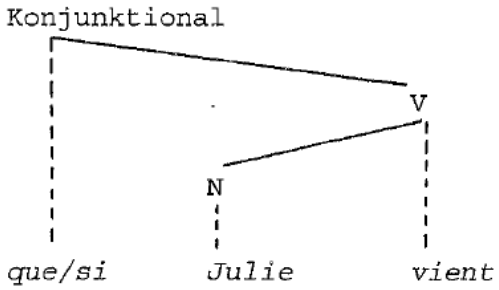

Hermed opfylder konjunktionalet også andre formål, som har med den finitte hypotakses og den eksplikative types natur at gøre, se VIII, 4.1.1 nedenfor.

Den rene indleder *que* optræder også efter præposition, hvad enten det drejer sig om en eksplikativ- eller en operator-kontruktion. Men her er den ofte udvidet med et *ce*, idet kun få præpositioner kan styre et *que* direkte (for eksempel *sans, avant, après, pendant …*):

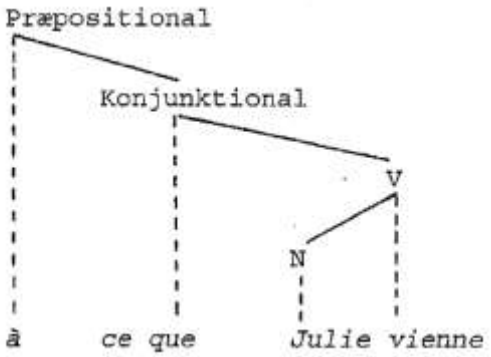

que optræder desuden som del af forskellige sammensatte konjunktioner, som optræder i operator-konstruktioner: *lorsque, puisque, parce que …*

Den anden hovedgruppe af indledere udgøres af pronominelle størrelser, som både varetager indlederfunktionen og en ledfunkton i ledsætningen. Disse pronominer falder i to serier, én med og én uden antecedent (jf. Bonnard 1961). Pronominerne med antecedent, dvs. indledere,

som har en anaforisk funktion, er de såkaldte relativpronomnier *qui, que, dont, quoi, lequel, où*, som kun optræder i implikative konstruktioner:

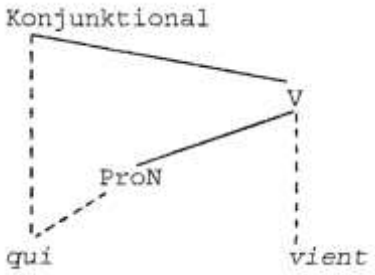

Den anden serie, qui, ce qui/que, quoi, où, quand, comment, quiconque, optræder dels i eksplikative, dels i implikative konstruktioner, dvs. konstruktioner, hvor fællesleddet kun manifesteres i ledsætningen (se VIII, 5. nedenfor). I følgende eksempel er den første qui-sætning eksplikativ (spørgende ledsætning), den anden implikativ (uafhængig relativsætning):

> *La tante savait **qui** était coupable de ce début catastrophique et elle le racontait à **qui** voulait l'entendre* (Makine *Testament* 184)

Forholdet mellem indleder og ledsætningstype kan altså resumeres:

	Eksplikativ	**Implikativ**	**Operator**
− **Ledfunktion**	+	−	+
+ Ledfunktion	**+**	**+**	**−**

Som man ser, er der en klar og forventelig sammenhæng mellem indleder- og sætningstype. I eksplikativ konstruktion, hvor hele ledsætningen indgår som sætningsled i oversætningen, findes begge indledertyper, da indlederens type er irrelevant for konstruktionen. Den implikative type har kun komplekse indledere, fordi den jo netop afhænger af eksistensen af et fællesled. Og operatorsætningen har kun rene indledere, da operatorens opgave jo kun er, at knytte to sætningsindhold sammen.

5. Ledsætninger og infinitte verbaler

De infinitte verbalformer, infinitiv og participierne, defineres for eksempel af Togeby (1951:224 ff., 1983:7) som homo-heterogene afledninger, det vil sige former, som skønt de bevarer fundamentale verbale træk, tilskrives andre ordklasser: De er nominale, adjektiviske og adverbielle former af verbet. Infinitiven kan beskrives som en verbalform, der udadtil, dvs. i sin distribution, er en nominal størrelse, men indadtil, dvs. i sin rektion, er en verbal. Formen danner altså et syntagme, som ser således ud (jf. Vikner 1980):

[[*chanter ...*]$_V$]$_N$

Det fælles for de infinitte former er manglen på egen subjektvalens, som korrelerer med manglen på person-numerus- og tempus-fleksion. At det lige netop er subjektvalensen, der mangler, og ikke en hvilken som helst anden, korrelerer med vores analyse af S-relationen som det propositionskonstituerende argument: Det er denne mangel, der forklarer infinitters manglende evne til at konstituere en selvstændig prædikation, til at blive selvstændige **verbaler**[7], mens de forbliver **verber**, dvs. tager de andre valensled og modifikatorer, deres rod forbindes med. De er altså, som i Togebys analyse, ikke totalt nominaliserede eller "deverbaliserede" former. Man kan imidlertid diskutere, om der er tale om en **derivation** eller en **fleksion** af verbet (jf. Skydsgaard 1977, Skytte 1983). Indholdsmæssigt passer formernes signalement godt på en derivation, men der er dog to forhold der taler imod. For det første er det faktum, at alle verber uden undtagelse har alle infinitte former, et argument for fleksion. Det karakteristiske for derivation er nemlig en vis leksikalsk bestemt variation. For det andet taler det, at de fundamentale former, infinitiv og participe présent, ikke kan bøjes for, at de allerede er bøjede former. Det er derimod karakteristisk for afledte former, at de bøjes i de kategorier, der karakteriserer den ordklasse, de er afledt til. Det er derfor nok rimeligst at anse de infinitte former for bøjningsformer inden for kategorien **taksis**:

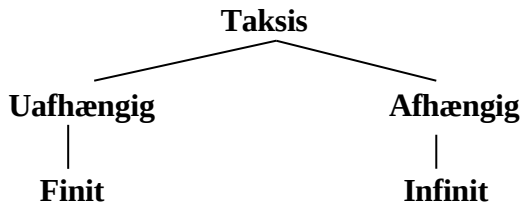

De infinitte former indgår i følgende hierarki af hypotakse-konstruktioner (jf. VIII, 1.3 ovenfor):

Finit hypotakse:
To selvstændige prædikationer

Infinit hypotakse:
Absolut konstruktion
Underordnet konstruktion

Nominalisering:
Simpel prædikation, nominal rektion

7. Infinitiv kan dog exceptionelt optræde som selvstændigt verbal med eget subjekt i den såkaldte 'historiske infinitiv': *Et Jib la Hyène **d'inviter** poliment Thérèse à poursuivre* (Pennac *Bonheur* 233), *Il est nécessaire, dit Pétain, d'incorporer la classe 1919 au plus tard le 1er mars (...) Et **d'ajouter**, en termes déjà technocratiques: ...* (Miquel *Guerre* 533).

I den finitte hypotakse er der for eksempel ikke restriktioner på S-relationen, bortset fra enkelte tilfælde af tvungen anaforisk læsning, jf. VIII, 1.3, men det er der ved den infinitte, hvor formerne, bortset fra de absolutte konstruktioner, må mætte deres subjektvalens ved et højere verbum.

5.1 Klassifikation af de infinitte former

Den traditonelle inddeling af de infinitte verbalformer i nominale, adjektiviske og adverbielle former lige som ledsætningerne (jf. VIII, 1.2 ovenfor) medfører de samme problemer som ved disse: Der er ikke nogen én-til-én overensstemmelse mellem form og funktion. Således kan den adjektiviske form, præsens participium, optræde både i nominal, $A_{præd}$:

*Jean imagine Jeanne **faisant** la vaisselle.*

og i adjektivisk eller adverbiel funktion:

***Apercevant** de loin l'inspecteur, le clochard s'est glissé sous une poubelle.*

lige som den nominale form kan optræde adverbielt:

*Il est parti **chercher** son frère.*

Kun den adverbielle form, gérondif, synes udelukkende at have adverbielle anvendelser. Klassifikationen af de infinitte former bør derfor måske snarere indrettes efter de funktionelle typer, vi opstillede for ledsætninger. Men dette kræver først en nøjere analyse og beskrivelse af de infinitte former.

En af Bech (1955-57)'s analyse af de tyske infinitte verbaler inspireret opstilling af de franske former ser sådan ud:

	Supinum	**Participium**
1. Status	*parler*	*parlant*
2. Status	*de/à parler*	*en parlant*
3. Status	*parlé*	*parlé(-e/-s)*

Den grundlæggende forskel mellem hovedinddelingen i supinums- og participiumsformer er, at supinumsformerne først og fremmest indgår i styringsrelationer som valensled eller som hovedverbal i dannelsen af sammensatte verbalformer, mens participierne hovedsageligt indgår i kongruenskonstruktioner som attributiver eller prædikativer, eller i adverbielle konstruktioner, altså som modifikatorer.

Begrebet '**status**' er lidt uklart i Bechs fremstilling, men kan formodentlig forstås i en

præteoretisk, dagligdags betydning som den plads, en størrelse indtager i et system. Bech sammenligner således status med nominernes kasus (1955-57:15 ff.), dvs en kategori, som selekteres og styres af et verbal: *willen* styrer 1. status (*Er will kommen*), mens *wünschen* styrer 2. status (*Er wünscht zu kommen*), lige som *holen* styrer akkusativ (*Er holt den Jungen*), mens *hilfen* styrer dativ (*Er hilft dem Jungen*). Og sideordning kan kun ske mellem to former i samme status. Herudfra kan man aflede, at de tre status adskiller sig fra hinanden ved graden og arten af deres tilknytning til oververbalet. Således synes 2. status mere selvstændig i forhold til oververbaler, hvilket signaleres af *de/à* ved infinitiv, *en* ved gérondif i modsætning til ren infinitiv og participe présent (1. status). De tre status omfortolkes dog til to i 5.4 nedenfor.

Det denne opstilling dog klart antyder, er en primær sammenhæng mellem supinum og eksplikativ konstruktion, mellem participium og implikativ konstruktion:

a. *Il espère **venir** plus tard.*
*Il espère **qu'il viendra** plus tard.*

b. *Il a vu une vipère **glissant** dans l'herbe.*
*Il a vu une vipère **qui glissait** dans l'herbe.*

Både supinum 1. og participium 1. indgår i O − $A_{præd}$ konstruktioner (jf. Gross 1975:191, Noonan 1985:62 ff.):

*Je vois Julie **faire** la vaisselle.*
*J'imagine Julie **faisant** la vaisselle.*

men kun participiet indgår i absolutte konstruktioner. Supinum 1. (infinitiv) og participium 1. (participe présent) danner således følgende hierarkiske mønster af konstruktioner, fra sammensat verbal (operatorkonstruktionen *faire V*, jf. Kapitel IV, 5.) til absolut konstruktion:

	*Je **fais faire** la vaisselle par Julie*	**Infinitiv**
Styret	*Je vois **Julie faire** la vaisselle*	
	*J'imagine **Julie faisant** la vaisselle*	**Participium**
Absolut	***Julie faisant** la vaisselle, ...*	

Man ser her, at infinitiv kun optræder i styrede konstruktioner, mens participiet (participe présent) på grund af sine prædikative egenskaber indgår i såvel styrede som absolutte konstruktioner.

Både fra supinum og participium kan der afledes hanholdvis substantiver og adjektiver. Af supinumsformerne – af og til ældre former – får man substantiverede infinitiver som *le dîner, le plaisir* … eller substantiverede participes passés som *la chute, l'arrivée* … Af participiumsformerne får man verbaladjektiver som *puissant/e, arrogant/e, souriant/e* … eller *cinglé/e, fauché/e* … Selv om substantivering af infinitiv ikke længere findes som en produktiv grammatisk proces, kan en substantiveret infinitiv bruges som A_{neu}, eventuelt anaforisk i forbindelse med samme eller lignende verbum:

> *Dans le cas de Gary, on passe ainsi facilement de **l'être au vouloir être** et **au paraître*** (Larat *Gary* 133)

> *Comme Nicolas, nous réprimâmes l'envie de **toucher** ce manteau de pourpre aux ors ternis qui avait servi à Napoléon le jour du sacre. Nous avions besoin de **ce toucher** sacrilège* (Makine *Testament* 45)

eller i en adverbiel funktion, som nærmer sig gérondif:

> ***Au sortir** du cimetière, Selma et sa mère passent devant le café où Pierre Loti venait chercher de l'inspiration* (Mourad *Princesse* 112)

> *Ma paume, elle y glissa un petit caillou rêche. Je le serrai dans ma main. Sans ouvrir les yeux, **au toucher**, je reconnus le « Verdun »* (Makine *Testament* 55)

5.2 Supinum

Supinumsformerne, infinitiv og (aktivt) participe passé, indgår i mere eller mindre tætte forbindelser med finitte verber. Der er tale om enhedsforbindelser, hjælpe- + hovedverbal, hvor participe passé eller infinitiv er det leksikalske hovedverbal, og om operatorkonstruktioner med *faire*:

Enhedsforbindelser:

avoir, être + Participe Passé
aller + Infinitiv
devoir + Infinitiv
faire + Infinitiv

Den egentlige infinitte hypotakse udspiller sig dog med supinum 1. og 2. i en nominal rolle som valensled eller adverbial:

Valensled:

1. Akkusativ + Infinitiv
   vouloir + Infinitiv
2. *regretter* + *de* Infinitiv
   commencer + *de/à* Infinitiv

Adverbial:

1. *courir* + Infinitiv
   ... + *pour* Infinitiv
   ... + *à* Infinitiv

Den prototypiske anvendelse af infinitiven er som valensled i eksplikative konstruktioner, hvor infinitivkonstruktionen enten er den eneste mulige eller alternerer med kompletivsætning (se videre VIII, 4.2).

Akkusativ med infinitiv

Akkusativ + Infinitiv er den konstruktion, man har ved *laisser* og sanseverber (se Kapitel IV, 5.5). I denne konstruktion optræder infinitiven som prædikativisk adjekt i en sekundær prædikation med oververbets objekt:

> *J'avais imaginé (...) son regard **se poser** sur cette vue ...* (Makine *Testament* 306)

> *Assis sur le tapis, je l'écoutais **lire*** (ib. 172)

I denne konstruktion alternerer infinitiven undertiden med participium 1. eller 3.:

> *Il me faut trouver immédiatement un endroit, sous ce ciel, sur cette terre, où l'on puisse imaginer cet enfant **vivant*** (Makine *Testament* 283)

> *J'avais peur de me voir **expulsé** de la cuisine* (ib. 115)

Ved alternationen mellem Akkusativ + Infinitiv/Participium og finit hypotakse (kompletivsætning) kan man udtrykke en modsætning inden for en funktionel kategori "Evidentialis", som i visse sprog udtrykkes ved forskellige verbalformer: Ved den infinitte konstruktion gengiver man direkte oplevelse af en situation, mens man ved finit hypotakse har et neutralt udtryk eller gengiver indirekte oplevelse. Modsætningen fremgår af de forskellige fortsættelser i følgende, som ikke uden videre kan byttes om:

> *J'ai vu Jean arriver. J'étais à la fenêtre.*
> *J'ai vu que Jean est arrivé. Son vélo est devant la porte.*

Historisk infinitiv

Infinitiv synes dog exceptionelt at optræde som selvstændigt verbal med eget subjekt i den såkaldte 'historiske infinitiv'. Men lige som ved participiets absolutte konstruktion er der ikke tale om en egentlig subjekt-prædikatskonstruktion − de infinitte former har jo netop ingen syntaktisk S-valens − men om en sekundær prædikation, som forfremmes til selvstændig status, jf. Englebert (1988:133 ff.). Under denne analyse er infinitiven underordnet et nominalsyntagme samtidig med, at den indgår en sekundær prædikation med det, lige som et frit prædikativ. Analysen af de to konstruktioner bliver altså:

Absolut konstruktion:

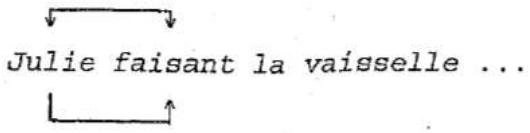

Historisk infinitiv:

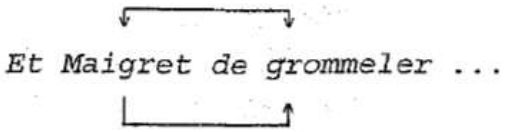

Den historiske infinitiv er strukturelt beslægtet både med Akkusativ + Infinitiv, især efter *voilà*, og prædikativisk relativsætning, jf. Kapitel VIII, III og Englebert (1998:182 f.) Den optræder tekstuelt typisk som en fortsættelse eller en konklusion indledt af konjunktionen *et* og optræder karekteristisk i serier:

> *Et le divisionnaire Coudrier* ***d'ouvrir*** *ça sans problème, et* ***de tendre*** *la boîte ouverte à Thian* (Pennac *Marchande* 283)

Den forekommer både med udtrykt subjekt:

> *Et Maigret* ***de grommeler****, en lui prenant la cigarette des lèvres* (Simenon, cit. Englebert 1998:185)

> *Et Jib la Hyène* ***d'inviter*** *poliment Thérèse à poursuivre* (Pennac *Bonheur* 233)

> *Et la conversation* ***de prendre*** *un petit tour professionnel* (Pennac *Fée* 279)

og med ellipse af subjektet, hvilket understreger konstruktionens uselvstændige natur, jf. Kapitel III, 3.2.1:

> *Il est nécessaire, dit Pétain, d'incorporer la classe 1919 au plus tard le 1er mars (...) Et* ***d'ajouter****, en termes déjà technocratiques: ...* (Miquel *Guerre* 533)

- Enfin vous voilà.
*Et **de s'évanouir** comme s'il la connaissait depuis toujours.* (Pennac *Marchande* 295)

Valensled

Supinum 1., infinitiven, er den mest nominale af de infinitte former. Ved nominalisering af verber foregår der en typificering således, at man fra at betegne et faktisk forekommende sagforhold går over til at betegne typer af sagforhold som i følgende (jf. Sandfeld 1943:2, Lehmann 1988:193 ff.):

+ Aktualisering	*Jean aime **que/quand Julie danse**.*	+ S
− Aktualisering	*Jean aime **danser**.*	
	*Jean aime **la danse**.*	− S

Infinitivkonstruktioner som valensled optræder i alternation med kompletivsætninger, når de kan mætte deres subjektvalens ved oververbet (jf. Ruwet 1984). Hvis oververbets subjekt obligatorisk er det samme som underverbets har man kun infinitivkonstruktionen:

*Je ne pouvais plus m'**arrêter d'acheter** et **de parfaire*** (Makine *Testament* 297)

*Tous les hommes qu'elle rencontrait semblaient ou bien se **ruer** vers un but inconnu (...) ou bien **attendre**, on ne savait pas qui* (ib. 75)

*"Je commence **à connaître** les plantes de la taïga par coeur", dit Albertine* (ib. 86)

*Cette nuit-là, je ne parvins pas à **m'endormir*** (ib. 279)

Når infinitiven mætter sin subjektvalens ved oververbets subjekt, danner den således med et finit verbum en verbalkæde, som kan være af vilkårlig længde:

Je pensais pouvoir y aller travailler (Makine *Testament* 235)

Hvis oververbet har mulighed for at styre et verbum med andet subjekt, har man alternation mellem infinitiv og kompletivsætning:

Je m'engage d'ailleurs à envoyer *une photocopie des notes à qui prendra la peine de me le demander* (Ruwet 1990 :52)

Marie se rend devant eux le 14 mai, plaide son choix, confirme leurs privilèges,

*s'engage à **ce que** son mari les respecte également* (Soisson *Charles* 329)

Men man har ikke automatisk infinitiv ved samme subjekt. Ved kompletivsætning i indikativ kan man have samme subjekt i over- og ledsætning, men denne mulighed er mere begrænset i ledsætning i konjunktiv, jf. Ruwet (1984) og Kupferman (1996:142 f.):

*Charles$_i$ promet **qu'**il$_i$ conduira sa fille "en personne à Cologne", en novembre* (Soisson *Charles* 282)

*Marie$_i$ regrette/*veut qu'elle$_i$ vienne chez Paul.*

Man ser her igen den voksende desententialisering, fra ledsætning i indikativ med ret frit subjektsvalg over ledsætning i konjunktiv oftest med forskellige subjekter til infinitivkonstruktion, som kræver samme subjekt, jf. VIII, 4.1.3 og 2.

Det er ikke kun oververbets subjekt, der kan levere infinitivens manglende subjekt som i de foregående eksempler, hvor infinitiven udfylder oververbets O-valens:

S V$_1$ [___ (*de*) Infinitiv]$_O$

Der er ved trivalente verber to andre konstruktioner, henholdsvis en dativ- og en antidativkonstruktion (jf. Kapitel III, 7.1.3):

a. S V$_1$ A$_{dat}$ [___ *de* Infinitiv]$_O$

b. S V$_1$ O [*de/à* [___ Infinitiv]]$_{Aneu}$

Men generaliseringen er klar: Infinitiven mætter altid sin subjektvalens ved et andet subjekt, enten oververbets S eller subjektet i en adjektkonstruktion, altså S i en sekundær prædikation (jf. Kapitel III, 3.2.4), A$_{dat}$ i dativkonstruktionen, O i antidativkonstruktionen:

*Les formidables gains des patrons d'usines de guerre **leur** permettent **de surpayer** leurs ouvriers* (Miquel *Guerre* 383)

*Le duc de Bretagne **l'**accuse d'**avoir empoisonné** son frère* (Soisson *Charles* 203)

*Philippe le Bon expose les mutations qui se produisent en France et **l'**obligent à **intervenir** par les armes* (ib. 140)

Infinitivmærke

Forskellen mellem infinitiv 1. ("ren infinitiv") og infinitiv 2. er tilstedeværelsen ved sidstnævnte af det såkaldte infinitivmærke *de* eller *à*. Da det uimodsigeligt drejer sig om præpositioner, har fænomenet givet anledning til en del diskussion, som dog tildels bygger på en sammenblanding af ordklassebetegnelsen 'præposition' og funktionsbetegnelsen 'præpositional', se for eksempel Sandfeld (1943:26 f.), Blinkenberg (1960:218), FG 386 ff., Huot (1981), Skårup (1988) og Sørensen (1988). Mens den franske grammatiske tradition ikke konsekvent skelner mellem *de* som præposition og *de* som infinitivmærke, gennemfører FG denne skelnen, som vi opretholder: *de* fungerer i visse tilfælde som syntagmedanner lige som *que* ved den finitte hypotakse, jf. 4 ovenfor, altså som et determinativ. Overfladisk ligner konstruktionerne med præposition og med infinitivmærke hinanden, men vi analyserer *de* som infinitivmærke på linje med konjunktionalet *que* som en syntagmedanner lige som nominalsyntagmets determinativ, jf. Kapitel I, 5.4:

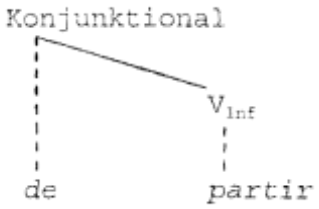

Også Huot (1981:32 ff.) understreger *de*'s slægtskab med *que*, selv om hun afviser at give det status af artikel (ib. 28 ff.), et begreb hun dog tager i en meget håndfast betydning. Infinitivmærket har dog den egenskab til fælles med delingsartiklen, at det ikke optræder efter præpositionen *de* (ib. 61).

Infinitivmærkets status som konjunktional fremgår af, at det ikke oprtæder, når der er et andet konjunktional som i spørgende eller relative infinitivkonstruktioner, hvor der jo er en kompleks indleder, jf. Kayne (1980:48):

> *Je lui ai dit* ***où*** *aller.*
> *Elle cherche quelqu'un avec* ***qui*** *parler.*

Visse verber tager altså infinitiv 1. (ren infinitiv). Det er de verber, der med obligatorisk indentitet mellem deres og infinitivens subjekt mest nærmer sig enhedsforbindelserne, dvs. modal- og visse andre verber (se for eksempel FG 392):

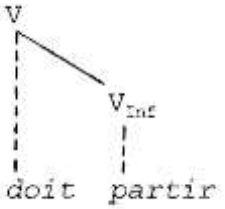

Men de fleste verber, som også tager kompletivsætning, forbindes med infinitiv 2.:

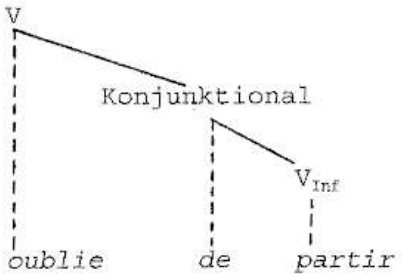

Nogle verber integrerer lige som de fleste præpositioner altså infinitiven direkte (ifinitiv 1.), mens andre, lige som præpositionen *avant* (jf. Huot 1981:60 f.), skal have dannet et syntagme med et konjunktional for at kunne forbindes med en infinitiv.

Forskellen mellem infinitiv 1. og 2. er en forskel i tættere over for løsere sammenhæng, cf. VIII, 4.2 nedenfor. Denne forskel kommer tydeligt frem ved to konstruktioner, hvor man har infinitiv 1. i en sammenhæng, men infinitiv 2. i løsere sammenhæng, nemlig ved ekstraposition af af subjekt:

> ***Faire*** *cela est impossible.*
> *Il est impossible* ***de faire*** *cela.*

og som sammenligningled efter *que*:

> *Plutôt que* ***d'importer*** *le test Abbott, on a préféré* ***accélérer*** *le processus industriel en France* (Eksamensopgave HHK, maj/juni 1993)

Adverbial

Infinitiven fungerer som adverbial, enten ren i forbindelse med bevægelsesverber:

> *J'irai ce soir chez lui* ***vérifier*** *s'il est complet* (Pennac *Bonheur* 139)

eller med forskellige præpositioner. En karakteristisk brug er konstruktionen med *pour* om hensigten. Tematisk placeret genoptager og udvikler den et element i det foregående (jf. Longacre & Thompson 1985):

> *Le roi d'Angleterre troque sa retraite contre de l'argent! (...) Mais Édouard IV a consulté son Conseil, qui l'a approuvé.*
> ***Pour conclure*** *la paix, il se dirige vers Amiens, où se trouve le roi de France* (Soisson *Charles* 250)

Rematisk giver den en ny, udvidende oplysning:

> *Charles établit une ligne de défense au-dessus des villages de Coussiberlé et de Cressier* ***pour se protéger*** *d'une attaque qui viendrait de Fribourg* (Soisson *Charles* 285)

5.3 Participium

Participiers hovedanvendelser synes at være betegnelsen af forskellige typer sekundære situationer i forbindelse med en primær verbalsituation. Participiets tre status kan alle bruges sådan, hvilket illustreres af følgende eksempler:

> *M'****accoudant*** *à la rampe du balcon, je laissai s'égarer mon regard dans la dorure transparente du soir* (Makine *Testament* 165)

> *Je vins m'asseoir à côté d'elle, à même le sol,* ***en m'accoudant*** *sur la tête de la bacchante de pierre* (ib. 99)

> ***Accoudé*** *à la rampe du petit balcon, je l'écoutais* (ib. 151)

Selv om både participium 1. og det afledte verbaladjektiv kan optræde som frit prædikativ:

> ***Souriante****, Hatidjé attend que chacun s'installe* (Mourad *Princesse* 19)

> ***Se recroquevillant*** *dans son lit, elle s'était remise à sangloter* (ib. 16)

så bruges verbaladjektivet mest attributivt, og kontrasten mellem det afledte verbaladjektiv og participium 1. ses i eksempler som følgende:

> *"Emma Bovary, c'est moi!" me soufflait une voix* ***souriante venant*** *des récits de Charlotte* (Makine *Testament* 105)

> *C'était un homme dont on redoutait ne serait-ce que la silhouette* ***chancelante surgissant*** *derrière les peupliers de la cour* (ib. 32)

Participiets tre status indgår i tre hovedgrupper af anvendelser foruden de konstruktioner, som er omtalt ovenfor i forbindelse med infinitiven:

1. Absolut konstruktion:
Participium 1. og 3. (participe présent, participe passé)

2. Attributiv og appositionel konstruktion:
Participium 1. og 3.

3. Frit prædikativ:
Participium 1. og 3.

4. Adverbiel konstruktion:
Participium 2. (gérondif)

I forhold til den finitte hypotakse ser man her, at participiumskonstruktioner danner de infinitte modstykker til implikative og operatorsætninger.

De absolutte konstruktioner har temporal eller kausal betydning, jf. VIII, 2.2 ovenfor. Participium 3. forbindes som altid kun med sit fundamentale argument (dvs. S_i eller O, jf. Kapitel III, 5.2.1):

> *L'officier doit lui-même achever deux d'entre eux,* ***le peloton montrant*** *peu de zèle* (Miquel *Guerre* 412)
>
> *pour se rapprocher,* ***l'âge venu****, de leur chère Isabelle* (Deforges *Tango* 31)
>
> *La sainte obésité des Camarades, ensuite, une fois* ***la révolution faite*** (Pennac *Bonheur* 176)

Participium 1. og 3. optræder begge i attributive konstruktioner og som frit prædikativ:

> **Attributiv:**
> *Le souffle s'****engouffrant*** *dans le wagon n'apportait aucune fraîcheur* (Makine *Testament* 116)
>
> *le vent* ***descendu*** *des plateaux s'insinuait dans les rues* (Gallo *France* 224)
>
> **Frit prædikativ:**
> ***Entrant*** *dans Grandson, ils découvrent les pendus du mercredi des Cendres* (Soisson *Charles* 276)
>
> *A peine* ***entrée*** *dans la pièce (...), Rosa Schaeffer demanda ...* (Deforges *Tango* 334)

> ***Maintenus** à distance par les pompiers, les élèves oscillent entre le deuil, la rigolade et le souvenir encore intense de leur trouille* (Pennac *Bonheur* 217)

Forskellen mellem 1. og 2. status, participe présent og gérondif, kan af og til være subtil, idet man i mange kontekster kan bruge den ene eller den anden tilsyneladende uden større forskel. Men som afdækket af Gettrup (1977) er der en fundamental forskel mellem de to former, der kan ledes tilbage til, at participe présent fungerer som frit prædikativ, mens gérondif fungerer som adverbial. Mens begge således mætter deres subjektvalens ved et overordnet verbal, indgår kun participe présent i en egentlig sekundær prædikation:

Participe présent, frit prædikativ:

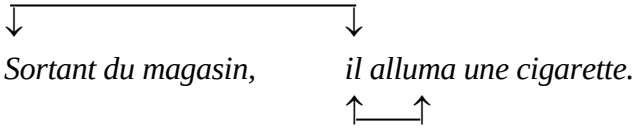

Gérondif, adverbial:

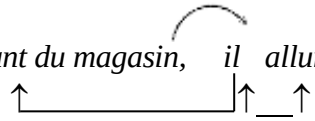

Participe présent som frit prædikativ betegner typisk en ledsagende omstændighed, dvs. der foreligger én situation, som det infinitte verbum beskriver et aspekt af:

> *Ma soeur se tenait de l'autre côté, s'**appuyant** sur la rampe* (Makine *Testament* 99)

> *Puis elle s'est perdue dans la foule, s'**immisçant** avec elle dans les moindres recoins du Magasin* (Pennac *Bonheur* 234)

Participiet virker her som en slags co-verbum, som udfolder en side af situationen. Denne side kan enten være en slags resultat eller konsekvens:

> *la sultane s'**est levée mettant** fin à l'entretien* (Mourad *Princesse* 21)

eller det kan være en umiddelbar årsag eller udløsende faktor:

> ***Sentant** le pouvoir lui échapper, Kerenski **décida** de convoquer un « conseil provisoire » de la République* (Miquel *Guerre* 481)

At det ved participe présent drejer sig om to sider af samme situation, ses af, at man i eksemplet

ovenfor kunne indsætte et *ainsi*:

> … *la sultane s'est levée mettant* ***ainsi*** *fin à l'entretien.*

dvs. at det er selve det, at hun rejser sig, der afslutter samtalen. Et participium 1. brugt således som sekundært prædikat svarer i virkeligheden mere til et sideordnet verbum end til frie prædikativer, jf. Gettrup (1977), Posander (1980), således at hypoteksen ytrer sig som en slags serieverbumskonstruktion (jf. Noonan 1985), som man kan sammenligne med danske konstruktioner som *komme løbende* og *sidde og læse*, hvor der også er tale om forskellige facetter af samme situation.

Ved participium 2. (gérondif) er der typisk tale om to af hinanden uafhængige situationer, som sættes temporalt i forhold til hinanden ved den adverbielle brug af det infinitte verbum. Dette fremgår af forskellen mellem de to former i følgende eksempler:

> - *Agha, dit-elle enfin,* ***émergeant*** *de son long silence* (Mourad *Princesse* 23)
> *« Je commence à connaître les plantes de la taïga par cœur », dit Albertine,* ***en versant*** *de cette soupe dans leurs assiettes* (Makine *Testament* 86)
>
> ***Entrant*** *dans Grandson, ils découvrent les pendus du mercredi des Cendres* (Soisson *Charles* 276)
> ***En s'enfuyant*** *de Grandson, Charles s'arrête quelques instants à Jougne* (ib. 277)

Når de to former optræder sammen, bliver kontrasten tydelig:

> ***En éclatant*** *de rire devant leur mine stupéfaite (…), la sultane s'est levée* ***mettant*** *fin à l'entretin* (Mourad *Princesse* 21)

Man kan som foreslået ovenfor se de to former, participe présent og gérondif, som to statua af samme participium: en tættere tilknyttet form, participium 1. (participe présent) som "co-verbum", og en løsere tilknyttet, participium 2. (gérondif) som adverbial, lige som ved infinitiv 1. og 2. Participium 1.'s status som tæt tilknyttet co-verbum fremgår også af, at det i modsætning til participium 2. ikke kan isoleres som fokus i en sætningskløvning (jf. Gettrup 1977:255, Posander 1980:23):

a. *Il presse le pas,* ***arrachant*** *ses pieds des trous qu'ils formaient dans le sol* (Vian, cit. Posander 1980 :23)
   C'est* ***arrachant* *ses pieds des trous (…) qu'il pressa le pas.*
b. *Je traverse le boulevard* ***en comptant*** *les pas.*
   C'est ***en comptant*** *les pas que je traverse le boulevard* (Pennac *Bonheur* 52)

Participium 2.'s uafhængighed som selvstændig verbalsituation manifesteres som en adverbiel konstruktion og understreges af *en*, der har samme status som selvstændiggørende syntagmedanner som infinitivmærket, jf. 5.2 og nedenfor:

> *Elle sort un feutre rouge de son cartable, et, comme une enfant, suit* ***en s'appliquant*** *la limite où le gros paquet d'ombre (...) se fond dans l'obscurité* (Pennac *Bonheur* 199)

Herved får gérondif-syntagmet værdi af temporal forankring for det finitte verbum (jf. Gettrup 1977):

> ***En s'enfuyant*** *de Grandson, Charles s'arrête quelques instants à Jougne* (Soisson *Charles* 277)

Denne grundbetydning af temporal forankring af én situation ved hjælp af en anden glider let over i en instrumental betydning, hvor den infinitte situation ses som udløsende den i det finitte verbum beskrevne:

> *Je me retournais* ***en entendant*** *un craquement* (Makine *Testament* 143)

Ved finit verbum i futur eller conditionnel kan den instrumentale betydning så antage en betingende nuance:

> ***En maintenant*** *l'armée intacte, ils obtiendront de meilleures clauses d'armistice* (Miquel *Guerre* 582)

Participiets 2. status, gérondif, dannes altså lige som infinitiv 2. ved, at der etableres et syntagme med konjunktionalet *en*:

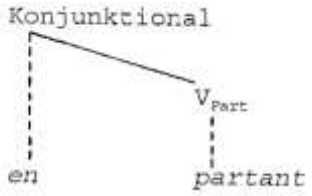

5.4 Konklusion

Den traditonnelle inddeling af de infinitte former kan lige som ledsætningerne indpasses i et todimensionalt skema, med deres prototypiske anvendelser fremhævet:

	Eksplikativ	Implikativ	Operator
Infinitiv	+	−	(+)
Participium	(+)	+	−
Gérondif	−	−	+

Til trods for visse overlapninger mellem de to hovedgrupper af infinitte verber, supinum og participium, er den afgørende fordel ved denne opstilling tydelig, idet den samtidig får de infinitte former til at passe bedre ind i den hypotaktiske hoveddistinktion eksplikativ − implikativ – operator. Infinitiven har som set ikke blot eksplikative, men også anvendelser som adverbial, altså operatorlignende konstruktioner. Participiernes hovedområde er de implikativlignende attributive, appositionelle og frie prædikativiske konstruktioner, men indgår også i eksplikative konstruktioner. Kun gérondif synes éntydigt blot at have adverbielle anvendelser, altså anvendelser, der nærmer den til operatorsætningerne, hvilket er naturligt i betragtning af, at man med gérondif altid synes at sætte to uafhængige verbalsituationer i forhold til hinanden, hvoraf den ene dog fremstilles som sekundær netop i kraft af den infinitte hypotakse.

Man kan derfor spørge, om det er i overensstemmelse med franskstruktur at regne med de tre infinitte status, som Bech (1955-57) gør det for tysk. Når man betragter det franske verbalsystem som en helhed, er den overordnede distinktion mellem simple og sammensatte former (infectum over for perfectum). Og det er i alle tilfælde participe passé, altså 3. status, som danner de sammensatte former. Og denne form synes at have nøjagtigt de samme anvendelser som participium 1., jf. 5.3, hvorfor man kan antage, at de tilhører samme kategori. Man kan derfor antage, at også de infinitte former er underlagt denne hoveddistinktion. Formerne kan for eksempel sideordnes:

> *un directeur littéraire **assis** sur son bureau et **consolant** en géant debout* (Pennac *Marchande* 19)

> *Et le nez second de se retirer, **jurant** et copieusement **houspillé*** (Ghelderode, cit. Englebert 1998 :190)

hvilket kunne tyde på, at der ikke er tale om en forskel i status, men modsætningen infectum/perfetum. Et af Bechs kriterier er netop, at kun former i samme status kan sideordnes (1955-57). Opstillingen af de franske infinitte verbal former bliver derfor følgende:

	Infinitiv	Participium
1. Status	*chanter*	*chantant*
	avoir chanté	*(ayant) chanté*

2. Status	*de chanter*	*en chantant*
	d'avoir chanté	*en ayant chanté*

Parentesen om ayant i participium 1., perfectum, angiver, at participe passé alene, uden hjælpeverbal, kan indgå forbindelser med verbets fundamentale argument som beskrevet i 5.3 ovenfor og i Kapitel III, 5.2.1:

> ***Parvenu*** *au bout du cimetière, j'ai recommencé mon manège* (Dard *Pain* 169)

Inden for de to hovedklasser, infinitiv og participium, skelnes der altså kun de to status svarende henholdsvis til tættere og løsere tilknytning til oververbalet. Begge status forekommer så i både simple (infectum) og sammensatte former (perfectum). De sammensatte former illustreres nedenfor:

> **1. Status**
> *une joie de vivre que les mauvaises langues disent* ***avoir décuplé*** *depuis que la pauvre s'est retrouvée veuve à vingt-quatre ans* (Mourad *Princesse* 220)
>
> *Une demi-heure plus tard,* ***ayant revêtu*** *sa robe neuve en broderie anglaise, elle se hâte vers les appartements de sa mère* (ib. 32)
>
> **2. Status**
> *l'erreur qu'il a commise est d'avoir entrepris le siège, non de l'avoir poursuivi*
> (Soisson *Charles* 244)
>
> *Directeur de cabinet à Vichy, héros à Londres, il sortit de la guerre* ***en ayant réussi*** *l'impossible* (Pennac *Marchande* 320)

6. Afrunding

Den finitte og den infinitte hypotekse adskiller sig især fra hinanden i graden af desentialisering. Hvor en finit hypotaktisk konstruktion bevarer mange af den selvstændige sætnings træk, er den infinitte ved sin mangel på syntaktisk subjektsvalens født til at være uselvstændig. Det er derfor forståeligt, at den finitte hypotakse altid kræver en indleder, mens den infinitte skelner mellem to status, hvoraf 2. status kræver en syntagmedannende indleder (***de*** *partir,* ***en*** *partant*) for at indgår i en hypotaktisk konstruktion. De infinitte formers 1. status er altså lavere på desentialiseringshierarkiet, jf. VIII, 1.3 ovenfor, hvilket især er tydeligt i forskellen mellem participe présent og gérondif, hvor participe présent som frit prædikativ nærmer sig status af co-verbum.

4. EKSPLIKATIVE KONSTRUKTIONER

0. Den eksplikative type

Som det blev beskrevet i VIII, 3.1.1 ovenfor, udgøres en særlig type ledsætninger af de eksplikative, der eksplicerer, dvs. udfolder, et indholdselement eller udfylder et "hul" i oversætningen, jf. karakteristikken af kompletivsætninger hos Boone (1994:40): "la complétive peut *compléter* un verbe (et avoir la fonction sujet et objet), un nom, un adjectif ou un adverbe". Snarere end som noget underordnet optræder kompletivsætningen som en udvidelse: "La phrase complexe procède d'une *extension* de la phrase principale, extension dont la subordonnée fournit la substance" (ib. 39). Disse synspunkter afspejles også glimrende af vanskeligheden ved at finde en fælles term for den "ukomplette" oversætning, som i daglig tale ofte omtales som 'hovedsætningen'. Men man kan ikke bruge denne term alene af den simple grund, at den "eksplicerede" sætning selv kan være en ledsætning. Et af de bedste alternative forslag er vel 'sætningsstammen' (jf. Gettrup et al. 1971:2-36), som eksplicit siger, at der hører noget mere til. Termen har desværre ikke vundet almindelig udbredelse, så vi fortsætter med Diderichsens term 'oversætning'.

Den eksplikative konstruktion kan fremstilles ved følgende tegning:

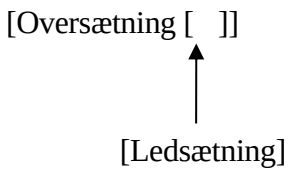

Det skal dog understreges, at der ikke er tale om en særlig slags ledsætninger, men om en særlig slags indlejring. Flere af de traditionelle typer optræder nemlig eksplikativt, selv om de kanoniske tilfælde er kompletiv- og spørgesætningerne, den traditionelle klassifikations nominale ledsætninger. De mest prototypiske eksplikative ledsætninger er en kompletiv- eller en spørgesætning, der udfylder O-relationen ved et overordnet verbal:

Julie ne sait pas [que la terre tourne autour du soleil]$_O$
Julie ne sait pas [si la terre tourne autour du soleil]$_O$

De eksplikative ledsætninger kan som bekendt også indtage andre ledfunktioner end O-relationen, mest bemærkelsesværdigt måske S-relationen, hvilket som diskuteret i VIII, 1.2 udgør et vigtigt argument for at tale om indlejring snarere end underordning, når det drejer sig om eksplikative sætninger.

1. Kompletivsætninger

1.1 Forholdet mellem oversætning og ledsætning

Som omtalt i VIII, 1.3 ovenfor, er det ved de eksplikative sætninger ofte sådan, at oversætningen nærmest ikke har anden funktion end at tjene som en neustisk-tropisk komponent for ledsætningen, som er det informationsmæssigt vigtigste. En kompleks sætning som:

Je crois que le soleil tourne autour de la terre.

kan analyseres som:

Neustisk (Je crois) **Tropisk** (c'est le cas) − **Frastisk** (le soleil tourne autour de la terre)

Dette er helt i tråd med analysen hos Benveniste (1966), der sammenligner de to komplekse sætninger:

Je sens *que le temps va changer.*
Je crois *que le temps va changer.*

"En disant *je sens (que le temps va changer)*, je décris une impression qui m'affecte. Mais que se passera-t-il si, au lieu de *je sens (que le temps va changer)*, je dis: *je crois (que le temps va changer)*? La symétrie formelle est complète entre *je sens* et *je crois*. L'est-elle pour le sens? Puis-je considérer ce *je crois* comme une description de moi-même au même titre que *je sens*? Sûrement non. L'opération de pensée n'est nullement l'objet de l'énoncé; *je crois (que ...)* équivaut à une assertion mitigée. En disant *je crois (que...)*, je convertis en une énonciation subjective le fait asserté impersonnellement, à savoir *le temps va changer*, qui est la véritable proposition" (1966:264).

Han gør sig lignende overvejelser over følgende:

Vous êtes, ***je suppose****, Monsieur X...*
Je présume *que Jean a reçu ma lettre.*
Il a quitté l'hôpital, d'où ***je conclus*** *qu'il est guéri.*

Og han gør opmærksom på, at verber som de nævnte, der er en slags "verbes d'opération logique" ikke opfører sig som for eksempel *raisonner* og *réfléchir*, som de ellers ser ud til at ligge tæt på:

"Les formes *je raisonne, je réfléchis* me décrivent raisonnant, réfléchissant. Tout autre chose est *je suppose, je présume, je conclus*. En disant *je conclus (que...)*, je ne me décris pas occupé à conclure; que pourrait être l'activité de "conclure"? Je ne me représente pas en train de supposer, de présumer, quand je dis *je suppose, je présume*. Ce que *je conclus* indique est que, de la situation posée, je tire un rapport de conclusion touchant un fait

> donné. C'est un rapport logique qui est instauré en un verbe personnel. De même *je suppose, je présume* sont très loin de *je pose, je résume*. Dans *je suppose, je présume*, il y a une attitude indiquée, non une opération décrite. En incluant dans mon discours *je suppose, je présume*, j'implique que je prends une certaine attitude à l'égard de l'énoncé qui suit. On aura noté en effet que tous les verbes cités sont suivis de *que* et une proposition: celle-ci est le véritable énoncé, non la forme verbale qui la gouverne. Mais cette forme personnelle en revanche, est, si l'on peut dire, l'indicateur de subjectivité. Elle donne à l'assertion qui suit le contexte subjectif − doute, présomption, inférence − propre à caractériser l'attitude du locuteur vis-à-vis de l'énoncé qu'il profère" (1966:264).

Det at ledsætningen er den egentlige proposition, og at oversætningen blot udgør den neustisk-tropiske komponent − en slags modalitet eller indikator på subjektivitet, som Benveniste kalder det − er helt i overensstemmelse med den semantiske og syntaktiske analyse, jf. Hansen (1998:13), for hvem oversætningen i den eksplikative konstruktion er ukomplet uden ledsætningen. Oversætningen tjener således kun til at assertere ledsætningens indhold.

Benveniste gør opmærksom på, at det kun er brugt i 1. person, de nævnte verber får den beskrevne værdi og dermed reduceres til en slags indikatorer af subjektivitet på linje med adverbialer og konnektorer. De følgende eksempler svarer således nogenlunde til de tidligere citerede med menings-ytringsverber:

> *Le temps va **probablement** changer.*
> *Vous êtes **sans doute** Monsieur X...*
> *Jean a **sans doute** reçu ma lettre.*
> *Il a quitté l'hôpital. Il est **donc** guéri.*

Et nærmere studium af de styrende verber er således nødvendigt ikke blot for at analysere kompletivsætningernes "virkelige" betydning, men også i forbindelse med analysen af indskud, og frem for alt for at forklare modus i kompletivsætningerne.

Stærk styring og svag styring

Fænomenet "svag styring" behandles især af Blanche-Benveniste (1982, 1989). Det defineres som følger (1989:60):

> "Je définirai la classe des "verbes recteurs faibles" par la double possibilité de construction qu'ils ont: on peut les trouver en tête de la construction, suivis d'une que-phrase qui a les apparences d'un complément:
>
> *je crois bien* que c'était signalé dans le journal,
>
> ou en incise, après la séquence à apparence de complément (ou à l'intérieur de cette

séquence):

> c'était signalé dans le journal, *je crois bien*
> c'était, *je crois bien*, signalé dans le journal."

Det er ikke muligt at give en liste over "svage styrere" som sådan. Der er tale om forskellige mere eller mindre faste forbindelser, som visse verber kan indgå i. Men man kan dog give visse fingerpeg, idet det drejer sig om verber, der kan antage betydningen 'être d'avis': *croire, trouver* kan både være stærke og svage, *estimer, supposer* er (fortrinsvis) svage, mens verber som *expliquer, prouver* kun er stærke (jf. Boone 1994:34). De stærke styrere tager *que*-sætningen som objekt, hvilket kan vises gennem pronominalisering:

> *Les événements n'empêchent pas* ***qu'on parte****/Les événements n'empêchent pas* ***cela*** (Blanche-Benveniste 1989:61)

> *Je vous ai prouvé* ***que c'était dans le journal****/Je vous* ***l'****ai prouvé* (ib. 62)

I forbindelse med en svag styrer er pronominaliseringen umulig eller uheldig. De svage styrere minder generelt om adverbialer som følgende, som også kan indlede en kompletivsætning ("adverbes prédicatifs" hos Blanche-Benveniste 1989:68 ff.):

a. *oh,* ***peut-être*** *qu'ils sont comme ça*
b. *ils sont comme ça,* ***peut-être***

a. ***heureusement*** *qu'à cette époque-là euh l'électricité, c'était du cent-dix*
b. *à cette époque-là, l'électricité, c'était du cent- dix,* ***heureusement***

a. *- tu lui as apporté le bouquet?*
   - ***bien sûr*** *que je lui ai apporté le bouquet*
b. *je lui ai apporté le bouquet,* ***bien sûr***

Udviklingen fra stærkt styrende verbum til adverbiallignende udtryk kan illustreres af verbet *empêcher*, jf. Togeby (1982b:111 f.) og følgende eksempler, hvor man ser, hvordan verbet gradvist mister styringen sammen med en del af sin betydning. I tilfælde som følgende, hvor subjektet er animeret, er konjunktiv obligatorisk:

> *Paul ne put empêcher que du vin* ***coulât*** *sur sa main et sur le sol* (Gascar, cit. Boysen 1971:73)

Hvis subjektet er inanimeret og derfor vil være mindre egnet til at kombineres med et verbum udtrykkende virkelig aktiv indgriben, kan indikativ komme ind:

*Aucun véto ne peut empêcher que nous ne **soyons** libres* (*Figaro,* cit. Nordahl 1969:148)

*Mais cette raison n'empêchait pas que pour mon coeur, pour mon corps, l'acte à accomplir, **était** le même* (Proust, ib. 112)

Dette gælder også, når subjektet er *cela*:

*Tu sais, Jacques, moi aussi, j'ai été dans les chars, en 44, mais ça n'empêche pas qu'on **puisse**, de temps en temps, rigoler* (Bastide, cit. Nordahl 1969:112)

*ça n'empêche pas qu'il **est** plutôt sans culture mais quand même* (Curtis, cit. Boysen 1971:74)

*Cela n'empêche pas que la conversation entre nous trois **est** très libre* (Gide, cit. Nordahl 1969:148)

Med hensyn til de to sidste eksempler siger Togeby: "L'indicatif donne à *ça n'empêche pas que* le sens de 'néanmoins, cependant'" (1982b:112), hvor man altså igen ser, at oversætningens verbum nærmest får status af adverbial eller konnektor. Efter *il n'empêche que* med det endnu svagere upersonlige subjekt og bortfald af *pas* dominerer indikativ:

*il n'empêche que nous **avions** le culte de la jeunesse* (Beauvoir, cit. Togeby 1982b:112)

*Il n'empêche que c'**est** un violent* (Sagan, ib.)

Konjunktiv er dog stadig ikke udelukket:

*Il n'empêche que la littérature mystique inspirée par le vin **soit** une des plus belles qui aient jamais existé* (Grenier, ib.)

Det styrende verbal kan reduceres endnu mere: "La construction dépourvue de sujet, *n'empêche que*, est une expression adverbiale qui est toujours suivie de l'indicatif" (Togeby 1982b:112):

*N'empêche qu'il **a** gagné* (Rivoyre, ib.)

*N'empêche que les autres **ont** marché* (Pinget, ib.)

Oversætningen kan endelig ved svag styring tilføjes løst som indskud eller finalt:

***Ça n'empêche** qu'on pouvait poser des questions.*

*On pouvait poser des questions, **ça n'empêche*** (Blanche-Benveniste 1989:62)

Visse andre faste verbaludtryk kan som *n'empêche* kun bruges som svage styrere. Det gælder for eksempel *il paraît que* og *on dirait que*. Her er pronominalisering derfor heller ikke mulig (Blanche-Benveniste 1989:62):

a. *on dirait qu'elle a des poux*
b. *?on le dirait/?on dirait cela*

a. *il paraît qu'il est malade*
b. *?il le paraît/?il paraît cela*

Et verbum som *croire* har, når det bruges som "stærk styrer", nærmest betydningen "accorder sa croyance" (Blanche-Benveniste 1989:62):

je crois qu'il est innocent, je le crois
je le crois, qu'il est innocent

*ces gens croient que la terre est plate/ces gens **le** croient* (Blanche-Benveniste 1982:88)

Og *croire* kan selvstændigt modificeres af adverbialer:

*ils croient **bêtement** que la terre est plate/ils **le** croient **bêtement*** (ib.)

*moi je crois que Jésus est vivant - tu **le** crois vraiment - oui je **le** crois **fermement*** (Leth Andersen 1996:310)

croire er frit stillet med hensyn til tempus, modus og aspekt. Man kan især bemærke, at det kan stå i imperativ:

***croyons** que la terre est plate, et tout ira bien* (Blanche-Benveniste 1982:89)

Når *croire* bruges som svag styrer, svarer det nærmest til 'il me semble bien'. Hvis man indsætter et mådesadverbial som i følgende eksempel, tvinger man verbet over i den "stærke betydning":

*je crois **sans peine** qu'il pleut* (Blanche-Benveniste 1982:89)

Ligeledes er imperativ nærmest umulig, hvis verbet skal opfattes i sin "svage betydning":

?croyons qu'il pleut (ib.)

Blanche-Benveniste (1989:62) gør opmærksom på, at den "svage betydning" bedst opnås ved indsættelse af *bien*:

a. ***je crois bien qu****'il va pleuvoir*
b. *il va pleuvoir,* ***je crois bien***
c. *?je* ***le*** *crois bien qu'il va pleuvoir*

Med hensyn til konstruktionen, hvor *croire* bruges "svagt" siger Blanche-Benveniste (1982:89) stort set det samme som Émile Benveniste (1966), citeret ovenfor:

> "... le verbe *croire* ne subordonne pas vraiment le second verbe: il ne l'inclut pas dans sa valence; il a des possibilités restreintes de construction, et même sa conjugaison semble avoir des contraintes. Corrélativement, le sens de *croire* est infléchi; dans le passage du sens de "croyance" au sens appréciatif de "il me semble", je verrais volontiers un effet de subduction du sens. Il ne s'agit plus d'un verbe constructeur, mais d'un verbe qui intervient sur le second verbe à la façon d'une modalité".

Et verbum som *trouver* kan bruges enten i sin konkrete "grund-betydning", 'faire une trouvaille', eller i en mere abstrakt svarende til 'avoir l'impression'. Kun i den første betydning optræder det som "verbe constructeur", dvs. stærk styrer:

a. *il a trouvé que la terre était ronde*
b. *il* ***l****'a trouvé/il a trouvé* ***ça***
c. *il a trouvé* ***sans peine*** *que la terre était ronde*
d. *il a trouvé* ***ça sans peine***

i den sidstnævnte som "verbe de modalité", jf. Blanche-Benveniste (1982:90):

je trouve que cette voiture est confortable

som hverken tillader pronominalisering eller adverbiel modifikation.

Samme forskel mellem en stærk og en svag betydning findes i udtrykket *je dois (le) dire*:

a. *il devra leur dire que c'est important*
b. *il devra* ***le*** *leur dire, que c'est très important* (Blanche-Benveniste 1989:63)

a. *mais je dois dire que l'association, c'est quelque chose de très important*
b. *mais l'association, c'est quelque chose de très important, je dois dire*

Den svage anvendelse fortolkes da også som en koncessiv konnektor af Kronning (1988), jf.

eksempler som:

> *Nous avions eu parmi nous (...) beaucoup d'antidreyfusards et quelques dreyfusards − à titre, **je dois le dire**, surtout retrospectif* (Ormesson, cit. Kronning 1988:108)

> *M. HABERT: Eh bien! Ils ont vite abusé, monsieur l'abbé.*
> *L'ABBÈ : C'était à craindre ! les enfants abusent toujours. **Je dois dire** que je viens de trouver Sevrais très compréhensif. Je redoutais un éclat* (Montherlant, cit. ib. 102)

Det er klart, som det også fremgår af diskussionen af *empêcher* ovenfor, at en svag styring er uforenelig med konjunktiv, da konjunktiv netop udtrykker afhængighed af det overordnede verbal. Verber, der udelukkende styrer konjuntiv, kan derfor ikke forekomme i de nævnte konstruktioner:

a. *Je souhaite qu'il vienne.*
b. **Il vient, je souhaite.*
c. **Il vienne, je souhaite.*

Det gælder for såvel de svage styrere som for verber, der introducerer direkte tale, at de ofte gentages i talesprog (Blanche-Benveniste 1989:67):

> *je dis: "cherchez", je dis*

> *je crois qu'on a fait beaucoup de progrès dans ces cas dans ce domaine, je crois*

> "Cette répartition en écho fait ressortir, dans les deux cas, le caractère "adjonctif" de ces verbes, qui semblent se surajouter aux constructions verbales qu'ils accompagnent, comme pour préciser leur statut énonciatif" (ib.).

Forskellen mellem stærk og svag styring ytrer sig også i konjunktionalet. Der er således tendens i talesproget til, at *que* i forbindelse med stærke styrere udtales [kø] selv foran vokal, hvorimod det i forbindelse med svage styrere især træffes som [k] affikseret på verbet. Af og til kan trænede transkriptører ligefrem komme i tvivl om, hvorvidt de har hørt je crois *qu'il faut* eller *je crois il faut* (Blanche-Benveniste 1989:64).

Den svage styring kan også ytre sig i konstruktioner, hvor der slet ikke er noget *que*, hvilket der specielt er gjort opmærksom på af Leth Andersen (1995, 1996), der taler om "juxtaposition subordinative". I tilfælde som følgende:

> *oui : **je crois** on fait toutes le même constat eh ...* (Leth Andersen 1996:307)

> *ça faisait partie **je crois** de l'éducation* (ib.)
>
> *bon c'est pas .. c'est pas très intéressant enfin ben ça n'apporte rien ... moi **je trouve*** (ib.)

er der, siges det, tale om "deux propositions non introduites, apparaissant en juxtapposition", hvor meningsverbet ikke styrer den anden sætning. De indgående verber betegnes som "verbes parenthétiques". Den parentetiske sætning kan, som det ses, stå dels foran, dels indskudt, dels finalt, uden at der er tale om nogen betydningsændring. Konstruktionen træffes kun ved meningsverberne: *penser, croire, trouver* og *supposer* og ved huskeverberne: *se souvenir, se rappeler* brugt i 1. person singularis. I disse konstruktioner bruges de parentetiske verber næsten som adverbialer, og de signalerer "... le degré d'authenticité que le locuteur attribue à ce qu'il dit (...) le verbe parenthétique ne fait que renforcer l'acte de discours constitué par la proposition avec lequel il apparaît" (Leth Andersen 1996:309). Disse parentetiske verber reduceres altså til simple bærere af illokutionen, og deres 1. persons pronomen bliver en redundant signatur. De stemmer altså fuldstændigt overens med vores analyse af oversætningen som neustisk-tropisk komponent i forhold til den eksplikative ledsætning, selv om de også syntaktisk udgør en radikal udgave af de svage styrere.

Den parentetiske sætning kan, lige som de svagt styrende oversætninger, sammenlignes med adverbialer af typen *à mon avis, probablement*. Men der kan også isoleres en gruppe verber, der fungerer på lignende måde, men som er orienteret mod modtager i stedet for taler, dvs. at de bruges i 2. person eller i imperativ: *savoir, voir, regarder, remarquer, comprendre, écouter, vouloir.*

Disse konstruktioner, "juxtaposition subordinative", er beslægtet med den generelle anvendelse af menings- og ytringsverber i indskud (jf. VIII, 3.0 ovenfor), hvor der dog ikke er nogen restriktioner på verbets person:

> *une idée (...) n'a de valeur que comme image ou raccourci de faits concrets. Faute de quoi, elle se réduit à son étiquette, qui ne recouvre plus qu'un peu de vide. Or, **tout professeur le sait bien**, et un historien, peut-être, mieux que personne, il n'est pas, pour une pédagogie, de pire danger que d'enseigner des mots au lieu de choses* (Bloch *Défaite* 146)
>
> *Le temps des contes, **je le comprenais bien**, ne recommencerait pas* (Makine *Testament* 152)
>
> *A Wegscheid, en Basse-Autriche, une quarantaine de Russes meurent ainsi tous les jours, **affirme un rapport d'espionnage*** (Miquel *Guerre* 445)

Disse konstruktioner er på deres side i familie med den direkte tale.

Direkte tale

Et ekstremt tilfælde af svag styring har man ved direkte tale. Her er der nemlig slet ikke tale om styring, men om en tekstmæssig kombination af to niveauer, selve teksten − det **anførende udtryk** − og et element hentet ind "udefra" − **replikken**. Der er altså i virkeligheden tale om en kombination af to tekster med hvert sit deiktiske system, hvorfor der ikke kan være hverken nogen egentlige syntaktiske afhængigheder mellem det anførende udtryk og replikken eller nogen modifikation af den direkte tales deiksis, som det jo er tilfældet ved den indirekte tale:

> *Jean a dit: "Je viendrai demain".*
> *Jean a dit qu'il viendrait le lendemain.*

Replikken optræder således *materialiter*, og forholdet mellem replik og anførende udtryk er lige som forholdet mellem billede og billedtekst. Lige som ved den svage styring er der altså ikke tale om, at replikken udfylder en valensplads ved et anførende ytrings-meningsverbum, jf. Kapitel IX. og Blanche-Benveniste (1982:89) citeret ovenfor, og det anførende verbum kan stå foran, efter eller indskudt i replikken:

> *Je l'aurais prise aux cheveux, secouée jusqu'à ce qu'**elle avoue**: "Je mens, voilà ce que j'ai fait"* (Gallo *Crime* 77)

> *« On se croirait en plein roman d'espionnage », **pensa Léa*** (Deforges *Tango* 209)

> *Qui est-ce qui vient encore nous casser les pieds? **ai-je soupiré*** (Dard *Meurt* 150)

> *- C'est de ma faute, **dit Sarah**, j'ai bousculé Léa et son plateau* (Deforges *Tango* 140)

Det anførende udtryk behøver ikke være et ytringsverbum, det kan blot udtrykke en eller anden omstændighed ved eller attitude i forbindelse med replikken:

> *- Vous allez être renvoyée, **s'inquiète**-t-elle* (Mourad *Princesse* 173)

> *- Crois-tu qu'en pleine guerre un gouvernement déplace ses populations s'il n'a pour cela des raisons impératives ? **s'indigne** le vieiilard* (ib. 104)

> *... **Cécile s'éleva jusqu'au pathétique**: "Jure-moi que si, tu n'hésiterais pas ..."* (Gallo *Crime* 85)

Det kan være et nominalsyntagme:

> *Je savais que bientôt le visage d'un adulte émergerait du brouillard bleu et que j'entendrais* ***un cri d'indignation enjouée****:*
> *- Ah, mais regardez-le, ce petit noctambule!* (Makine *Testament* 90)

eller det kan helt mangle:

> *Il reprit son bouquin: "Dis donc, ce nouveau pape, il n'a pas l'air mal. Tu as vu les journaux. Il a interrompu une messe et il a obligé le curé à retirer ce passage sur les "Juifs perfides" ..."* (Gary *Adieu* 74)

Replikken behøver heller ikke være en replik i egentlig forstand. Der kan være tale om et referat, hvor så det anførende udtryk angiver en kilde:

> *ce virus inconnu, dont les effets,* ***disent les médecins de l'époque****, s'apparentent à la fois à la peste, au choléra et au charbon* (Miquel *Guerre* 566)

hvorved man igen nærmer sig de ovenfor omtalte parentetiske konstruktioner.

Eksplikatet

Kompletivsætninger er som set typisk eksplikative udvidelser af oversætningens verbal på den måde, at de udfylder en af dette verbums valensrelationer. Eksplikatet (jf. Hansen 1998:18) er altså en af verbets GR. Det kan være subjekt- eller objekt-relationen, der således udfyldes:

S	**V**	**...**		**S**	**V**	**O**	**...**
↑						↑	
que ..						*que ...*	

Det kan også være adjekt-relationen, idet visse verber, der konstrueres med et A_{neu}, kan have en sådan eksplikativ konstruktion:

S	**V**	**(O)**	**A_{neu}**
			↑
			que ...

Med præpositionen *à* realiseres konjunktionalet som *ce que*:

> *J'aspirais* ***à ce que*** *ce fouillis de dates, de noms, d'événements, de personnages se refonde en une matière vitale jamais vue* (Makine *Testament* 151)

> *C'est lui qui a veillé* ***à ce que*** *le texte füt rétabli dans sa version originale* (Pennac *Marchande* 213)

Ved verber og adjektiver med præpositionen *de* droppes denne almindeligvis (jf. Sandfeld 1936:29 ff.), således at man har en "ren" *que*-sætning:

> *on l'assure **que** les Confédérés ne signeront aucune paix séparée* (Soisson *Charles* 305)
>
> *Il informe le gouvernement allemand **que** l'armistice ne sera signé qu'à une condition: s'il rend impossible la reprise de la guerre par les Allemands* (Miquel *Guerre* 584)
>
> *Le matin venu, alors que la brume se lève, on s'aperçoit **que** les lances étaient des chardons!* (Soisson *Charles* 143)
>
> *je me souvins **que** jamais encore, en racontant à mes camarades l'histoire du Président amoureux, je n'avais parlé de son guet muet près de la fenêtre de l'Élysée* (Makine *Testament* 205)
>
> *Ils devaient se douter **que** tu viendrais prendre de mes nouvelles* (Pennac *Bonheur* 157)
>
> *Et les femmes polonaises sont contentes **qu'**il n'y ait plus de femmes juives aujourd'hui ?* (Lanzmann *Shoah* 114)

Dette er også tilfældet ved verbonominale prædikater:

> *J'ai fait l'hypothèse, la constatation puis l'annonce **que** la situation empirait* (Chevalier & Léard 1996 :56)
>
> *J'ai besoin **qu'**une bombe éclate* (Pennac *Bonheur* 243)

Men man kan også have den fulde konstruktion især ved verber, hvis A_{de} har en ret konkret betydning af instrument eller årsag (jf. Kapitel III, 6.3.4):

> *Ce petit officier chauve, qui abusait **de ce qu**'il parlait très correctement le français, pour injurier les prisonniers* (Zola, cit. Sandfeld 1936:41)
>
> *Elles se plaignirent **de ce que** ces filles enlevaient les plus belles choses* (Zola, cit. ib.)

Den fulde konstruktion er obligatorisk, hvis adjektet er af lokativ type (A_{lok}):

> *Sa surprise venait **de ce qu**'elle était pieuse* (France, cit. Sandfeld 1936:43)

Også præpositionen *sur* kan således udelades:

> *On ne peut guère compter, dit-il,* ***qu****'une solution absolue soit obtenue par des décisions militaires seules* (Miquel *Guerre* 570)[8]

Den anden type adjekt, der kan realiseres som en eksplikativ konstruktion, er den prædikativiske, $A_{præd}$:

> *L'idée répandue dans les journaux nationalistes* ***est*** *que la finance "cosmopolite" veut la paix à tout prix* (Miquel *Guerre* 457)

> *« Mon opinion* ***a*** *toujours* ***été*** *que vous ne deviez tenir ni Roye ni Montdidier … »* (Soisson *Charles* 204)

> *Sa conviction* ***est*** *qu'ils attaqueront au nord par la route du lac* (ib. 291)

> *leur seule certitude* ***est*** *qu'ils se consumeront à l'infini* (Mourad *Princesse* 247)

Hver af de GR, der realiseres som en kompletivsætning, har sin kanoniske placering i den lineære struktur (se Kapitel III. og Kapitel IX.). Når det drejer sig om S-relationen, kan der opstå den komplikation, at sætningens ligevægt forskubbes på grund af det komplekse S-syntagme og et muligvis meget let verbal. Subjektsætninger placeres derfor kun i den præverbale position, når der er gode grunde til det. Og den bedste grund er, at de er klart topiske og derfor placeres tematisk (jf. Nølke 1985, 1993:198 og Kapitel I, 4.3-4):

> *L'événement était en quelque sorte symbolique:* ***que*** *des Polonais ou des Alsaciens refusent de sortir des tranchées pour l'attaque était dans l'ordre des choses. On n'attendait pas des indigènes du* Reichsland *une grande valeur guerrière, ni même une fidélité affirmée à la patrie allemande.* ***Que*** *les marins allemands des bases de la mer du Nord se soulèvent était intolérable: on les avait trop longtemps cités en exemple pour leurs hauts faits, ils servaient dans des armes trop enviées des fantassins des tranchées, pour qu'on tolérât d'eux le moindre écart* (Miquel *Guerre* 409)

> *-* ***Que*** *vous crachiez dans la soupe est une chose somme toute courante* (Pennac *Bonheur* 255)

> *… en partie par dévotion envers un grand martyr de la Foi.* ***Que*** *cette foi ne soit pas la leur est sans importance* (Mourad *Princesse* 326)

8. Der er dog muligvis en betydningsforskel her mellem *compter sur qc.* og *compter que*, som gør, at Sandfeld (1936:30) regner med to konstruktioner og ikke ellipse af *sur*.

Ved siden af sådanne subjektsætninger, der indtager den for subjektet normale position foran verbalet, får man derfor ofte konstruktioner med ekstraposition af subjektsætningen og indføjelse af et formelt eksplikat:

S	**V**	**...**
↑		
il	*...*	*que ...*

Når kompletivsætningen altså ikke skal være tematisk, får man den tetiske præsenteringskonstruktion. Som omtalt i Kapitel IV, 6.2, og som det fremgår af hele den foregående diskussion, er der al mulig grund til den rematiske placering af kompletivsætningen, da denne jo rummer den egentlige, ofte nye information, som oversætningens verbal blot har som funktion at introducere. Samtidig ekspliciterer denne struktur godt den eksplikative konstruktions natur, idet der indsættes et formelt element, som så ekspliceres, "udfoldes", i den følgende sætningsstruktur. Man har altså typisk den eksplikative konstruktion med formelt eksplikat, når oversætningens verbal er af rent introducerende karakter:

> ***il*** *arrive* ***que*** *les juges se trompent* (*Express* 20.11.97, 23)

> ***il*** *n'en découle pas nécessairement* ***que*** *ceux-ci en avaient été les inventeurs* (Hadas-Lebel *Hébreu* 16; de l'alphabet)

ved prædikativiske strukturer med adjektiver:

> ***il*** *est fâcheux "****que*** *l'idée et le mot de paix se multiplient dans les journaux"* (Miquel *Guerre* 415)

> ***Il*** *est nécessaire* ***qu'****elle comprenne que tout engagement doit être tenu* (Maurois, cit. Sandfeld 1936:8)

> *oui,* ***il*** *est regrettable que nous n'ayons pas l'équivalent dans notre littérature* (Pennac *Bonheur* 145)

eller ved upersonlig, herunder passiv, konstruktion:

> *Comment se fait-****il****, me demandais-je avec angoisse,* ***que*** *toutes ces passions douleurs, amours, paroles laissent si peu de traces?* (Makine *Testament* 166)

> ***Il*** *n'en reste pas moins* ***que*** *vous avez été la cause de tout* (Miomandre, cit. Sandfeld 1936:8)

> ***Il** avait été prouvé **qu'**Almereyda recevait de l'argent du banquier allemand Marx* (Miquel *Guerre* 460)

I forskellige forbindelser med adjektiv eller substantiv som prædikativ kan ekplikatet være *ce* eller *cela*:

> ***C'**est vrai **que** je ne m'extasiais pas devant les films que leur mini-société commentait pendant les récréations* (Makine *Testament* 139)

> *- Clara, **c'**est affreux que tu aies vu ça …* (Pennac *Bonheur* 198)

Ved andre verber end de ovenfor nævnte er eksplikatet *cela*:

> ***Ça** ne m'étonnerait pas **qu'**il vous eût refusé de l'argent* (Zola, cit. Sandfeld 1936:8)

Modsat dansk, som bruger formelt eksplikat både ved subjekts- og objektsprædikativ:

> ***Det** er rimeligt, **at** ...*
> *Vi finder **det** rimeligt, **at** ...*

bruger fransk ikke formelt eksplikat ved konstruktionen med objektsprædikativ:

> *on pouvait trouver ___ expédient **que** les Allemands s'en chargent* (Miquel *Guerre* 594)

> *- Je trouvais ___ bizarre **qu'**ils ne le repèrent pas* (Pennac *Fée* 233)

Den omvendte situation, nemlig at et postverbalt led skal tematiseres, findes også, omend mere sjældent. Ved en sådan tematisering af en objekt-kompletivsætning indføres et formelt ekplikat i form af pronominet *le* (jf. Sandfeld 1936:15):

S	**V**	**O**	**...**
		↑	
que ...		*le*	

Denne konstruktion er dog uskelnelig fra en egentlig dislokering:

> ***Que** vous m'aimiez, ajouta-t-elle, je **le** crois* (Bourget, cit. Sandfeld 1936:15)

Konjunktionalet

Ifølge den traditionelle analyse af kompletivsætninger tjener konjunktionen *que* blot til at markere indlejring, men har ikke nogen selvstændig ledfunktion i ledsætningen. Denne analyse

føler vi ikke trang til at ændre radikalt, men *que*'s funktion kan nok præciseres en smule, også i lyset af den foregående diskussion.

Det er en udbredt opfattelse, at *que* tjener til at omdanne en sætning til en nominal størrelse. *que* kan derfor funktionelt fortolkes som et determinativ, som muliggør, at en finit sætning kan indtage nominale ledfunktioner, jf. Kapitel I, 5.4. Muller (1996a:10) ser således konjunktionen *que* som et element, der er nødvendigt for, at et finit verbum kan optræde i en argumentposition, uden at han af den grund vil tale om nominalisering: "il est nécessaire de donner au verbe argument une allure acceptable, d'en faire un "terme" pour une autre phrase; ce qui n'implique pas nécessairement d'en faire une forme nominalisée". Konjunktionen fortolker han historisk som en katafor for det indlejrede verbums tempusmorfem, som efterhånden mister sine pronominelle egenskaber for blot at bevare sin abstrakte grammatiske funktion. Denne funktion defineres (Muller 1996a:16 f.):

> « *La conjonction permet au verbe tensé d'avoir une fonction syntagmatique correspondant à sa fonction argumentale: cette fonction est associée au segment discontinu <que, V + Tps>*.
> Cette fonction syntagmatique s'apparente à celle de l'article défini qui permet de même au nom commun d'avoir une fonction argumentale et qui est également une forme pronominale cliticisée. Autre similitude: de même qu'on reconnaît aujourd'hui que les propriétés nominales du syntagme nominal tiennent au déterminant plutôt qu'au nom, il faut attribuer les propriétés nominales de la subordonnée à la conjonction qui est le "déterminant" − par analogie − du verbe tensé ».

Nominaliseringshypotesen medfører faktisk visse problemer, jf. for eksempel Boone (1994, 1996). Et af disse problemer er, at kompletivsætninger ikke altid har samme distribution som nominaler, og at de ikke altid, som nominaler, kan substitueres med pronominer. Således følges et verbum som *supposer* af kompletivsætning, men ikke af nominalt O (Boone 1996:46):

> *Je suppose qu'il était présent.*
> **Je suppose N.*

Det er også ofte tilfældet, at sætningsagtigt og nominalt O udløser forskellige læsninger af det overordnede verbum (Boone 1996:47), hvilket dog ikke er overraskende i lyset af O-relationens generelle rolle i forbindelse med verbal polysemi, se Kapitel III, 4.2.2:

> *Le tribunal estime que le prévenu est coupable.*
> *Jean estime son adversaire.*

Et nominalt O kan substitueres med det klitiske pronomen *le*, hvilket ikke altid er tilfældet ved ledsætninger (Boone 1996:48), som vi også har set ovenfor i forbindelse med svag styring:

a. *Jean estime son adversaire.*
   *Jean **l'**estime.*
b. *J'estime que Paul a raison.*
   Je **l'estime.*

At ledsætninger i modsætning til nominale størrelser kan optræde eksplikativt efter adjektiver og substantiver uden præposition, kan også tages som argument for, at de ikke er nominaliserede størrelser (jf. Boone 1994, 1996, Muller 1996a:12):

Je suis certain que je viendrai.
**Je suis certain cela/*Je suis certain ma venue/*Je suis certain venir.*

Indvendingerne mod nominaliseringshypotesen er reelle nok, men spørgsmålet er, om de er nok til helt at affærdige den. Det man i hvert fald **kan** konstatere er, at mange ledsætninger indledt med *que* optræder i omgivelser, hvor der også kan optræde nominaler − som ovenfor i O-relationen eller efter præposition − og at de derfor i denne forstand uomtvisteligt er nominale størrelser. Man kan således sideordne en kompletivsætning med et nominalt objekt:

*Il avoua **sa détresse** et **qu'**il était proscrit* (Normand, cit. Sandfeld 1936:21)

Men fortolkningen af dem som nominaler er selvfølgelig ikke nok. Analysen skal suppleres med nogle nye elementer. Der er blandt andet den helt afgørende faktor, at det ved ledsætninger drejer sig om indlejring af tredjeordens entiteter, propositioner, hvor det ved nominale objekter prototypisk drejer sig om førsteordens, dvs. 'ting'. Det er derfor forståeligt, at ledsætninger har en delvis anden adfærd og distribution, samt at visse verber i følge deres semantik kun akcepterer anden- eller tredjeordens entiteter som O. Selv ved verber, der som *attendre* akcepterer entiteter af alle tre ordner, vil det nominale objekt ofte fortolkes som en forkortelse for en anden- eller tredjeordens entitet:

a. *J'attends que le bus arrive.*
b. *J'attends l'arrivée du bus.*
c. *J'attends le bus.*

I c. er det netop ikke *le bus* som førsteordens entitet, altså en ting, jeg venter på, men dens ankomst, altså en andenordens entitet.

I vores analyse har ledsætninger ikke egen neustisk og tropisk komponent og derfor ikke nogen selvstændig illokutionær værdi. Konjunktionalets rolle er derfor at transmittere det overordnede verbals illokution til det indlejrede (jf. Boone 1996, Muller 1996a, c):

*Julie ne sait pas [**que** la terre tourne autour du soleil]$_O$*
↓_____↑↓_____↑

Muller (1996a:17) påpeger som noget afgørende, at "l'ordre pronom sujet/verbe se fige, sans inversion possible, donc sans différenciation possible entre l'assertion et l'interrogation". Denne neutralisering af de to hovedtyper illokution er altså et formelt indicium for, at ledsætningen ikke har nogen egen illokution. Denne fortolkning stemmer overens med, at man kun har spørgende ledsætninger efter verber, hvis inhærente illokutionære værdi ikke er en assertion:

*Julie ne sait pas [**si** la terre tourne autour du soleil]$_O$*
↓_____↑↓_____↑

Konjunktionalets rolle er således både at markere, at en finit sætning er indlejret i en anden sætning i en nominal position, prototypisk på en valensplads, og at den er uselvstændig, dvs. uden egen neustisk og tropisk komponent. Den manglende illokutionære værdi transmitteres så fra det overordnede verbal til det underordnede via konjunktionalet. Således forstår man også de selvstændigt forekommende *que*-strukturer i konjunktiv, hvis illokutionære værdi aldrig er en assertion og hvor *que* netop signalerer fraværet af assertion:

> *Ils veulent seulement changer de guerre: **qu'**on fasse la leur, celle de la justice, pas celle des généraux* (Miquel *Guerre* 419)

Ledsætninger asserterer altså ikke selvstændigt deres indhold, men får del i det overordnede verbals illokutionære værdi eller kan simpelthen være præsupponeret. Man får så følgende hierarki:

	+ Assertion
Selvstændig sætning	_____
_____	− Assertion
Ledsætning	_____
	Præsupposition

Den ikke-asserterede selvstændige sætning er *qu'il vienne*-typen.

Som det også vil fremgå af de næste afsnit, er det overordnede verbals vigtigste rolle i den eksplikative konstruktion altså ofte blot den at assertere ledsætningens verbal, eller forsyne det med en anden illokutionær værdi. Dette illustrerer godt den eksplikative ledsætnings prototypiske funktion, nemlig den at udfolde et betydningselement i oversætningen, i dette tilfælde at give leksikalsk "kød og blod" til oversætningens illokutionære værdi.

Mobil nægtelse

Den eksplikative ledsætnings uselvstændige status og tætte, organiske forbindelse med oversætningen, som således også fremtræder som uselvstændig, jf. VIII, 3.1.1 ovenfor, understreges yderligere af det fænomen, at en nægtelse, som synes at høre hjemme i ledsætningen, befinder sig i oversætningen, jf. Sten (1938 :359 ff.), Korzen (1973b), Cattell (1973). En negeret sætning som :

Julie ne croit pas que le soleil tourne autour de la terre.

har to fortolkninger. Én hvor det er oververbet, der benægtes, altså en "polemisk nægtelse", en afvisning af sætningens positive pendant:

'Det er ikke tilfældet, at Julie tror…'

og en anden, hvor det, der benægtes er indholdet af Julies tro:

'Julie tror, at det ikke er tilfældet, at…'

I denne anden læsning synes nægtelsen altså at være løftet fra ledsætningen op i oversætningen således, at sætningen bliver synonym med:

Julie croit que le soleil ne tourne pas autour de la terre.

Dette fænomen, at nægtelsen tilsyneladende er mobil − den kan stå enten ved oververbet eller ved det underordnede verbum − findes ved verber som *vouloir, falloir, devoir, sembler, paraître, penser, croire, supposer, espérer, conseiller*, jf. Korzen (1973b:6 f.). De to sidste er dog tvivlsomme. Hvor *håbe* på dansk oftest konstrueres med "løftet nægtelse", er dette faktisk sjældent tilfældet ved espérer:

J'espère que ta mère n'est pas là (Hougron, cit. FG 425)
'Jeg håber ikke, din mor er der'

Men ved de øvrige viljes- og meningsverber opstår den ovenfor beskrevne synonymi mellem sætning med nægtelse ved oververbet og sætning med nægtelse i ledsætningen.

Ved fortolkningen af den mobile nægtelse skal man huske på, at oververbet i den eksplikative konstruktion fungerer som tropisk komponent i forhold til det underordnede verbum. Dette udgør altså på sin side den frastiske komponent for oververbet, og man vil derfor kun finde mobil nægtelse ved de verber, hvor det ingen forskel gør, om en nægtelse befinder sig i den tropiske (ved oververbet) eller den frastiske komponent (i ledsætningen). Og denne betingelse opfyldes kun af de verber, der har så generel en betydning, at de kun tillader to muligheder,

for eksempel *croire*: Enten tror man et givet indhold, *P*, eller også tror man *Neg P*, en tredje mulighed findes ikke. At tro *Neg P* er derfor ækvivalent med ikke at tro *P*, jf. Korzen (1973b:12 ff.), at ville *Neg P* er ækvivalent med ikke at ville *P*:

a. *Julie croit que Jean ne viendra pas.*
Julie ne croit pas que Jean viendra.
b. *Julie veut que Jean ne vienne pas.*
Julie ne veut pas que Jean vienne.

Anderledes forholder det sig ved mere betydningsrige verber som for eksempel *craindre*: Man kan frygte *P* eller *Neg P*, eller begge dele, eller ingen af delene. Derfor er *craindre (Neg P)* ikke ækvivalent med *Neg craindre (P)*, og nægtelsen er derfor ikke mobil. Følgende to sætninger er derfor ikke synonyme:

Je crains qu'elle ne vienne pas.
Je ne crains pas qu'elle vienne.

Nægtelsens mobilitet i visse tilfælde, i den tropiske komponent (ved oververbet) eller i den frastiske (i ledsætningen), understreger endnu en gang den tætte symbiose mellem to verber i den eksplikative hypotakse. Og blandt de, i virkeligheden få, verber, der har denne egenskab, finder man først og fremmest de meningsverber, der også optræder som svage indledere, jf. ovenfor, nemlig *croire, penser, supposer, trouver, sembler, paraître*.

1.2 Ytrings- og meningsverber

Visse overordnede verber har altså stort set kun som funktion at udgøre den manglende neustisk-tropiske komponent for ledsætningen samtidig med, at de tilføjer en eller anden præcisering af modal eller anden art.

Ytringsverber kan ses som en slags asserterende og præciserende indledere af ledsætningen i den eksplikative konstruktion, nemlig som leksikaliseringer af den neustiske komponent:

Neustisk (*Je dis* + præcisering (← *crier, avouer* ...))
Tropisk (*c'est le cas*)
Frastisk (*que ... V ...*)

Ytringsverberne optræder som en leksikalisering og en præcisering af assertionen og tjener derfor mest som en ren afsendersignatur for det i kompletivsætningen indeholdte budskab:

*Il gagne lui-même la place, **déclare** que les revendications seront satisfaites* (Soisson *Charles* 165)

Wilson ***annonce*** *dans un premier temps qu'il va remettre ses passeports à l'ambassadeur d'Allemagne* (Miquel *Guerre* 391)

elle s'était contentée, avec une noire ironie, de ***répondre*** *qu'elle trouvait cela seyant* (Deforges *Tango* 40)

House ***explique*** *qu'il s'agit de "faire revenir l'Allemagne à la raison"* (Miquel *Guerre* 391)

Il ***affirme*** *que l'Allemagne traiterait sur la base du* statu quo*, avec restitution de la Belgique* (ib. 569)

Ils trouvent indigne l'offre de Bethmann-Hollweg qui (...) ***assure*** *qu'il arrêtera la guerre sous-marine* (ib. 390)

Le capitaine ***suggère*** *donc que les officiers français servant dans les brigades abandonnent l'uniforme russe* (ib. 412)

Je me ***disais*** *qu'à présent, quatre ans après, ce sphinx double n'avait plus rien de mystérieux pour moi* (Makine *Testament* 161)

Lyautey lui ***a dit*** *que Pétain faisait des réserves* (Miquel *Guerre* 400)

... Isabeau de Bavière qui (...) renia le dauphin en ***prétendant*** *qu'il n'était pas le fils du roi* (Makine *Testament* 153)

Il l'écrit au roi, à son père, ***souligne*** *que l'opération s'effectue contre son gré* (Soisson *Charles* 134)

Elle leur ***précisa*** *cependant qu'il connaissait le pharmacien avec qui il causait parfois et qu'il avait été soigné par le docteur Ydnovski* (Fleischman *Rendez-vous* 68)

*Plusieurs années plus tard, ils se reverraient à Paris et s'****avoueraient*** *que ces quelques heures matinales leur étaient plus chères que toutes les sublimes amours de leur vie* (Makine *Testament* 205)

des émissaires lui ***indiquent*** *que le duc de Bretagne marche sur Paris* (Soisson *Charles* 142)

I forbindelse med modalverbum, kan ytringsverbet *dire* blive til ren bærer af modalitet, "le verbe principal devient un simple support de modalité et perd son sens "plein"" (Boone 1996:50):

Je dois dire qu'il est fort séduisant.

jf. også Kronning (1988)'s analyse af sådanne udtryk som konnektorer omtalt i 1.1 ovenfor. En tilsvarende anvendelse har man ved det mere "objektive" *il faut dire,* som man især finder i tekster af mere ræsonnerende art:

> *Plus au sud, la préparation d'artillerie s'avère efficace, mais seulement pour les deux premières lignes.* ***Il faut dire que*** *la position allemande, tout au long du front, est formidable: le terrain accidenté a été merveilleusement utilisé* (Miquel *Guerre* 402)

Det lignende udtryk, *il est vrai que*, udtrykker blot affirmativ illokution:

> *Cinq régiments à tracteurs avaient été constitués avec des canons lourds.* ***Il est vrai que*** *ce type de production souffrait particulièrement de la baisse des importations de houille et de fonte, dues à la guerre sous-marine* (Miquel *Guerre* 397)

hvorved det også i tekstsammenhængen kommer til at fungere som indrømmende eller forklarende konnektor. Dette udtryk kan, karakteristisk nok i lyset af den foregående diskussion af stærk og svag styring, også tilføjes parentetisk:

> *Je ne me lassais pas de revoir les séquences pleines d'images qu'enregistrait, en grand désordre* ***il est vrai****, ma mémoire* (Makine *Testament* 141)

En anden type konnektorfunktion ved et styrende udtryk finder man ved det ræsonnerende-konkluderende *il en résulte que*, jf. Rossari (1996), som snarere er i familie med meningsverberne.

Meningsverber er verber med epistemisk indhold som *croire, estimer, penser, considérer, trouver* ..., de verber Benveniste (1966:264) karakteriserer som "verbes d'opération logique". Det er ved disse verber som svage indledere eller i "juxtaposition subordinative" (se 1.1 ovenfor) ledsætningen, der er det indholdsmæssigt væsentlige, mens oversætningens verbum kun tjener til at introducere ledsætningen, dvs. assertere dens indhold mere eller mindre modaliseret. Dette kan udtrykkes i vores tredelte model:

Neustisk (*Je dis*)
Tropisk (*c'est le cas* + Modalitet (← *croire* ...))
Frastisk (*que ... V ...*)

Ledsætningens "overordnede" status ved svage indledere fremgår også af, at oversætningen kan tilføjes løsere, altså uden integration af ledsætningen i en egentlig eksplikativ konstruktion som

set ovenfor (jf. Boone 1996:48 f.):

> *Je crois que j'ai vu ce type à la télé.*
> *J'ai vu ce type à la télé, je crois.*
> *J'ai vu ce type, je crois, à la télé.*

Flere verber som meningsverberne *croire* og *penser* optræder, som vist ovenfor, både som svage og som stærke indledere: Som svage udtrykker de en ren modal nuancering af udsagnet (*croire* 'tro'), som stærke udtrykker de en egen leksikalsk betydning (*croire* 'tro på, nære tillid til'). Og i deres stærke anvendelse kan ledsætningen foregribes af eller erstattes med et pronomen, som beskrevet i 1.1 ovenfor:

> *Je crois qu'il est innocent.*
> *Je **le** crois (qu'il est innocent).*

Meningsverberne kan altså ses som en slags leksikaliseringer af den tropiske komponent, hvorved de hver især bidrager med en eller anden epistemisk nuance:

> *Que pense le gouvernement de votre démarche? − Je **pense** qu'il y est sensible* (*Express* 20.9.85, 11)

> *Ils **savent** que les industriels et les commerçants russes regrettent le temps des bonnes relations économiques avec l'Allemagne* (Miquel *Guerre* 383)

> *Guillaume II ne peut **ignorer** qu'elle aura pour conséquence prévisible l'entrée en guerre des États-Unis* (ib. 390)

> *Tu **crois** qu'elle peut avoir de brèves enclaves sexuelles en pleine période d'amour* (Courchay *Malaveil* 77)

> *Pétain peut **croire** que les soldats voulaient changer les formes et les usages de la guerre* (Miquel *Guerre* 425)

> *Superstitieux, j'**espérais** que le temps ferait marche arrière et que je pourrais recoller ma tasse brisée* (Makine *Testament* 209)

> *et il **espère**, secrètement, que ses auditeurs se mettent à l'encourager* (ib. 152)

> *un délai de huit jours francs. J'**appris** ainsi qu'il y a des jours qui ne le sont pas* (Daninos *Nouveaux* 93)

*Le 2 novembre, il **apprit** qu'il avait trente heures pour signer un armistice donnant aux Alliés le droit de passage* (Miquel *Guerre* 586)

*Avec stupeur, je **découvrais** que parler était, en fait, la meilleure façon de taire l'essentiel* (Makine *Testament* 156)

*Coustain **comprend** qu'il perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père* (Soisson *Charles* 127)

*Je **devinai** qu'il s'agissait toujours d'elle* (Makine *Testament* 222)

*Je me **rappelai** que cette photo avait disparu de l'album aussitôt après que je m'y étais intéressé* (Makine *Testament* 161)

*Je **sais** bien que ces médicaments lui sont indispensables* (Gary *Vestiaire* 99)

De to typer verber, ytrings- og meningsverber, synes at være leksikalsk kombineret i konstruktioner, hvor der er tale om kausative verber med betydningen 'underrette, informere': Disse verber rummer både en ytrings- og en meningskomponent, idet referenten for verbets subjekt typisk gennem en verbal aktivitet frembringer en mening eller en opfattelse i en modtager. Der er her to mønstre. Det første er en dativkonstruktion med kompletivsætningen som objekt (jf. Kapitel III, 6.3.4):

*La christianisation leur **a fait comprendre** que la vie de l'homme est sacrée* (Victor *Survivants* 8)

*A tout moment, je tenais à leur **montrer** que ma singularité avait été définitivement dépassée* (Makine *Testament* 200)

*- un jeu qui devait **démontrer** à son partenaire qu'elle n'était pas n'importe qui* (ib. 217)

*Il étonne les députés en leur **confiant** qu'il compte surtout (...) sur les socialistes italiens, français et neutres* (Miquel *Guerre* 444)

Det andet er antidativ-mønstret (jf. Kapitel III, 7.1.3), hvor kompletivsætningen er A_{neu} med *de*. Præpositionen udelades dog normalt i denne konstruktion, jf. 1.1 ovenfor:

*Comment ne pas voir, pour autant, que les discours les plus intelligents sur les stratégies nouvelles de Gorbatchev ne **convaincront** jamais un étudiant de Tübingen ou de Berlin qu'il est déraisonnable de se mobiliser contre les pluies acides* (*Express* 24.2.89, 21)

*Il **informe** le gouvernement allemand que l'armistice ne sera signé qu'à une condition: s'il rend impossible la reprise de la guerre par les Allemands* (Miquel *Guerre* 584)

*Le général a pris ses précautions: il **a averti** Pétain qu'il résisterait, en toute hypothèse, sur la première position* (ib. 560)

Denne konstruktion kan så sættes i passiv med Experienten som subjekt:

*Rani Aziza **a été informée** que Zahra avait accompagné Selma* (Mourad *Princesse* 383)

*L'état-major français **est convaincu** d'emblée que les mutineries ont un but politique* (Miquel *Guerre* 410)

Selv om ytrings- meningsverber normalt tillader såvel et nominalt O som pronominalisering, vil et nominalt O kun kunne være et leksem, der denoterer noget sprogligt. Man får så en forskel mellem gengivelse af udsagn, a., og indhold af udsagn, b., jf. Boone (1996:47 f.):

a. *Il a crié qu'il était désespéré.*
b. *Il a crié son désespoir.*

1.3 Sanseverber

Sanseverberne kan egentlig ses som en variant af meningsverberne, som de også ofte er etymologisk grundlag for:

*je **vis** que le visage du vieux soldat se refermait lentement* (Makine *Testament* 160)

*un menuisier façonnat, à longueur des jours, des pieds de chaise ou rabotant des planches n'**aperçoit** pas que les dentelles des copeaux forment sur le sol un bel ornement scintillant de résine* (ib. 277)

*Jetant les yeux vers la chambre de Louise, elle **remarqua** que la porte en était grande ouverte* (Green, cit. Eriksson 1993:139)

*Les Français en mission ont pu **constater** que l'infanterie italienne combat dans les Alpes sans disposer du soutien d'artillerie nécessaire* (Miquel *Guerre* 409)

*Je **sentais** que la "Koukouchka" serait désormais le premier mot de notre nouvelle langue* (Makine *Testament* 174)

*Parce que j'**ai vu** que les hommes marchaient vers la mort* (Lanzmann *Shoah* 51)

Til denne gruppe kan også regnes *voici* og *voilà*, som også indgår i eksplikative konstruktioner:

*5 marins ont été condamnés à mort, et **voici** que de nouveaux troubles menacent* (Miquel *Guerre* 408)

I stedet for den eksplikative konstruktion finder man ved sanseverber en implikativ (relativ) konstruktion, idet det primært opfattede, en førsteordens entitet, trækkes frem som objekt for sanseverbet ("prolepse"):

*Je me retournais en entendant un craquement et je voyais **mon camarade** qui se débattait dans l'eau* (Makine *Testament* 143)

Denne konstruktion er dog ikke altid til at skelne fra den prædikativiske relativsætning, se Kapitel VIII,III. Man finder også, mere usædvanligt, sådanne prolepse-konstruktioner ved ytrings- og meningsverber:

*Sait-on jamais **la nuit** qu'on doit mourir?* (Druon *Reine* 81)

*Guccio raconta **la tempête** qu'il avait essuyée, en s'y donnant un rôle avantageux* (Druon *Roi* 160)

1.4 Viljes- og følelsesverber

Den anden hovedgruppe af verber, som konstrueres med eksplikativ ledsætning, udgøres af viljes- og følelsesverberne. Lige som meningsverberne rummer elementer af epistemisk modalitet, rummer viljesverberne elementer af deontisk. De kan beskrives analogt med de andre med det overordnede verbum næsten reduceret til neustisk og tropisk komponent for ledsætningen. Men de er mere komplekse end ytrings-meningsverberne, idet de både rummer en præcisering i den neustiske komponent og et modalt element i den tropiske:

Neustisk (*Je dis* + præcisering (← *vouloir, demander* ...))
Tropisk (*c'est le cas* + Modalitet)
Frastisk (*que ... V ...*)

I modsætning til ytrings-meningsverberne følges viljesverberne af ledsætning i konjunktiv som udtryk for, at ledsætningen her er endnu mere integreret og desentialiseret, hvilket stemmer med oververbernes komplekse natur: Hvor ytringsverberne medfører en modifikation af den neustiske

komponent, og meningsverberne af den tropiske, medfører viljes- og følelsesverberne modifikation af begge komponenter. Ledsætningen er således underlagt den neustiske præcisering og den tropiske komponents deontiske modalitet (jf. Nordahl 1969, Boysen 1971, Togeby 1982b:103 ff.; se 1.8 nedenfor):

> *Lloyd George* ***acceptait*** *le 3 avril à Beauvais qu'il fût chargé de la "direction stratégique" des opérations alliées* (Miquel *Guerre* 552)
>
> *qui* ***attendaient*** *sous le soleil que l'auteur veuille bien leur distribuer à chacun un ticket de métro* (Fleischman *Rendez-vous* 140)
>
> mais je ***crains*** que plus tard elle n'ait des problèmes avec son époux (Mourad *Princesse* 13)
>
> *Pétain, le soir,* ***demande*** *que l'on relève cinq de ses divisions* (Miquel *Guerre* 406)
>
> *Le roi doit* ***empêcher*** *qu'elles ne joignent leurs forces à celles de l'Angleterre* (Soisson *Charles* 179)
>
> *Elle* ***entend*** *que Selma sorte un peu* (Mourad *Princesse* 215)
>
> *Pétain* ***avait exigé*** *que l'on reprît très vite la fabrication des 75* (Miquel *Guerre* 538)
>
> *on* ***obtiendra*** *assez facilement qu'ils ne suivent pas les mots d'ordre des meneurs* (ib. 416)
>
> *Afin qu'il* ***ordonne*** *que des armes soient données aux Juifs* (Lanzmann *Shoah* 213)
>
> *Selma se met à* ***souhaiter*** *follement que la nouvelle rapportée par son père soit exacte* (Mourad *Princesse* 135)
>
> *Je* ***voulais*** *que la France greffée dans mon coeur, étudiée, explorée, apprise, fasse de moi un autre* (Makine *Testament* 151)

Ved følelsesverber, som også følges af konjunktiv, er det ofte tilfældet, at ledsætningens indhold simpelthen er præsupponeret (jf. Mørdrup 1975):

> *La tante* ***craignait*** *beaucoup que mon père ne se mît à boire* (Makine *Testament* 180)
>
> *On* ***déplore*** *que le Conseil régional ne soit pas élu au suffrage universel* (Duverger, cit. Togeby 1982b:109)

*on pouvait **trouver expédient** que les Allemands s'en chargent* (Miquel *Guerre* 594)

Visse verber konstrueres med en kompletivsætning som A_{neu}, hvis præposition dog ikke realiseres (jf. 1.1 ovenfor):

*Staline **s'étonnait** que Trotski acceptât de discuter avec les Ukrainiens de Kiev* (Miquel *Guerre* 489)

*On ne peut guère **compter**, dit-il, qu'une solution absolue soit obtenue par des décisions militaires seules* (ib. 570)

Lige som ved ytrings-meningsverber kan det overordnede verbals "underordnede" rolle ses i visse verbers parentetiske brug, for eksempel *regretter*:

Je regrette qu'elle ne soit pas là.
Elle n'est pas là, je regrette.

Men her er der tale om et egentligt indskud, ikke en svag indleder i "juxtaposition subordinative", hvilket blandt andet ses af, at typen har et klart intonationsbrud, se Leth Andersen (1996:309), samt af at der ikke er konjunktiv i den parentetiske konstruktion.

Brugen af konjunktiv ved disse verber forklares som sagt ved deres komplekse natur med modifikation af både den neustiske og den tropiske komponent, hvis konjunktiv ses som den egentlige ledsætningsmodus: Indikativ ved ytrings-meningsverber kan fortolkes som indicium for, at det underordnede verbum får del i oververbets illokution og dermed bliver asserteret. Dette er ikke muligt ved de komplekse viljes- og følelsesverber, hvor begge komponenter er modificeret, og illokutionen derfor ikke kan ”trænge ned” til ledsætningens verbum.. Se videre 1.8 nedenfor.

1.5 Ledsætninger efter adjektiv eller substantiv

Den størrelse, der ekspliceres af en eksplikativ ledsætning, er ikke nødvendigvis et verbum. Også adjektiver og substantiver er valensbærende størrelser og kan som sådanne ekspliceres af en ledsætning (jf. Kapitel III, 8. og 9.). Ved adjektiver og substantiver optræder kompletivsætningen oftest uden præpositionen *de*, som beskrevet i 1.1 ovenfor i forbindelse med verberne (se Kapitel III, 8.3.3, 9.1.7). Men *de* kan forekomme:

*une analyse qui les rappproche également des relatifs, **signe de ce que** la suggestion de BLANCHE-BENVENISTE n’est pas totalement exclue* (Englebert 1998:141)

Den præpositionsløse konstruktion tages af for eksempel Muller (1996a:12) som et indicium for,

at kompletivsætningen ikke er en egentlig nominalisering, jf. 1.1 ***Konjunktionalet*** ovenfor:

> *Naturellement, les officiers doivent être* ***conscients****, quel que soit leur grade,* ***de*** *la nécessité d'une répression très stricte* (Miquel *Guerre* 416)
> *Il était parfaitement* ***conscient qu'****il devrait, à la fin de la guerre, livrer un autre combat contre les pays impérialistes* (ib. 431)

> *j'étais* ***certain que*** *Marianne était venue, à l'époque de son passé!* (Dard *Bourreau* 103)
> *- Vous* ***en*** *êtes certain, monsieur le chanoine?* (ib. 102)

De adjektiver og substantiver, der ekspliceres af en kompletivsætning, kan inddeles i de samme grupper som verberne, dvs. ytrings-menings udtryk:

Adjektiv:

> *Il était parfaitement* ***conscient qu'****il devrait, à la fin de la guerre, livrer un autre combat contre les pays impérialistes* (Miquel *Guerre* 431)

> *je suis* ***sûre qu'****elles garderont précieusement la boîte* (Mourad *Princesse* 361)

> *je ne suis plus tellement* ***sûr qu'****ils aient tort* (ib. 359)

Substantiv:

> *les industriels se consolaient avec* ***l'assurance qu'****on leur garantirait le même profit qu'avant la guerre* (Miquel *Guerre* 248)

> *Mais les responsables allemands ont* ***conscience qu'****il ne faut pas laisser échapper cette dernière chance de victoire* (ib. 390)

> ***La preuve*** *était faite (...)* ***que*** *le modèle russe ne serait pas appliqué* (ib. 568)
> *Le 23, il n'a toujours pas* ***la garantie qu'****ils seront épargnés* (Lanzmann *Shoah* 236)

> *Soudain, nous nous rendîmes* ***compte que*** *quelqu'un nous parlait depuis déjà un moment* (Makine *Testament* 25)

eller viljes-følelses udtryk:

Adjektiv:

*ce Père Noël, figé, devinant très bien la suite et presque **heureux que** les enfants ne remarquent pas la pâleur de ses joues sous la barbe de coton* (Makine *Testament* 118)

*- Je suis **ravie que** tu conaisses si bien l'histoire!* (ib. 154)

*Elle est **heureuse que** son père soit mort* (Mourad *Princesse* 53)

Substantiv:

*Il envoie à la presse un communiqué pour exprimer **ses regrets qu'**un ministre ose tenir un tel langage* (Miquel *Guerre* 570)

*Nivelle répond qu'il n'en a pas donné l'ordre et "exprime **sa douloureuse surprise que** des racontars (...) trouvent écho auprès du président de la République* (ib. 406)

*au milieu des gens qui gesticulaient comme des sourds-muets, de **peur que** ceux qui partaient ne les entendent pas* (Makine *Testament* 174)

Som det fremgår af flere af eksemplerne, optræder substantiverne især med eksplikativ udvidelse, når de indgår i verbonominale prædikater (jf. Kapitel III, 4.3.5, og Chevalier & Léard 1996):

*Le 15 novembre, à Chantilly, les Anglais avaient **donné l'assurance qu'**ils étaient prêts à envisager (...) une nouvelle offensive commune* (Miquel *Guerre* 398)

*Les chars avaient **fait la preuve qu'**ils pouvaient détruire les fortins bétonnés* (ib. 542)

*D'un regard elle **fait signe** à ses sœurs **que** la visite a assez duré* (Mourad *Princesse* 30)

1.6 Eksplikativ sætning med substantivisk eksplikat

I mange tilfælde udfylder en kompletivsætning dog ikke en valensposition ved et substantiv, men føjes til som, hvad Sandfeld (1936:23 ff.) kalder "apposition" eller détermination"[9]. Ved deverbale substantiver er der tale om konstruktioner, hvor kompletivsætningen ikke optræder som et argument i forhold til substantivet. Disse eksplikative konstruktioner med substantiv er klart både strukturelt og indholdsmæssigt i familie med de komplekse klassifikatorkonstruktioner (se Kapitel VI, 2.2.2). Strukturelt er der tale om, at et substantiv eller proprium udvides med et andet syntagme som determinativ:

9. Også Diderichsen (1946:205 f.) taler om apposition, hvor kompletivsætningen udvider et substantiv: *Han udkastede den Plan, at de skulde vandre tværs over Indlandsisen.*

*ma bigotte de **mère***
*la ville de **Paris***

Denne determinative udvidelse foretages ved hjælp af *de,* som dog er fraværende ved kompletivsætning, jf. ovenfor:

l'idée (de) que ...

Indholdsmæssigt er der i begge tilfælde tale om, at et generelt begreb (klassifikatoren) ekspliciteres og præciseres af det følgende, hvilket jo er selve den eksplikative konstruktions essens. Dette er lige præcis den værdi, man finder i kompletivsætninger efter visse substantiver, jf. Sandfeld (1936:23 ff.), hvis generelle betydning således specificeres:

*Oui, je me rendais à **l'évidence qu'**être un homme signifiait penser constamment aux femmes* (Makine *Testament* 162)

*Cette apparente naïveté ne faisait qu'exprimer la **certitude que** le message divin (...) n'avait jamais subi d'altération* (Hadas-Lebel *Hébreu* 82)[10]

***Le bruit** courait en Allemagne **que** l'empereur, en juin, aurait échappé, sur le parcours Potsdam-Berlin, à une tentative d'assassinat* (Miquel *Guerre* 444)

*On avait **l'impression** (...) **que** la guerre s'enterrait à nouveau pour longtemps* (ib. 426)

*elle a **le sentiment qu'**on l'a trompée* (Mourad *Princesse* 180)

I begge tilfælde er der tale om, at det strukturelt underordnede (substantiv, proprium, kompletivsætning) er det betydningsmæssigt overordnede. Man finder derfor også det fænomen, at visse substantiver nærmest vokser sammen med indlederen *que* til en kompleks konjunktion:

***L'idée qu'**elle prenait contre moi sa défense m'atteignit au point le plus sensible de ma mauvaise conscience* (Yourcenar *Coup* 213)

*En tout cas, **le fait qu'**Albertine préférait vivre dans l'appartement de son frère et non dans la maison familiale de Neuilly ne passa pas inaperçu, même pour nous* (Makine *Testament* 63)

10. I eksempler som dette er der faktisk to læsninger: 1. kompletivsætningen er argument ('... visheden om, at ...'), 2. kompletivsætningen eksplicerer en klassifikator ('... den vished, at ...').

> *Plus tard, Solotov réfléchit* ***au fait que****, si le peintre avait été soigné par un médecin qui pensait moins à la Bible et plus à la pathologie, le malheureux qui était mort d'un arrêt cardiaque n'aurait pas été soigné seulement pour constipation chronique* (Fleischman *Rendez-vous* 69)

Den simpleste form for eksplikativ konstruktion er eksplicering af de neutrale pronominer *ceci* og *cela*:

> *D'abord, il y a* ***ceci qu'****il fuyait l'école* (Pérochon, cit. Sandfeld 1936:26)

Disse pronominer kan udvides med *de* + Adjektiv i klassifikatorkonstruktionen med substantiveret adjektiv, *une place de libre* (jf. Kapitel VI, 2.2), som så yderligere ekspliceres af en kompletivsætning:

> *Le peuple arabe a* ***ceci d'admirable que****, son art, il le vit, il le chante et le dissipe au jour le jour* (Gide, cit. Sandfeld 1936:26)

> *Ils ont* ***cela de charmant qu'****ils sont pauvres* (France, ib. 27)

Analysen af disse konstruktioner som klassifikatorkonstruktioner svarer til karakteristikken af dem hos Muller (1996a:31): « Il faut alors considérer la subordonnée complétive comme une sorte de nom propre, qui « nomme » le fait. Ce n'est pas aberrant. Le procès décrit et actualisé ne peut représenter une classe, comme le fait le nom commun, mais doit au contraire représenter un événement unique ». På sin side svarer denne beskrivelse ved hjæp af begrebet 'proprium' til den, vi giver af de komplekse klassifikatorer i Kapitel VI, 2.2.2.

1.7 Eksplikativ ledsætning ved adverbielt eksplikat

I mange tilfælde er oversætningen reduceret til et adverbial, hvorfor kompletivsætningen kan anses for at eksplicere dette adverbial, uden at have noget klart identificerbart eksplikat:

> ***Heureusement qu'****il est venu!* (Muller 1996a:19)

> ***Bien sûr que*** *là-bas ils ne vivent pas comme nous* (Makine *Testament* 191)

Denne type er klart i familie med den svage styring, jf. 1.1 ovenfor, som det også fremgår af alternativer som:

> *Il est venu, heureusement!*

Mest bemærkelsesværdig er vel strukturen, hvor oversætningen er reduceret til nægtelsen *non*:

Les mois de ma révolte ne restèrent donc pas sans conséquence. ***Non que*** *j'eusse dorénavant moins de facilité pour m'exprimer en français* (Makine *Testament* 243)

Michaelis ne devait pas rester longtemps au pouvoir. ***Non qu****'il fût menacé par la coalition parlementaire* (Miquel *Guerre* 443)

Konstruktionen har ofte en kausal betydningsnuance, jf. VIII, 2.2.

1.8 Modus

I det hypotaksehierarki, vi arbejder med, jf. VIII, 1.3 ovenfor, indtager ledsætninger i konjunktiv pladsen mellem ledsætninger i indikativ og infinitivkonstruktioner:

Ledsætning i indikativ:

Julie croit qu'elle est la première de sa classe.

Ledsætning i konjunktiv:

Julie regrette qu'elle soit la première de sa classe.

Infinitivsyntagme :

Julie veut être la première de sa classe.

Dette kan beskrives på to forskellige måder. Enten ved, at konjunktiv er et ekstra signal for indlejring og lavere placering i hierarkiet. Eller ved, at indikativ tyder på en ret selvstændig status og dermed højere placering i hierarkiet. Den sidste fortolkning er den, vi vælger, idet vi antager, at den eksplikative hypotakse normalt indebærer brug af den afhængige form, konjunktiv, i ledsætningen. Kort fortalt vender vi den traditionelle opstilling på hovedet. Den traditionelle beskrivelse synes at kunne skematiseres på følgende måde:

Den ekstensive form, indikativ, bruges medmindre særlige forhold gør sig gældende.

Disse forhold søger man så at præcisere, idet man lægger stor vægt på at beskrive konjunktivverberne", eller "konjunktivprædikaterne", jf. for eksempel Nordahl (1969), Boysen (1971), Togeby (1982b). Vores beskrivelse kan skematiseres på følgende måde:

Underordningsformen, konjunktiv, bruges medmindre særlige forhold gør sig gældende.

Disse forhold søger vi så at præcisere, idet vi lægger størst vægt på at beskrive "indikativprædikaterne"[11].

11 En sådan opstillingsmåde er os bekendt aldrig blevet foreslået for fransk før. Men det samme princip ligger til grund for Schmitt Jensens redegørelse for konjunktiv på italiensk (Jensen 1970 og Bach & Schmitt Jensen 1990) .

Vores grundidé er, at indikativen kommer ind, når særlige former for styrende prædikater, eller særlige syntaktiske konstruktioner trækker den eksplikative sætning, som egentlig ikke er "prædisponeret" til at blive asserteret selvstændigt, frem til **assertionsplanet**, jf. Korzen (1999).

Kompletivsætningen

Kompletivsætningen er prototypen på den eksplikative ledsætning, som udfylder en af det overordnede prædikats valensrelationer. Oversætningen er semantisk ukomplet uden tilføjelsen af sin kompletivsætning, som på sin side også er uselvstændig, idet den henter sin illokutionære værdi i oversætningen (jf. VIII 1.3, VIII, 3.1, og 1.1 ovenfor). Martin (1992: 110) taler om, at indlederen que's rolle er at "suspendre la valeur de vérité de la proposition p qu'il introduit" idet p's værdi udelukkende afgøres af det styrende verbal. Og Muller (1996a: 18) påpeger, at que berøver ledsætningens verbal "son rôle de support d'une modalité énonciative d'assertion ou d'interrogation". Kompletivsætningen er med andre ord ikke skabt til selv at assertere sit indhold. Den betegner typisk "indhold" i forhold til det styrende udtryk, og den har derfor et særligt forhold til aspekt. Således vil den lige som de andre nominale ledsætninger normalt i en fortidskontekst blive konstrueret med den baggrundsagtige imparfait frem for den forgrundsagtige passé simple, jf. FG 347 f., Togeby (1982b:296). Denne regel illustreres særlig godt ved følgende eksempel, hvor et strategiskift fra hovedsætning til kompletivsætning automatisk bevirker en ændring i aspektet:

> *Dès qu'il fut emprisonné, les gardiens de Ruby* ***annoncèrent*** *(ou du moins la presse écrivit qu'ils l'a****nnonçaient****) qu'il allait sans doute se suicider d'un jour à l'autre* (*NO*, cit. FG 348)

Ved at blive sat ind i en kompletivsætning går den sætning, der har *annoncer* som verbal fra at betegne en videreførelse af handlingen over til at betegne " indhold" og ændrer dermed status. Reglen gælder imidlertid ikke absolut. I nogle tilfælde har kompletivsætningen mulighed for at trænge frem til forgrundsplanet og stå i passé simple. Dette sker navnlig i forbindelse med begivenhedsverber i passé simple som *il arriva que, il advint que, il en résulta que,* som danner en slags kløvninger, jf . Høybye (1966:58 f.):

> *Il arriva qu'on lui* ***vola*** *trois melons* (= 'Il arriva ceci: on 1ui vola trois melons'. FG 348)

Det er klart, at den overordnede sætning her har en stærkt udvisket rolle, og at det er kompletivsætningen der indeholder den meddelelse, afsender ønsker at formidle.

Det er nu vores hypotese, at kompletivsætningen, ligesom den har tendens til imparfait, også i kraft af sin natur har tendens til konjunktiv. Men lige som kompletivsætningen i den

aspektmæssige dimension kan trænge frem til forgrundsplanet, kan den i den illokutionære dimension trænge frem til assertionsplanet. Og det gør den meget ofte! Det er muligt at fremvise en enorm mængde af yderst banale konstruktioner, hvor kompletivsætningen helt givet er det informationsmæssigt vigtigste. Den, der ytrer:

Je sens que le temps va changer (Benveniste 1966a:264)

har således næppe til hensigt at gøre modtager delagtig i sine følelser. Han ønsker snarere at meddele, at det nok bliver andet vejr, for eksempel for at opnå, at der bliver truffet visse foranstaltninger.

Oversætningens verbal kan i det ekstreme tilfælde blive så udvisket, at det ender som en "svag styrer" jf. 1.1 ovenfor, Andersen (1996), Benveniste (1966a), Blanche-Benveniste (1982,1989), Boone (1996).

Kompletivsætningen trænger således oftere frem til assertionsplanet i den illokutionære dimension end til forgrundsplanet i den aspektmæssige.

Konjunktiv

Konjunktiv er på moderne fransk et ledsætningsfænomen. Som illustreret i VIII, 1.3, frembyder konjunktiv ikke den samme tempusmæssige differentiering som indikativ. Hvor indikativen skelner mellem présent, futur-conditionnel, og de to aspektformer i fortid, imparfait og passé simple, skelner konjunktiv højst mellem présent og imparfait du subjonctif:

Indikativ	**Konjunktiv**
futur	présent
présent	
imparfait	imparfait
passé simple	

Den ovenfor omtalte tendens til brug af imparfait i kompletivsætningen efter verbum i fortid generaliseres for så vidt i konjunktiv, som valget mellem to aspektformer ikke længere findes. Den generelle mangel på tempusdifferentiering i konjunktiv er et godt indicium på konjunktivformernes afhængige natur, idet deres tempusreference må ses som afhængig af oververbets. Konjunktiv er som sagt kun levende i ledsætninger, og man konstaterer ydermere, at jo mere "ægte" underordnet en kompletivsætning er, desto stærkere holder den fast på sin konjunktiv. Omvendt bliver indikativ enerådende ved "svag styring", jf. 1.1 ovenfor, hvor det overordnede verbal slipper sit greb om kompletivsætningen. Et verbum, der udelukkende kombineres med konjunktiv, kan aldrig indgå i konstruktioner som dem *croire* indgår i som svag styrer:

a. *Je souhaite qu'il vienne.*
b. **Il vient, je souhaite.*
c. **Il vienne, je souhaite.*

Som Kupferman (1996:142 ff.) gør opmærksom på, er det muligt at fremvise en lang række andre træk, som er karakteristiske for en kompletivsætning i konjunktiv, men udelukkede i forbindelse med indikativ. Det drejer sig om en overordnet nægtelses mulighed for indvirkning på kompletivsætningens objekt:

a. *Paul ne voulait pas que tu **prennes de** risques dans cette affaire.*
b. **Paul ne sait pas que tu **prends de** risques dans cette affaire.*

mulighed for nægtelsesord brugt positivt i forbindelse med overordnet nægtelse:

a. *Je ne crois pas que Max **ait jamais** pris le parti de **personne**.*
b. **Je n'ai pas constaté que Max **a jamais** pris le parti de **personne***

mulighed for " løft" af kvantorer op i oversætningen:

a. *Je veux **tous** qu'ils **viennent**.*
b. **Je prédis **tous** qu'ils **viendront**.*

Og endelig muligheden for et logoforisk pronomen, der henviser anaforisk til en antecedent i oversætningen, jf. VIII, 1.3:

a. *Paul exige qu'Eva ne **rende** de comptes qu'à **lui-même**.*
b. **Paul croit qu'Eva ne **rend** de comptes qu'à **lui-même.***

Alle disse træk vidner om konjunktivsætningens uselvstændige, dvs. "stærkt underordnede", status. Kupferman taler om, at "la morphologie subjonctive tend à annuler le statut d'îlot de la complétive" (1996 : 142), og han tilføjer: "Bref, la propriété essentielle qui caractérise la morphologie subjonctive, c'est qu'elle pulvérise la frontière phrastique de la complétive" (ib. 149).

Assertive og ikke-assertive prædikater

Som allerede nævnt er begrebsparret **asserteret/ikke asserteret** et nøglebegreb i vores analyse af konjunktiv. Konjunktiv er for os **det ikke-asserterede ledsætningsindholds modus**. Lignende analyser har været foreslået for spansk af Hooper (1975) og af Confais (1995:334 f.) og Huot (1986:85 f.) for fransk[12]. Men begrebet synes at spøge lige under overfladen i mange andre fremstillinger som for eksempel Togeby (1982b:59): "Le subjonctif met en suspens l'énonciation ou l'affirmation d'une proposition. C'est le mode du non jugement. Sans l'affirmer, le subjonctif présente un phénomène qui peut ainsi devenir l'objet d'une volonté, d'une négation, d'un doute, d'un sentiment, d'une compréhension."

Vi bruger betegnelsen **assertive prædikater** om de prædikater, der som nævnt kan trække kompletivsætningen frem til assertionsplanet og bevirke, at den kommer til at stå i indikativ. Som udgangspunkt for vores beskrivelse benytter vi Hoopers analyse og klassifikation af de prædikater, der kan styre en kompletivsætning på engelsk (Hooper 1975). Hoopers klassifikation er baseret på prædikatets mulighed for at indgå i en række nærmere definerede syntaktiske operationer, som der dog hele tiden kan gives semantiske forklaringer på. I denne forbindelse indtager "foranstillingstesten" en nøgleposition. Det er således typisk for de assertive prædikater, at deres komplement − i modsætning til de ikke-assertive prædikaters komplement − kan foranstilles, når de anvendes i ikke-negeret form, jf. Hooper (1975:94):

> *Many of the applicants are women,* ***he says****.*
> **Many of the applicants are women,* ***it's impossible****.*

Via foranstillingen gøres ledsætningen til hovedassertionen, og den oprindelige oversætning reduceres og får en parentetisk, sekundær, ofte ligefrem sætningsadverbiallignende status, dvs. den bliver til en svag styrer (jf. beskrivelsen i 1.1 og ovenfor).

Hooper (1975:92) opdeler de engelske prædikater i 7 klasser. Det interessante er nu, at hun også har appliceret sit system på spansk og fundet en slående parallelitet mellem de to sprog. De semantiske pendanter til de behandlede prædikater falder i næsten de samme klasser, skønt de syntaktiske egenskaber, der karakteriserer dem, naturligvis kan være forskellige fra sprog til sprog. Det er navnlig bemærkelsesværdigt, at de spanske (og øvrige romanske) pendanter

12 Faktisk findes udtrykket "assertion" som Huot gør opmærksom på, også flere steder i Damourette og Pichons meget skarpsindige konjunktivafsnit, "Le moeuf" (se for eksempel §§ 1918 og 1926, som findes i bd. V). Men det drukner lidt i det næsten 200 sider lange afsnit, der er spækket med oplysninger, og er måske derfor gået mere eller mindre upåagtet hen.

til de klasser, Hooper har kunnet udpege som assertive på engelsk, er dem, der styrer indikativ på de romanske sprog.

Vores opdeling af de vigtigste af de prædikater, der kan styre en kompletivsætning på fransk, kan gengives i skematisk form:

Assertive:

Svagt assertive:
Epistemisk: *croire, trouver, sembler...*
Stærkt assertive:
a. Ytring: *dire, affirmer, répondre...*
b. Epistemisk: *être sûr, être probable...*
c. Begivenhed: *résulter, arriver, se trouver...*
Semi-faktive:
Perception:
a. Positiv: *voir, apprendre, savoir…*
b. Negativ: *oublier, ignorer…*

Ikke-assertive:

Epistemisk: *douter, être possible…*
Deontisk:
a. Faktiv: *regretter, se réjouir, être dommage…*
b. Ikke-faktiv: *vouloir, falloir, ordonner...*

Vi arbejder altså med i alt 9 klasser. Som det ses, er hver klasse kun repræsenteret ved en to-tre medlemmer. Nogle af klasserne er imidlertid meget store. Det gælder ikke mindst den særdeles produktive klasse af stærkt assertive type a.-verber, hvis kernerepræsentant er *dire*. Klassens øvrige medlemmer kan dog betragtes som mere eller mindre specialiserede udgaver af dette verbum, som enten bruges til at præcisere forskellige aspekter ved kommunikationssituationen eller til at angive en talerholdning (*téléphoner, répondre, insinuer, etc.*) . Derfor kan man også sige, at denne uendelige klasse i virkeligheden er lille:

*Lyautey lui **a dit** que Pétain faisait des réserves* (Miquel *Guerre* 400)

*Ludendorf (…) **affirme** qu'il était au courant* (ib. 410)

*Il **ricane** que ce serait trop facile* (Pennac *Bonheur* 46)

*La Section des renseignements aux armées **avertit** le général en chef que des tracts pacifistes (. . .) sont envoyés aux combattants depuis le mois de décembre 1916*
(Miquel *Guerre* 411)

Det, der lige er sagt om ytringsverberne, kan faktisk siges at gælde for gruppen af **assertive prædikater** som helhed. Det er talmæssigt en stor gruppe, men de betegner alle den proces, hvorved en person sanser, bearbejder og videregiver information. Man kunne derfor kalde dem "informationsprædikaterne":

> *Pétain peut **croire** que les soldats voulaient changer les formes et les usages de la guerre* (Miquel *Guerre* 425)
>
> *On peut néanmoins **penser** que l'état-major allemand avait (...) une vision assez précise de l'étendue des rébellions* (ib. 410)
>
> *et il **espère**, secrètement, que ses auditeurs se mettent à l'encourager* (Makine *Testament* 152)
>
> *Ils **savent** que les industriels et les commerçants russes regrettent le temps des bonnes relations économiques avec l'Allemagne* (Miquel *Guerre* 383)
>
> *Guillaume II ne peut **ignorer** qu'elle aura pour conséquence prévisible l'entrée en guerre des États-Unis* (ib. 390)
>
> *Le 2 novembre, il **apprit** qu'il avait trente heures pour signer un armistice donnant aux Alliés le droit de passage* (ib. 586)
>
> *Je **devinais** qu'il sentait la raideur bizarre du vêtement sur son corps* (Makine *Testament* 169)

Denne proces føler vi mennesker åbenbart et behov for at kunne nuancere på uendelig mange måder; men det drejer sig i virkeligheden om variationer over samme læst. Man ser tydeligt ved følgende prototypiske assertive prædikater, at kompletivsætningens indhold i alle tilfældene er det informationsmæssigt vigtigste (taler ønsker at informere om, at det er overskyet), hvorimod oversætningen træder i baggrunden og får en sekundær, parentetisk status:

> *Je **crois**/Il **me semble**/Papa **dit**/Il est **probable**/ Mais il **se trouve**/J'ai **appris**/Je **sais**/ Tu **oublies** que le ciel est couvert. Il faudra donc emporter un parapluie.*

Men man kan tilføje, at indikativens status er svag selv i forbindelse med informationsprædikater. Som vi skal se, skal konjunktiven træde ind, så snart kompletivsætningen foranstilles, og den kan træde ind, når oververbet er benægtet, spørgende eller betinget.

De **ikke-assertive prædikater** er de traditionelle konjunktivverber. Man har altid haft svært ved at finde en ordentlig fællesnævner for disse prædikatstyper. Og faktisk har ***Il est possible*** *qu'il soit venu* ikke meget til fælles med ***Je regrette*** *qu'il soit venu* bortset fra, at de begge kombineres med konjunktiv. Det kan heller ikke undre, al den stund de kun deler den negative egenskab ikke at være assertive. Det er vigtigt at påpege, at 'ikke-assertiviteten' har vidt forskellige årsager for de enkelte grupper. For de epistemiskes vedkommende er det, fordi en negativ betydningskomponent ophæver assertionen (*je doute/il est possible que*), for de deontisk faktives (følelsesverbernes) vedkommende, er det fordi kompletivsætningens indhold er præsupponeret (*je regrette que*) og for de deontisk ikke-faktives (viljesverbernes) vedkommende, er det fordi de åbner en alternativ verden (*je veux que…*).

Opstillingen i assertive og ikke-assertive prædikater skærer på tværs af den traditionelle opdeling af verberne, som vi har brugt i 1.2-1.4 ovenfor. De assertive prædikater er nemlig ytrings- og en del af meningsverberne (1.2) samt sanseverberne (1.3). Som set virker disse verber som neustisk-tropisk komponent for underverbet, med modifikation af henholdsvis den neustiske (ytringsverber) og den tropiske komponent (menings- og sanseverber). Sagt lidt firkantet er det simpelthen disse verbers opgave at assertere ledsætningens indhold med en eller anden neustisk eller tropisk modifikation. Derfor er det let for underverbet at bane sig vej op og blive asserteret ved at optræde i indikativ. Og blandt de assertive prædikater kan begivenhedsverberne (*arriver* …) ses som en slags objektiviseringer af ytringsverberne.

De ikke-assertive prædikater derimod, de epistemiske og viljes-følelsesverberne, jf. 1.4 ovenfor, har modifikation af både den neustiske og den tropiske komponent, mest iøjnefaldende en epistemisk eller en deontisk modifikation i den tropiske. Disse verber har derfor ikke som hovedopgave at assertere kompletivsætningens indhold, men at fremsætte det i et eller andet modaliseret lys: epistemisk som mulighed- usandsynlighed, deontisk som ønsket-villet eller vurderet følelsesmæssigt. Og blandt de ikke-assertive prædikater kan de epistemiske mulighedsudtryk (*être possible…*) ses som en slags objektiviseringer af meningsverberne.

Grænsen mellem indikativ og konjunktiv går altså midt gennem meningsverberne, som deler sig i assertive (*croire*) og ikke-assertive (*douter*…). Og man får følgende hierarki:

Neustisk : ytring - begivenhed	Indikativ
Tropisk : mening - mulighed	
Neustisk-Tropisk: følelse	Konjunktiv
Neustisk-Tropisk : vilje	

Fordelingen af henholdsvis indikativ og konjunktiv på assertive og ikke-assertive konstruktioner har også interessante konsekvenser for fænomenet **indirekte tale** og forskellen mellem *de re* og *de dicto* fortolkning, jf. Kapitel I, 4.0 og Lemhagen (1979:138 ff.). Hvis for eksempel Jean har ytret:

Julie viendra demain.

så kan denne ytring refereres af Jérôme på to måder:

a. *Jean a dit que Julie viendra demain.*
b. *Jean a dit que Julie a {promis, menacé, accepté} de venir demain.*

Med sådanne ledsætninger i indikativ kan den oprindelige ytring altså gengives både *de dicto* (a.) og *de re* (b.). Fortolkningen *de dicto* skyldes, at ledsætningen i indikativ får del i oververbets assertion, og den oprindelige assertion, som jo ikke kan realiseres i ledsætningen, kan således bane sig vej op til oververbets og smelte sammen med denne. Men hvis ytringen gengives som:

Jean {regrette, se réjouit} que Julie vienne demain.

er kun en *de re* fortolkning mulig, da konjunktiven eksplicit signalerer, at ledsætningens indhold ikke asserteres. Man har altså med indikativ gengivelsen af en sætning, dvs. proposition + illokution (*de dicto*) eller af en proposition (*de re*). Og den indirekte tale er netop

karakteriseret ved en anden illokution end den oprindelige. Derfor kan man også her få forskel mellem logoforisk og anti-logoforisk pronomen, jf. VIII, 1.3 og 1.8 ovenfor. Men med konjunktiv har man kun gengivelse af en proposition (*de re*). Dette svarer til, at ledsætningen i konjunktiv er mere integreret, at sætningsgrænsen så at sige er slettet, som det også fremgår af de øvrige fænomener, som omtales ovenfor.

Assertiverende og anti-assertiverende kontekster

Grænsen mellem assertive og ikke-assertive, indikativ og konjunktiv, går altså midt igennem meningsverberne, de verber, der har modifikation af den tropiske komponent. Og det er karakteristisk nok disse verber, der er mest følsomme over for nægtelse og andre faktorer, som forhindrer underverbet i at bane sig vej op og blive asserteret.

Forskellige syntaktiske faktorer (ledstilling, konstruktionstype, nægtelse, tempus m.m.) kan lægge sig oven i den indflydelse, det styrende prædikat udøver og trække kompletivsætningen enten i assertiv eller anti-assertiv retning. Disse faktorer, som indgår i et subtilt samspil med det styrende prædikat og med hinanden, sådan at det ofte er umuligt med sikkerhed at forudsige modusbrugen i en given kontekst, er meget udførligt beskrevet i konjunktivlitteraturen, jf. for eksempel Nordahl (1969), Boysen (1971) og Togeby (1982b).

Langt den vigtigste af disse faktorer er **foranstillingen** af kompletivsætningen, som da også er højt placeret i Boysens og Togebys hierarkier. Den virker altid **anti-assertiverende**. Reglen om, at en foranstillet kompletivsætning står i konjunktiv, gælder næsten undtagelsesløst og er den stærkeste grund til at betragte konjunktiv som den normale modus i en kompletivsætning. Den viser, at så snart kompletivsætningen ikke tvinges frem til assertionsplanet af et forudgående informationsprædikat, så snart den med andre ord er ”overladt til sig selv”, skal den stå i konjunktiv, jf. Nølke (1985) og 1.1 *Eksplikatet* ovenfor:

> - ***Que*** *vous crachiez dans la soupe est une chose somme toute courante* (Pennac *Bonheur* 255)

> *en partie par dévotion envers un grand martyr de la Foi.* ***Que*** *cette Foi ne soit pas la leur est sans importance* (Mourad *Princesse* 326)

Der eksisterer ingen faktor, der på tilsvarende måde tvinger samtlige konjunktivverber over mod indikativ.

En overordnet **nægtelse** virker **anti-assertiverende**, hvis den ”rammer ind i” ledsætningsindholdet, dvs. står i den tropiske komponent:

> *jamais elle n'aurait pensé que les Français* ***fussent*** *encore si semblables à leur légende* (Mourad *Princesse* 538)

*Je ne crois pas que tu **veuilles** partir (Achard,* cit. Togeby 1982b:153)

men ikke, hvis den står i den neustiske, tydeligst hvor en negativ mening modstilles og korrigeres af en positiv:

*Cela dit, moi, de Gaulle, je ne crois pas que les Russes **veulent** vraiment la guerre. Je crois qu'ils **veulent** seulement profiter de nos faiblesses (Paris Match,* cit. Börjeson 1966 :13)

Også spørgsmål eller betingelse kan virke anti-assertiverende :

*- Haïri, croyez-vous vraiment qu'un souverain **doive** se justifier?* (Mourad *Princesse* 109)

*Pensez-vous que c'**est** un test ou une menace?* (ib. 484)

Modsat kan ønsket om at forankre et sagforhold i tid virke assertiverende. Dette fænomen kaldes normalt "tempus på bekostning af modus":

*Je ne crois pas qu'il **viendra**.*

Med indikativen slipper man ud af "le mode du temps amorphe, non divisible en époques" (jf. Guillaume 1929:31).

"Udrykning" til subjektsprædikativ af et egentligt subjekt har en fokaliserende effekt og kan således virke **assertiverende** i forbindelse med følelsesudtryk, fordi disses grund til ikke at være assertive netop var, at de indeholdt præsupponeret information:

*C'est un scandale qu'il **ait** été emprisonné.*

*Le scandale est qu'il **ait/a** été emprisonné* (FG 327)

Men som subjektsprædikativ efter être kan præsuppositionen ophæves, og indholdet bliver asserteret. At denne regel kun gælder én type blandt "konjunktivverberne" understreger, at det drejer sig om en yderst heterogen gruppe.

Tilsvarende kan brug af den "fulde" konstruktion *de ce que* i stedet for *que* alene virke indikativfremkaldende:

elle s'est précipitée chez Amir pour se plaindre de ce que son épouse ***pervertit*** *la jeune fille* (Mourad *Princesse* 383)

Afrunding

Ved behandlingen af modus i de eksplikative ledsætninger er det nødvendigt at skelne mellem det statistiske og det systematiske synspunkt. Skønt der er et stort antal hyppigt brugte prædikater, der styrer indikativ, og indikativ derfor ud fra et statistisk synspunkt er kraftigt i overvægt − vi har jo så hyppigt brug for disse banale "informationsprædikater" − må konjunktiv ud fra et systematisk synspunkt alligevel siges at være den "normale" modus for en kompletivsætning. Dels ligner indikativprædikaterne alle mere eller mindre hinanden og anvendes alle mere eller mindre parentetisk. Dels − og dette er det vigtigste − kan konjunktiven altid dukke op i forbindelse med de assertive prædikater i skarp modsætning til, hvad der er tilfældet for indikativ ved de ikke-assertive.

2. Infinitiv og kompletivsætning

Hypotaksen går det skridt videre mod total integration ved konstruktioner med infinitiv, at den indlejrede struktur er "desententialiseret" (jf. Lehmann 1988), dvs. optræder ikke som en selvstændig prædikation, men som en sekundær prædikation i en kompleks struktur med to prædikater, jf. VIII, 1. og 3.3 ovenfor. Infinitivkonstruktionen er dog stadig så meget sætning, at infinitiven danner et syntagme (jf. Vikner 1980) med det tilgrundliggende verbums valensled og eventuelle modifikatorer. Desententialiseringen af den indlejrede struktur ytrer sig dog i den eksplikative konstruktion ved, at dens verbal må finde sit subjekt blandt oververbets valensled, subjekt, objekt eller adjekt.

Infinitiv og konjunktiv

Som set i det foregående, 1.8, udgør ledsætningen i konjunktiv en mere integreret form for hypotakse end ledsætning i indikativ og svarer i hypotaksehierarkiet til trinnet lige over den infinitte hypotakse. Det er derfor ikke mærkeligt, at det fortrinsvis er ved konjunktivstyrende – eller altså, bevarende – verber, man har alternation mellem kompletivsætning og infinitiv:

Je veux que Julie ***vienne****.*
Je veux ***venir****.*

Paul tient à ce que Julie ***fasse*** *la vaisselle.*
Paul tient à ***faire*** *la vaisselle*

Og hvor samme verbum kan bruges på to forskellige måder, nemlig assetiverende eller ikke-assertiverende, jf. 1.8, går infinitiv sammen med konjunktiv:

a. *Je lui ai dit qu'elle* ***vient/viendra*** *tout de suite.*
b. *Je lui ai dit qu'elle* ***vienne*** *tout de suite.*

c. *Je lui ai dit **de venir** tout de suite.*

I et typologisk perspektiv et det for eksempel karakteristisk for Balkan-sprogene, at de har konjunktivsætninger svarende til både de franske kompletivsætninger i konjunktiv og til infinitivkonstruktioner, men indikativ svarende til fransks kompletivsætninger i indikativ, dvs. de assertiverende prædikater. Dette kan illustreres af rumænsk, hvor konjunktiv markeres med partiklen *să* (og særlige konjunktivformer kun i 3. person), mens indikativ indledes af konjunktionen *că*:

a. *Vreau să plec.*
ville-Præs-1sg Konj drage-Præs-1sg
'Jeg vil tage af sted'
b. *Spunea că va trece pe la tine.*
sige-Impf-3sg at Fut-komme forbi hos dig
'Han sagde, at han ville besøge dig'

hvor der i a. er hypotakse ved konjunktivformen *să plec*, i b. ved konjunktionen *că* fulgt af indikativ, hjælpeverbet *va*[13].

Infinitivsyntagme

Infinitivkonstruktionen er dog stadig så meget sætning, at infinitiven danner et syntagme, jf.Vikner (1980) og VIII, 3.3, med det tilgrundliggende verbums valensled, undtagen S, og eventuelle modifikatorer. Desententialiseringen af den indlejrede struktur ytrer sig derfor i den eksplikative konstruktion ved, at dens verbal må finde sit subjekt blandt oververbets valensled, subjekt, objekt eller adjekt:

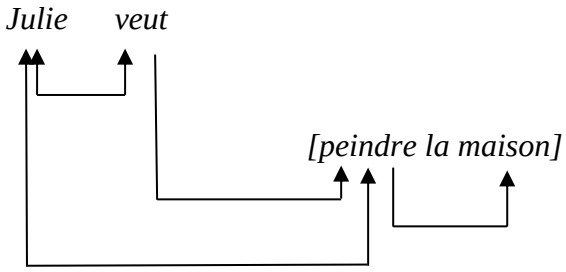

Infinitivens subjekt

Det almindeligste tilfælde er, at infinitiven mætter sin subjektvalens ved oververbets subjekt. Man får derfor kontraster mellem kompletivsætning og infnitivsyntagme som følgende:

[13] Som på fransk kan ytrings- og meningsverber på rumænsk også have konjunktiv, og så har man både konjunktionen *că* og konjunktivpartiklen *să* (jf. Sandfeld & Olsen 1936:358):
*Elena îi spune **că**, dacă o iubeşte, **să** plece acasă.*
'Elena siger til ham, at han, hvis han elsker hende, skal tage hjem'

***ils** décident que **la procession** quittera la ville le samedi* (Soisson *Charles* 164)
***Il** a décidé ___ de lever une armée* (Soisson *Charles* 140)

***Charles** reprend la parole, promet à nouveau que **les Gantois** obtiendront satisfaction* (Soisson *Charles* 166)
*Liocha! Mais **tu** m'as promis ___ de ne plus venir ici!* (Makine *Testament* 233)

For at infinitiven kan få sin subjektvalens mættet ved identitet med overberbets subjekt kan enten infinitiven eller oververbet optræde i passiv, jf. Kapitel IV, 2.4.4:

***Il** ne s'attend pas à ___ être attaqué* (Soisson *Charles* 151)

***Il** avait parlé à Charlotte. Avec confiance, avec la certitude d'___ être compris* (Makine *Testament* 249)

*Il attendait le moment où **il** serait obligé de ___ déposer le bilan, pour se consacrer au théâtre, ailleurs que dans son officine* (Fleishman *Rendez-vous* 63)

Infinitivens subjekt kan kun være et andet led end oververbets subjekt ved trivalente verber. En anden almindelig struktur er derfor den, hvor infinitivens subjekt er A_{dat} ved oververbet:

*Une autre fois, il me rattrapa sur le chemin du retour et **me** demanda ___ de lui apporter le livre de Spivalski* (Makine *Testament* 205)

*Les formidables gains des patrons d'usines de guerre **leur** permettent ___ de surpayer leurs ouvriers* (Miquel *Guerre* 383)

En lignende konstruktion har man, når infinitivens subjekt er oververbets objekt (antidativ-konstruktion):

*Philippe le Bon expose les mutations qui se produisent en France et **l'**obligent à ___ intervenir par les armes* (Soisson *Charles* 140)

*et je **vous** prie de ___ vous en contenter* (Druon *Poisons* 156)

*Charles supplie **son père** de ___ lui donner la parole* (Soisson *Charles* 138)

*Mon oncle et des amis puissants **m'**ont chargé de ___ dissimuler en lieu sûr des pièces écrites* (Druon *Roi* 328)

I alle disse tilfælde er infinitivens subjekt altså et subjekt, primært eller sekundært, ved

oververbet, jf. VIII, 3.5.2 ovenfor.

Infinitivens to status

Infinitiven optræder i to skikkelser i den eksplikative konstruktion, 1. og 2. "status" (jf. VIII, 3.5.2 ovenfor), dvs. som ren infinitiv eller med infnitivmærket *de* eller *à*:

Elle veut [___ partir]
Elle décide [___ de partir]

Forskellen mellem de to status, uindledt over for indledt infinitiv, bygger på en forskel i integration og dermed i tættere over for løsere semantisk sammensmeltning. Det er således karakteristisk, at de verber, der forbindes med infinitiv i 1. status, alle deler subjekt med denne og er mere eller mindre "modalverbumsagtige". Således for eksempel ved følgende verber (se Sandfeld 1943, FG 386 ff., Togeby 1983:121 ff.):

*Il ne **fallait** pas **essayer** de me tuer, Cercaire* (Pennac *Fée* 229)

*C'est en France que je **faillis oublier** définitivement la France de Charlotte* (Makine *Testament* 267)

*si Lénine n'avait pas d'enfants, c'est qu'il ne **savait** pas **faire** l'amour ...* (ib. 142)

*On **peut** néanmoins **penser** que l'état-major allemand avait (...) une vision assez précise de l'étendue des rébellions* (Miquel *Guerre* 410)

*c'est donc lui que le roi **doit attaquer** en premier (...) ses alliés ne peuvent lui **porter** secours* (Soisson *Charles* 179)

*Je **voulus** aussitôt **comprendre** d'où venait cette assurance sereine* (Makine *Testament* 252)

*une de ces curiosités stylistiques que Charlotte **aimait dénicher** pour moi dans ses lectures* (ib. 253)

*Les Polonais **aimaient** beaucoup **faire** l'amour avec les Juives* (Lanzmann *Shoah* 114)

Også ytrings-meningsverber indgår i denne tætte forbindelse med infinitiv 1.:

*Charlotte me retenait en **disant avoir** justement **entendu** le sifflet* (Makine *Testament* 258)

*Selma ne **pense** pas **mentir** ; simplement anticiper un peu* (Mourad *Princesse* 73)

*jamais je n'**aurais cru voir** cela de mon vivant* (ib. 370)

Nogle af verberne i disse to grupper indgår også i trivalente konstrutioner, hvor de så forbindes med infinitiv 2., se nedenfor, og derfor får en anden afledt, betydning:

Il doit essayer.
*Tant pis! Il **se devait d'essayer*** (Mourad *Princesse* 382)

Il dit vouloir renoncer.
*elle lui **dira de ne pas renoncer*** (ib. 383)

Ils disent défendre un espace de liberté dans Paris (Monde, cit. Lemhagen 1979:149)
*Ils nous **disent de défendre** la liberté.*

Men infinitiven er i de fleste tilfælde i status 2. som objekt for andre verber, som også deler subjekt med infinitiven, se 2.3 nedenfor:

*Il ne fallait pas **essayer de me tuer**, Cercaire* (Pennac *Fée* 229)

De trivalente verber, hvor infinitiven mætter sin subjektsvalens ved oververbets A_{dat}, har altid infinitiv 2., idet forbindelsen mellem over- og underverbum bliver løsere, når de ikke har samme primære subjekt:

*elle devra lui **ordonner de parler*** (Mourad *Princesse* 228)

*la note du ministère de la Guerre du 7 juin **interdisant de donner** le moindre détail sur les mutineries* (Miquel *Guerre* 410)

*On ne peut pas **permettre** à Hitler **de poursuivre** l'extermination* (Lanzmann *Shoah* 210)

Efter præposition, dvs. som A_{neu} i antidativkonstruktionen, har man altid infinitiv 2.:

*Charles supplie son père de lui **donner** la parole* (Soisson *Charles* 138)

*Ben Yehuda s'employa dès 1882 (...) à **encourager** le renouveau de l'hébreu parlé* (Hadas-Lebel *Hébreu* 137)

Overfladisk ligner konstruktionerne med præposition og med infinitivmærke hinanden. Og

Blinkenberg (1960:218) taler eksplcit om en modsætning mellem direkte og indirekte transitivitet og opfatter dermed infinitivmærket som præpositional. Men at strukturerne er forskellige, fremgår af de forskellige pronominaliseringer,de er kilde for:

Il lui demande [___ de partir]$_O$ – *Il **le** lui demande.*
Il la supplie [de [___ partir]]$_A$ – *Il l'**en** supplie.*

jf. VIII, 3.5.2 ovenfor.

Alternation mellem finit og infinit hypotakse

En nødvendig betingelse for brugen af infinitiv er, at undersætningens tempus kan udledes af oververbets betydning og tempus og derfor kan lades uudtrykt i og med valget af infinitiv, som ikke udtrykker tempusdistinktioner. Infinitiv mangler nemlig ikke blot egen subjektsvalens, den mangler også, i samklang hermed, egen tempusfleksion. Infinitivsyntagmets relative tempus skal derfor kunne udledes af oververbet, jf. Gross (1968, 1975), Lemhagen (1979:153 ff.). Således fremtvinger verber som *décider, promettre, proposer* en i forhold til oververbet fremtidig læsning af en infinitiv, mens verber som *croire, penser, dire, affirmer, craindre, espérer* en relativt fremtidig eller samtidig læsning af infinitiv afhængigt af infinitivverbets konsistens, jf. Kapitel II, 3.1.1. Man har den samtidige læsning ved underordnet tilstands- eller aktivitetsverbum:

> *Tu m'as apporté tout ce que je n'avais espéré **posséder** en ce monde* (Vialar, cit. Blinkenberg 1960:220)

men den fremtidige ved aktionsverber:

> *Nous avons pensé **tenter** une percée vers le côté aryen de Varsovie* (Lanzmann *Shoah* 245)

> *il décida d'**aller** se faire raser* (Malraux, cit. Blinkenberg 1960:225)

Den fremtidige læsning kan understøttes af tidsadverbialer:

> *Je pense venir **demain**.*

eller tempus i tidssætning, som i følgende, hvor conditionnel i *dès que*-sætningen fremkaldes af den i forhold til oververbets fortid fremtidige infinitiv:

> *Il m'a promis de venir dès qu'il en aurait le temps.*

Og for at få en førtidig læsning må man gribe til den sammensatte infinitiv (perfectum):

> *Le peuple ne lui pardonne pas **d'avoir signé** l'infâme traité* (Mourad *Princesse* 122)

Det overordnede billede er altså, at den infinitte hypotakse forudsætter, at infinitiven kan mætte sin subjektvalens ved et overordnet subjekt og få sin tempus fortolket relativt til oververbet. Og i de fleste tilfælde er det da også sådan, at man har infinit hypotakse ved fælles subjekt, finit ved forskellige subjekter, især ved konjunktivstyrende verber:

Je veux partir.
Je veux que tu partes.

Ved de **ikke-assertive** verber har man i de fleste tilfælde dette mønster, infinitiv ved samme subjekt og kompletivsætning ved forskellige subjekter. Men modsætningen mellem kompletivsætning i konjunktiv og infinitivsyntagme, altså mellem konstrutioner, hvor et subjekt udtrykkes to gange, og konstruktioner, hvor et subjekt kun udtrykes én gang, følger dog ikke slavisk modsætningen mellem forskelligt over for identisk subjekt. Selv om man i langt de fleste tilfælde har infinitiv ved identisk subjekt, er kompletivsætninger, altså konstruktioner, hvor det samme subjekt er udtrykt to gange, langtfra udelukket. Således kan forskellige delbetydninger af samme verbum kræve hver sin konstruktion, jf. Lemhagen (1979:55 ff.), som for eksempel skelner en perceptiv brug af *voir* med infinitiv fra en kognitiv brug med kompletivsætning.

Generelt hænger muligheden for den finitte konstruktion i stedet for den infinitte sammen med, om samme subjekt ses som en udelelig enhed, eller om det splittes op, eventuelt som to aspekter eller faser af sammen person, jf. Ruwet (1984). Denne opsplitning hænger ved viljesverber som *vouloir* sammen med underverbets agentivitet: Jo mere agentivt det er, jo mere identificeres det med subjektet for det overordnede viljesverbum, og man får infinitiv. Jo mindre agentivt det er, jo større kontrast og afstand kommer der mellem de to subjekter, som derfor får større tendens til at blive udtrykt to gange i en finit konstruktion. En reduktion af underverbets agentiivitet kan ske ved brug af modalverber, passiv og/eller en modifikation af oververbet, hvorved den situation, der beskrives i undersætningen, ses som afhængig af en anden vilje end oversætningens subjekts, jf. Lemhagen (1979:152) og følgende eksempler fra Ruwet (1984:93 ff.):

**Je veux que je parte.*
?Je veux que je puisse partir demain.
?Je veux que je sois autorisé à partir demain.
Je voudrais bien que je puisse être autorisé à émigrer en Israël.

I disse forhold genfinder vi den af Melis (1983) bemærkede dobbelthed i Agent-rollen, nemlig en skelnen mellem en kontrollerende og en udøvende funktion, jf. Kapitel III, 3.3.1. Når disse to smelter sammen i same subjekt, udtrykkes dette kun én gang, og man får infinitiv:

***Je** veux [___ partir]*

Men hvis de adskilles, for eksempel hvis den udøvende funktion gøres betinget af en anden vilje, udtrykkes subjektet to gange, og man får kompletivsætning:

> ***Je*** *voudrais [que* ***je*** *sois autorié à partir]*

Verber som *craindre, souhaiter* og *exiger* ligner *vouloir*, men her er der tale om situationer, som ikke afhænger af subjektets egen vilje, hvorfor kompletivsætninger er ret naturlige efter disse verber, jf. Lemhagen (1979:156), Ruwet (1984:103 ff.):

a. *Jean-Paul craint qu'il ne soit pas reçu au bac.*
   Jean-Paul craint de ne pas être reçu au bac.
b. *Je souhaite que je sois élu au premier tour.*
   Je souhaite être élu au premier tour.
c. *Le prisonnier exige qu'il soit libéré.*
   Le prisonnier exige d'être libéré :

Og ved de faktive følelsesverber synes kompletivsætning helt naturlig, jf. Lemhagen (1979:156):

> *Je regrette que j'aie oublié ce détail.*
> *Je regrette d'avoir oublié ce détail.*

hvor netop faktitiviteten, dvs. undersætningens præssuponerede indhold og den temporale distance mellem over- og underverbum understreger opsplitningen af samme subjekt i to instanser.

Ved de **assertive**, indikativstyrende verber synes der større frihed i valget mellem finit og infinit hypotakse. Men det overordnede princip er stadig det samme, og en opsplitning vil særligt være afhængig af en temporal forskel mellem over- og underverbet:

> ***Charles*** *promet qu'****il*** *conduira sa fille « en personne à Cologne », en novembre* (Soisson *Charles* 282)

> ***Wilson*** *annonce dans un premier temps qu'****il*** *va remettre ses passeports à l'ambassadeur d'Allemagne* (*Miquel Guerre* 391)

> ***Coustain*** *comprend qu'****il*** *perdra tout pouvoir quand Charles succédera à son père* (Soisson *Charles* 127)

> ***Ludendorff*** *(…) affirme qu'****il*** *était au courant* (Miquel *Guerre* 410)

> ***Il*** *avait rêvé qu'****il*** *était quelqu'un d'autre* (Gary *Adieu* 144)

> ***Je** crois que **je** vais laisser tomber mes études* (ib. 75)
>
> ***J**'espère que **je** finirai par tout comprendre* (Simenon, cit. Lemhagen 1979:75)
>
> ***J**'aime mieux tenter de réussir (…) plusieurs attantats que de décider que **je** n'en tenterai qu'un* (Malraux, cit. Blinkenberg 1960:224)

Brugen af kompletivsætning i stedet for infinitiv kan naturligvis støttes af en sideordning med et andet subjekt:

> *Au cours d'un passge à l'émission Apostrophe, le 3 juillet 1981, il avoua qu'**il** n'était pas Ajar et que **Romain Gary** était bien l'auteur de l'œuvre parue sous ce nom* (Larat *Gary* 163)

Ved verber som *savoir* og *oublier*, de **semifaktive**, jf. 1.8 ovenfor, opstår der en klar betydningsforskel mellem finit og infinit konstrution, jf. Ruwet (1984:114), idet faktitiviteten forsvinder, når subjektet kun udtrykkes én gang, altså i infinitivkonstruktionen:

a. *Je sais que je conduis mal.*
   Je sais conduire.
b. *J'ai oublié que j'avais fermé la porte.*
   J'ai oublié de fermer la porte.

Alternationen mellem finit og infinit hypotakse bygger altså på, at den infinitte kræver et fælles subjekt, som kun udtrykkes én gang, mens den finitte hypotakse kan udspille sig med både forskellige subjekter og med samme subjekt udtrykt to gange, vel at mærke, hvis hvis dette ses som opsplittet i to forskellige instanser. Dette har også konsekvenser for informationsstrukturen, idet den tættere infinitivkonstruktion kan ses som én informationsenhed over for den finitte hypotakses to, jf. Lemhagen (1979:75 ff.):

a. *//Il m'a proposé de venir//*
b. *//Il a proposé //que je vienne//*

Bortset fra at en sådan analyse stemmer fint med desententialiseringstanken, stemmer den også med tema-rema analysen: Hvor infinitivens subjekt *me* er i den rematiske del i a., er subjektet *je* i b. tema i den anden informationsenhed.

2.1 Infinitivsyntagme som subjekt

Infinitivsyntagmet med infinitiv i 1. status kan lige som kompletivsætningen indtage subjektets normale plads. Infinitivens subjektvalens mættes her ved et element i oversætningen, som ikke

nødvendigvis er oververbets subjekt, jf. følgende eksempel:

> *Bégum Nusrat se délecte, comme si* ***respirer*** *le même air qu'eux et* ***connaître*** *leurs habitudes faisaient d'elle un membre de la famille* (Mourad *Princesse* 292)

Men man har også tilfælde, hvor infinitivens subjektvalens ikke kan mættes af nogen eksplicit størrelse, for eksempel i upersonlige konstruktioner. Infinitivens subjekt fortolkes derfor som noget generelt, et fraværende *on*, eller det må identificeres ved inferens fra elementer i konteksten, eventuelt i selve infinitivsyntagmet, jf. *nous* i det første eksempel. Med en analogi fra nominalsyntaksen (jf. Kapitel VI, 4.3) kan man sige, at infinitiven bruges deskriptivt, idet den ikke betegner en konkret foreliggende situation:

> *Lui* ***proposer*** *de nous revoir aujourd'hui ou demain était impensable* (Makine *Testament* 220)
>
> *Oui, je me rendais à l'évidence qu'****être*** *un homme signifiait penser constamment aux femmes* (ib. 162)
>
> ***porter*** *en soi ce lointain passé,* ***laisser*** *vivre son âme dans cette fabuleuse Atlantide, n'était pas innocent* (ib. 139)

Som subjekt kan infinitiven også optræde i 2. status. Her kan man sige, at infinitiven snarere optræder i referentiel brug, idet den betegner en konkret foreliggende situation. Og karakteristisk nok optræder den sammensatte infinitiv (perfectum) altid i 2. status. Man får derved ofte en nuance af årsag, jf. Huot (1981:43 ff.), Togeby (1983:103):

> ***De jouer*** *les travelos depuis un mois dans Belleville, ça m'aura au moins appris un truc* (Pennac *Fée* 60)
>
> ***D'avoir écrit*** *ces phrases la soulageait un peu* (Green, cit. Togeby 1983:103)

Et infinitivsyntagme med infinitiv i 1. eller 2. status kan dislokeres og genoptages med *ce* eller *cela*:

> *Me* ***considérer*** *comme une sorte de polluant qui détruit la vie sur terre et menace jusqu'à la couche d'ozone qui vous protège contre les excès ultra-violets,* ***c'****est de la misanthropie la plus pure, ou je ne m'y connais pas* (Ajar *Pseudo* 518)
>
> ***De voir*** *Selma rire et danser avec des jeunes gens qui, si l'histoire avait suivi son cours normal, n'auraient jamais eu l'honneur de l'apercevoir,* ***cela****, il l'avoue, l'indigne* (Mourad *Princesse* 228)

eller genoptage et kataforisk *ce* eller *tel*:

> ***C****'était leur problème: me* ***persuader****, et* ***telle*** *était ma mission,* ***persuader*** *tous ceux que j'allais rencontrer que la situation juive n'a pas de précédent dans l'Histoire* (Lanzmann *Shoah* 209)

Det almindeligste er dog, at infinitivsyntagmet som kompletivsætningen sættes i ekstraposition med formelt eksplikat *il, ce* eller *cela*. Infinitiven er så altid i den mere opsplittede konstruktion, 2. status:

> ***il*** *lui suffit* ***de les laisser*** *gouverner* (Soisson *Charles* 141)

> ***il*** *n'était pas rare* ***de voir*** *entre ces tiges, dans la fenêtre ouverte, la large face du "scandaliste"* (Makine *Testament* 36)

> *Même dans des domaines où* ***il*** *m'était facile* ***de vérifier****, comme le tennis par exemple, où je n'étais qu'un honnête partenaire* (Camus *Chute* 53)

> ***Il*** *leur était certainement plus facile* ***d'imaginer*** *ce couple d'amants dans un train qu'un président de la République avec sa bien-aimée dans un palais ...* ((Makine *Testament* 203)

> ***Il*** *me sembla pénible* ***de servir*** *d'accompagnateur dans un théâtre, où ceux qui m'entouraient crurent me mettre à l'aise, à force de familiarité* (Yourcenar *Alexis* 67)

> ***il*** *était temps pour eux* ***de quitter*** *le pouvoir et l'Union sacrée* (Miquel *Guerre* 460)

> *Et s'****il*** *m'arrivait* ***de pleurer****, je ne pleurais pas de les avoir perdus* (Makine *Testament* 181)

> ***Il*** *ne pouvait être question* ***de provoquer*** *un soulèvement des tribus dont les chefs et les sorciers lui demeuraient hostiles* (Gary *Racines* 315)

> *Même en pleine saison,* ***c****'était dur* ***de gagner*** *sa croûte dans le coin* (Gary *Adieu* 20)

> ***C****'est dur* ***d'accepter****, pour un homme, que son premier enfant soit né du viol* (Makine *Testament* 242)

> *Et puis il dit que je peux rester, si* ***ça*** *ennuie Inès de* ***m'évacuer*** *en pleine nuit* (San Antonio *Certaines* 32)

Ça me calmait de parler, ma voix, j'en étais certain, était naturelle (Dard *Meurt* 152)

En sådan konstruktion kan reduceres til en nominalsætning med foranstillet adjektivisk prædikativ og infinitiv 2. som subjekt (jf. Herslund 1997):

Impossible ***de croire*** *qu'un tel faisceau de présomptions (...) puissent aboutir à l'arrestation d'un innocent* (Pennac *Marchande* 93)

Man finder altså et ret systematisk spil mellem infinitiv 1. og infinitiv 2., som dukker op lige så snart, der bliver "løst op" for konstruktionen, enten ved ekstraposition eller ved en pseudo-kløvning, jf. Gross (1975:72):

a. ***Faire*** *cela plaît à Paul.*
b. ***Il*** *plaît à Paul* ***de faire*** *cela.*
Ce qui *plaît à Paul, c'est* ***de faire*** *cela.*

hvilket bestyrker hovedsynspunktet, at infinitiv 1. er udtryk for tæt integration, mens infinitiv 2. snarere udtrykker, at det infinitte verbal har brug for en syntagmedanner, når det kommer "længere væk" fra et styrende verbal og således overlades til sig selv, for eksempel også efter sammenlignende *que*:

J'aime mieux ***tenter*** *de réussir (...) plusieurs attentats que* ***de décider*** *que je n'en tenterai qu'un ...* (Malraux, cit. Blinkenberg 1960:224)

Se også VIII, 3.5.2 ovenfor.

2.2 Infinitivsyntagme som subjektsprædikativ

Infinitiv optræder i 1. status ved verberne *sembler* og *paraître*:

même si ma fonction et le motif de ma visite paraissent très clairs pour mon hôte qui ne semble d'ailleurs pas ***s'en émouvoir*** (Bachellerie *Ile* 90)

Oui, je me rendais à l'évidence qu'être un homme signifiait ***penser*** *constamment aux femmes* (Makine *Testament* 162)

Puis il se reprenait, paraissait ***douter*** *de ce qu'il avait lâché* (Gallo *Rois* 51)

Efter être har man også infinitiv i 1. status ved beskrivende eller implicerende prædikativ, jf. FG 181 og Kapitel III, 6.3.4:

***Aller** à cet enterrement serait **justifier** notre persécuteur* (Mourad *Princesse* 19)

Men infinitiven optræder i 2. status ved identificerende prædikativ:

*C'est ça, le vin de Panturle: c'est **de la sentir** contre lui et contente* (Giono, cit. Eriksson 1993:32-33)

*L'habitude est **de porter** en procession la châsse qui contient les reliques du saint* (Soisson *Charles* 164)

*la force de Charles est **de comprendre** cette orientation nouvelle des esprits* (Soisson *Charles* 157)

*Le difficile, dit-il, sera **de décider** le roi* (Druon *Reine* 231)

*ton devoir est **de lutter** pour l'émancipation des masses musulmanes* (Mourad *Princesse* 399)

Man har altså den integrerende 1. status ved beskrivende prædikater, lige som man har artikelløst nominal, prædikativsyntagme, ved nominalt prædikativ, jf. Kapitel III, 6.3.4):

*Julie est **journaliste**.*

*Lui manquer de respect serait me **manquer** de respect* (Mourad *Princesse* 399)

Man genfinder også her analogien til distinktionen mellem deskriptiv, 1. status, og referentiel brug, 2. status, jf. Kapitel VI, 4.3, idet man har 2. status ved identificerende prædikativ, hvor to adskilte entiteter eller situationer identificeres med hinanden:

*Julie est **la patronne**.*

*Le seul moyen de préserver notre identité est **de nous organiser** en classe* (Mourad *Princesse* 382)

Disse forhold bekræfter altså infinitivmærkets status som determinativ.

2.3 Infinitivsyntagme som objekt

Her forekommer infinitivsyntagmet dels ved verber, som kun kan have infinitiv i den eksplikative konstruktion, ikke kompletivsætning, dels ved verber, som også kan få deres eksplikative konstruktion realiseret af en kompletivsætning. Når infinitiven er objekt, er dens subjekt nødvendigvis oververbets.

Verber kun med infinitiv

Ved de verber, som kun kan have infinitiv er der først og fremmest tale om infinitiv 1. efter modalverberne *pouvoir* og *devoir*, samt verbet *faillir*:

> *Cette fois, nous ne **pouvions** pas attendre* (Makine *Testament* 259)
>
> *pour que nous décidions ensemble si nous **devons** ou non **assister** aux cérémonies qui se dérouleront demain* (Mourad *Princesse* 19)
>
> *En effet, Pastor essaya d'imaginer la tête du jeune flic et **faillit griller** un feu rouge* (Pennac *Fée* 55)

Dernæst verber, som udtrykker faser af verbalsituationen, hvilket gør, at de ofte omtales som hjælpeverber eller aspektuelle verber. De svarer nemlig til forskellige typer aktionsart og udtrykker forskellige typer aspektualitet som continuativ-durativ, incohativ, conativ (jf. Kapitel II, 3.2). Ved disse verber har man infinitiv 2.:

> *... une pendulette de voyage, gainée de croco. Elle a un minuscule balancier apparent qui fait le charme de cet objet. Or, le balancier **continue de battre**. Donc la pendulette marche* (San Antonio *Certaines* 91)
>
> *Et elle **commence à respirer**, avec hésitation, comme si elle en avait perdu l'habitude* (Makine *Testament* 240)
>
> *et **essaya de me les fourrer** dans la main* (Gary *Promesse* 321)

Verber med finit/infinit alternation

De fleste verber, der indgår i eksplikative konstruktioner, har dog den i VIII, 3.5.2 og 2. ovenfor beskrevne alternation mellem infinitiv og kompletivsætning.

De assertive, indikativstyrende verber, først og fremmest ytrings- og meningsverberne, jf. 1.2, konstrueres med infinitiv 1., altså den specielt tætte forbindelse mellem oververbum og infinitiv:

> *mais elle **dit vous connaître**, elle refuse de s'en aller* (Mourad *Princesse* 411)
>
> *Quant à Mitterrand, il se prononce positivement à son égard et **déclare** surtout lui **trouver** des talents en tant qu'homme de plume* (Larat *Gary* 150)
>
> *Oui, je me rendais à l'évidence qu'être un homme **signifiait penser** constamment aux femmes* (Makine *Testament* 162)

*Je pensais échapper à certaines brimades (*Daninos *Carnets 94)*

Il me sembla pénible de servir d'accompagnateur dans un théâtre, où ceux qui m'entouraient ***crurent me mettre*** *à l'aise, à force de familiarité* (Yourcenar *Alexis* 67)

*c'était une « situation exceptionnelle » que l'on combattait et que l'on savait pouvoir surmonter (*Mourad *Princesse 411)*

ils ***s'imaginent être*** *le centre du monde* (ib. 423)

Men mange menings- og sanseverber, jf. 1.3, konstrueres med infinitiv 2:

*- Ma soeur a décidé de voir le corps de Saint-Hiver (*Pennac *Marchande 72)*

Je vis le même drame et cela m'est si cruel que j'ai ***envisagé de me tuer*** (Deforges *Diable* 115)

En del viljes og følelsesverber som falloir, vouloir, préférer, souhaiter, aimer … har den tætte forbindelse med infinitiv 1.:

il fallait ***aider*** *les nations libérées de l'Europe à se constituer sans injustice* (Miquel *Guerre* 597)

*un jour il lui faudra se séparer de sa ravissante petite sœur (*Mourad *Princesse 422)*

le rajah entend solliciter un service important (ib. 289)

Il y a tant d'insolence dans son regard (…) qu'Amal ***préfère ne pas répondre*** (ib. 244)

Mais le sentiment d'amusement qu'elle ***voulait s'imposer*** *s'avéra finalement fugace* (Réouven *Tueur* 155)

Léopold ***souhaita donc être*** *chat de luxe dans la banlieue résidentielle* (Fleischman *Rendez-vous* 57)

Mais l'inspecteur Van Thian ***aimait raconter*** (Pennac *Fée* 67)

Andre viljes- og følelsesverber har infinitiv 2.:

*Je **regrette d'avoir oublié** ce détail.*

Ceux qui acceptent de payer l'impôt (…) ne sont pas des patriotes (Mourad *Princesse* 373)

*Il a brisé ses promesses électorales, **refusé de reconnaître** l'existence de notre communauté* (ib. 386)

Infinitiv 1 over for infinitiv 2

Det overordnede synspunkt er jo, at infinitiv 1. angiver en specielt tæt og direkte forbindelse mellem over- og underverbum, mens man med infinitiv 2. har en forbindelse mellem to relativt selvstændige verbaler, oververbet og et infinit syntagme etableret ved determinativet *de*. Man kan derfor forestille sig, at de verber, der forbindes med infinitiv 1., kan karakteriseres som mere prædestinerede til at kompleteres, mens verber med infinitiv 2. har en mere selvstængig semantik, jf. Blinkenberg (1960:218)'s ideer om direkte og indirekte transitivitet. De mindre specificerede verber integrerer altså en infinitiv mere direkte, idet de har brug for leksikalsk udfyldning for overhovedet at anvendes, jf. også det faktum, at det på dansk kun er modalverber, der følges af ren infinitiv. Der er altså tale om en megeet typisk form for eksplikativ semantik og syntaks. Heroverfor står så andre mere selvstændige verber, som nok kan forbindes med infinitiv, men som ikke integrerer den direkte. Mekanismen kan illustreres af par som *vouloir* + infinitiv 1. over for *exiger* + infinitiv 2.:

a. *Je **veux etre** admis.*
b. *J'**exige d'être** admis.*

Men der er tale om et mere generelt mønster, som dog endnu venter på at blive helt afdækket. Man kan dog se, hvordan mere farveløse og uselvstændige verber med infinitiv 1. står over for de mere betydningstunge og derfor mere selvstændige verber med infinitiv 2. Man kan således stille modalverberne *pouvoir* og *devoir* op over for de aspektuelle *commencer, continuer*, etc:

a. *Il **doit lire** le journal.*
   *Il **peut lire** le journal.*
b. *Il **commence à lire** le journal.*
   *Il **continue à lire** le journal.*

og *faillir* over for *essayer, tenter*:

*Je **faillis emboutir** un arbre* (Gary *Vestiaire* 126)

*Elle **essayait de sourire*** (Gary *Adieu* 62)

j'avais pourtant ***tenté de ne pas répondre*** *à Joubert* (Gallo *Rois* 26)

At de aspektuelle verber, der betyder noget med 'at holde op' alle konstrueres med infinitiv 2., forstås let i lyset af denne diskussion, idet de jo er faktive, og infinitiven derfor som præsupponeret situation nødvendigvis må opfattes som relativt selvstændig:

Puis j'ai ***cessé de craindre*** (Guimard *Choses* 108)

På samme måde kan de andre verber med infinitivsyntagme som objekt (jf. Sandfeld 1943:80 ff., Blinkenberg 1960:218 ff., FG 391 ff., Togeby 1983:121 ff.) stilles op i mere eller mindre synonyme par, hvoraf det mest uselvstændige verbum tager infinitiv 1., mens de mere betydningsrige tager infinitiv 2.:

espérer – attendre, projeter
Il y avait de l'année précédente qui ***espéraient*** *encore en* ***découvrir*** *une* (Vialar, cit. Blinkenberg 1960:.220)

j'attends d'être deux pour le visiter (Coulevain, cit. Sandfeld 1943:97)
j'avais justement ***projeté d'aller*** *voir le notaire* (Benoît, cit. ib. 93)

daigner – accepter
papa ***daignait se mêler*** *à nos propos* (Duhamel, cit. ib. 87)

*Donc, j'****acceptais de recevoir*** *ces documents, n'est-ce pas ?* (Gallo *Rois* 25)

désirer, souhaiter – chercher, convoiter, solliciter
Mais Aimée, je pense, ne ***désirait pas oublier*** (Plisnier, cit. Blinkenberg 1960:220)
Léopold ***souhaita donc être*** *chat de luxe dans la banlieue résidentielle* (Fleischman *Rendez-vous* 57)

Dans se romans Gary ***cherchait à saisir*** *cette vie censée exister derrière la réalité* (Larat *Gary* 108)
elle ne [rencontrait] jamais un enfant, sans ***convoiter de le prendre****, pour le couvrir de caresses* (Zola, cit. Sandfeld 1943:94)
le chevalier ne ***sollicita point de rejoindre*** *son régiment* (Farrére, cit. ib.)

penser – ruminer
Nous avons ***pensé tenter*** *une percée vers le côté aryen de Varsovie* (Lanzmann *Shoah* 245)

Je ***rumine de faire*** *une suite d'orgies crapuleuses* (Hervieu, cit. Sandfeld 1943:93)

préférer – choisir, décider
Il y a tant d'insolence dans son regard (…) qu'Amal ***préfère ne pas répondre*** (Mourad *Princesse* 244)

Gary ***choisit de composer*** *le livre à partir d'une série de tableaux* (Larat *Gary* 42)
Il a ***décidé de lever*** *une armée* (Soisson *Charles* 140)

imaginer – envisager
*Ne croyez pas que j'****imagine paye****r ainsi le service que vous me rendez* (Malraux, cit. Blinkenberg 1960:220)

J'ai ***envisagé*** *un instant* ***de modifier*** *le nom de Thomas Joubert* (Gallo *Rois* 13)

nier – refuser
on ***nie pouvoir*** *se quitter jamais* (Estaunié, cit. Sandfeld 1943:89)

Elle ***refusait d'accepter*** *la misère* (Larat *Gary* 23)

oser – risquer
je pressens cela sans ***oser l'écrire*** (Gallo *Rois* 11)

Si nous n'y prenons garde, ce pays ***risque de nous énerver*** (Barrès, cit. Sandfeld 1943:93)

savoir – inventer
Je le répète, je ne ***sais pas imaginer*** (Gallo *Rois* 13)

Quel autre bien puis-je ***inventer de lui faire*** *?* (Bersier, cit. Sandfeld 1943:95)

dire – jurer, promettre
Il ***dit estimer*** *l'intégrité intellectuelle de son ancien camarade du Lorraine* (Larat *Gary* 149)

elle ***jure de venir*** *le surprendre une après-midi* (Daudet, cit. Sandfeld 1943:95)
Liocha ! Mais tu m'as ***promis de ne plus venir*** *ici !* (Makine *Testament* 233)

Verbet *aimer* har flere konstruktioner, den almindeligste med infinitiv 1., herunder udtryk som *aimer mieux, autant,* hvoraf det fremgår, at verbet i denne konstruktion nærmest har betydningen 'kunne lide'. Den ældre konstruktion med infinitiv 2. (*de* eller *à*) forekommer snarere i den særkere betydning 'holde af, elske':

Mais l'inspecteur Van Thian ***aimait raconter*** (Pennac *Fée* 67)

*J'**aime** fort **d'écouter** comment les gens parlent* (Boulenger, cit. Sandfeld 1943:108)

2.4 Infinitiv som adjekt

Et infinitivsyntagme som adjekt optræder i to konstruktioner, dels som prædikativ, "akkusativ med infinitiv", jf. Kapitel IV, 5.5, dels som A_{neu}:

Je le vois ***venir***$_{Apræd}$
Je le prie ***de venir***$_{Aneu}$
Je le pousse ***à venir***$_{Aneu}$

Der er således kun tale om en konstruktionsforskel inden for adjektrelationen, ikke om to fundamentalt forskellige infinitivkonstruktioner, jf. diskussionen hos Lemhagen (1979:26). Den syntaktiske forskel, man kunne anføre, nemlig at der ikke er nogen mulig pronominel substitution ved akkusativ med infinitiv, afspejler blot det generelle fravær af pronominel substitution ved objektsprædikativ, jf. Kapitel III, 6.1.4. Der er således ingen speciel grund til at skelne akkusativ + infinitiv fra andre infinitivkonstruktioner med oververbets objekt som subjekt for infinitiven, altså en forskel mellem "løftning" og "Equi", jf. Lemhagen (1979:114 ff.). Begge konstruktioner er i virkeligheden i familie med de eksplikative-implikative strukturer, som diskuteres i Kapitel VIII, III.

Som A_{neu} er infinitiven styrelse for en præposition, og man har derfor infinitiv 1. Dette gælder både ved intransitive verber:

Cette nuit-là, je ne ***parvins pas à m'endormir*** (Makine *Testament* 279)

Ce procès ne ***servait qu'à conforter*** *la haine des vaincus* (Deforges *Tango* 56)

refleksive antipassiver, jf. Kapitel IV, 4.2.2:

Ils ***s'indignent d'entendre*** *jouer fréquemment La Marseillaise (…) et jamais le Star Spangled Banner* (Miquel *Guerre* 472)

.

Ben Yehuda ***s'employa*** *dès 1882 (…)* ***à encourager*** *le renouveau de l'hébreu parlé* (Hadas-Lebel *Hébreu* 137)

Je ***m'efforçai de me souvenir*** *pourquoi, alors, je n'avais pas pu obtenir de réponse* (Makine *Testament* 161)

> *Le conducteur ne* ***se souciait pas de stopper*** *à dix heures du soir en pleine forêt pour répondre à l'injonction d'un cycliste* (Dard *Cahier* 101)

og transitive trivalente verber (antidativkonstruktionen):

> *Ils exigeaient aussi la saisie d'un gage territorial qui* ***obligeait*** *les Allemands* ***à s'acquitter*** *de leur dette* (Miquel *Guerre* 607)

2.5 Infinitiv efter adjektiv eller substantiv

Den infinitte hypotakse udspiller sig i de samme to konstruktioner som i den finitte (ved kompletivsætning): Infinitivsyntagmet, infinitiv 1. efter præpositionen *de*, kan være argument for et adjektiv eller substantiv eller indgå i en kompleks klassifikatorkonstruktion.

Man har argumentkonstruktionen i følgende tilfælde med adjektiver:

> *La Parisienne qui inaugure un petit tailleur printanier est secrètement* ***ravie de voir*** *le regard des hommes s'allumer* (Daninos *Carnets* 100)

> *Elle était starlett et se donnait généreusement à tous les hommes* ***susceptibles de lui décrocher*** *un rôle* (Dard *San Pedro 1* 79)

> *Il était* ***sûr de la revoir*** *bientôt* (Makine *Testament* 239)

> *C'était cet inévitable lot des clichés qu'on ne croit pas* ***dignes de figurer*** *sur le carton rêche des feuilles* (ib. 15)

> *Il est* ***incapable de résister*** (Soisson *Charles* 179)

I disse konstruktioner mætter altså både infinitiven og adjektivet deres subjektvalens ved subjektet for adjektivet:

> *La Parisienne est ravie de voir …*

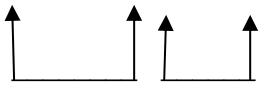

Tilsvarende kan et infinitivsyntagme indgå som argument i et komplekst nominalsyntagme eller et verbo-nominalt prædikat:

> *J'avais* ***peur de m'avouer*** *que ce départ allait peut-être rendre impossibles nos veillées sur le balcon* (Makine *Testament* 151)

les Américains n'avaient pas ***conscience d'assumer*** *les querelles et les ambitions de l'Europe en guerre* (Miquel *Guerre* 395)

De la bouche la plus auguste tombent des mots qui félicitent presque le peuple de France pour ***son zèle à voter*** (*Le Monde* 14.11.88)

Si vous n'êtes pas toujours maîtres en leçons de tir, vous l'êtes en ***art de tirer*** *la leçon* (Daninos *Nouveaux* 149)

Confirmant ***sa volonté de donner*** *raison jusqu'au bout à l'état-major, le Kaiser désigna pour lui succéder le comte Hertling* (Miquel *Guerre* 443)

Les alliés ***n'ont pas le droit de considérer*** *cette guerre du seul point de vue de la stratégie militaire* (Lanzmann *Shoah* 210)

Man har klassifikatorkonstruktionen i følgende tilfælde:

je découvrais ***cette volupté*** *très singulière* ***de serrer*** *une arme à feu (...) et* ***de sentir*** *ses tressaillements nerveux contre mon épaule* (Makine *Testament* 197)

toutes ces paroles n'avaient ***d'autre objet*** *que* ***d'endormir*** *sa méfiance* (Druon *Reine* 119)

La prétention *de l'Entente* ***de juger*** *les crimes de guerre (...) indignait l'opinion* (Miquel *Guerre* 608)

Lige som kompletivsætninger kan eksplicere et *ceci/cela* kan et infinitivsytagme eksplicere et demonstrativ:

Dans sa chambre, il tourne en rond, envisage toutes les éventualités, même ***celle de s'enfuir*** *sous un déguisement* (Soisson *Charles* 182)

même plus la force d'avoir mal ; juste ***celle d'enregistrer*** *ce qu'elle est désormais* (Mourad *Princesse* 324)

2.6 Afrunding

Som det fremgår af den foregående diskussion, adskiller den infinitte hypotakse sig fra den finitte ved, at infinitiven må hægte sig på et andet subjekt for at mætte sin egen subjektvalens. Dette er dog en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for brugen af infinitiv, idet man, som set i 2. ovenfor, har en vis alternation i valget mellem finit og infinit hypotakse ved identiske subjekter. Men den infinitte hypotakse er under alle omstændigheder udtryk for en

tættere grad af integration i oversætningen end den finitte. Og den infinitte hypotakse udspiller sig i to grader af integration, 1. og 2. status, som man af og til kan se det semantiske grundlag for, idet verber af samme type snart konstrueres med status 1. (*vouloir* + Infinitiv), snart med 2. (*exiger* + *de* Infinitv). Der synes altså her at være en klar tendens til, at de mere farveløse verber konstrueres med infinitiv 1., mens de mere præcise og selvstændige verber følges af infinitiv 2. som i modsætningen mellem de to nævnte verber, *vouloir* og *exiger*, jf. 2.3 ovenfor.

Infinitivkonstruktionen har en særlig affinitet til den finitte hypotakse med konjunktiv. Det er specielt ved konjunktivstyrende verber, man har alternationen mellem finit og infinit, hvad enten oververbet altid forbindes med konjunktiv, eller der ved brugen af konjunktiv alternerende med infinitv isoleres en særlig betydning af verbet, jf. *entendre* nedenfor:

> *Jinnah exige que ce* ***soit défini*** *à l'avance* (Mourad *Princesse* 369)
> *Jinnah exige* ***d'être reçu***.
>
> *Elle entend que Selma* ***sorte*** *un peu* (ib. 215)
> l*e rajah entend* ***solliciter*** *un service* important (ib. 289)

3. Spørgesætninger

Den anden hovedtype eksplikativ ledsætning er spørgesætningen. Mange verber kan realisere den eksplikative hypotakse ved enten en kompletiv- eller en spørgesætning:

demander { *que...* / *si ...*

Hvor kompletivsætningens *que* tillader oververbets illokution også at omfatte ledsætningens propositionelle indhold 'P', har spørgesætningens *si* en mere kompleks funktion. Hvor *que* blot transporterer oververbets illokution til underverbet, annullerer *si* oververbets normalt positive implikationer, jf. Noonan (l985: l04 f.), eller en eventuel faktivitet, jf. Muller (l996a: 220):

> *« si* a une fonction énonciative. Il est, comme *que*, une marque de suspension de l'assertion: mais il diffère de *que*, puisque lié à l'indicatif, sans possibilité de variation modale. Il introduit un énoncé marqué comme non asserté, quel que soit le verbe introducteur, et il est souvent la seule marque qui distingue l'interprétation factive de la non factive. »
>
> *J'ignorais si/que Paul était venu.*

Spørgesætningen med *si* fremstiller sit indhold som en disjunktion og har derfor det tilfælles

med helspørgsmål, at den opstiller to mulige propositionelle indhold, 'P eller Neg P', men den mangler, i og med at den er en ledsætning, den spørgende illokution. Dette dobbelte indhold kan realiseres direkte:

Je voudrais savoir si vous venez ou si vous ne venez pas.
Je voudrais savoir si vous venez ou non.

Men den negative komponent i 'P eller Neg P' kan også realiseres leksikaliseret i en konstituent, som så er et antonym til en anden konstituent:

Je vais voir s'il est noir ou blanc.

Il faut examiner s'il est mort ou vivant.

Je ne sais pas s'il habite à Paris ou en province (Muller l996a: 224)

eller den ene komponent kan lades implicit:

elle ne parvient pas à déterminer s'il y a véritablement danger (Mourad *Princesse* 554)

Forskellen mellem kompletiv- og spørgesætning kan altså illustreres ved følgende, jf. Cattell (l973:627) :

Julie ne sait pas { *que la terre tourne autour du soleil.* / *si la terre tourne autour du soleil ou non.*

Og i lyset af vores analyse af den eksplikative konstruktion i 1. ovenfor, hvor det blev foreslået, at oververbet udgør en slags neustisk og tropisk komponent for underverbet, kan en struktur med spørgesætning fremstilles:

Neustisk (*Je demande*)
Tropisk (*c'est le cas ou ce n'est pas le cas*)
Frastisk (. . . *V.* . .)

Det er denne dobbelte udfyldning af den tropiske komponent, der forklarer, hvorfor spørgesætninger ikke har nogen modal alternation mellem indikativ og konjunktiv:

Ledsætningens uasserterede indhold præsenteres allerede som et alternativ, som ikke kan afgøres, og har derfor ikke brug for nogen yderligere modal differentiering.

Den spørgende ledsætnings slægtskab med spørgsmål fremgår foruden af den konstante brug af indikativ også af, at direkte spørgsmål kan indledes med det samme *si* som ledsætningen ved sideordnede helspørgsmål i ældre og folkeligt sprog:

> *me trompé-je encore à l'apparence* ***ou si*** *je vois enfin mon unique espérance?* (Corneille *Le Cid* 1021-22)
>
> *Est-ce qu'il doit m'arriver quelque malheur,* ***ou si*** *c'est l'espérance de vous voir qui me trouble comme ça?* (Laclos *Liaisons dangereuses* 349)
>
> *les formerons-nous,* ***ou s'****ils nous formeront?* (Rousseau *Lettre à d'Alembert* 224)
>
> *Tu piges* ***ou si*** *je dois te marquer tout ça sur un bout de papier* (San Antonio *Cadeau* 172)

eller ved gentagelse af spørgsmål:

> *- Alors, ce reportage, tu le veux?*
> *-* ***Si*** *je le veux? Je n'aurais pas rêvé mieux dans mes chasses les plus folles* (Pennac *Bonheur* 119)

Helspørgsmål og delspørgsmål

Hvor *si*-sætningen svarer til uafhængige helspørgsmål ved at opstille et alternativ, svarer de pronominelt indledte spørgesætninger til delspørgsmål ved at rumme en uudfyldt variabel, et spørgende pronomen. I stedet for en disjunktion af muligheder, 'P eller Neg P', søger man at fastlægge en variabels identitet. Denne variabel udfylder samtidig en funktion i ledsætningen enten som valensled eller som fri tilføjelse. Den pronominelle spørgesætning kan derfor fremstilles:

Neustisk (*Je demande*)
Tropisk (*c'est* x_1 *... ou ...* x_n)
Frastisk (. . . *V …* x_i ...)

Disse spørgesætninger adskiller sig naturligvis også fra de uafhængige helspørgsmål ved ikke at have spørgende illokution:

a. *Est-ce que Julie l'a fait ?*
   Je me demande si Julie l'a fait.
b. ***Qui*** *l'a fait ?*
   Je me demande ***qui*** *l'a fait.*

De to typer spørgesætninger kan sideordnes:

> *il s'était tenu sur ses gardes, se demandant **si** elle allait reparaître et **ce que** ce retour signifierait* (Gallo *Rois* 44)

Alle spørgende pronominer, nogle dog i en særlig skikkelse med et *ce* (*ce qui*, *ce que*), kan indlede disse eksplikative ledsætninger:

> *Interroger Charlotte pour savoir **qui** était cette femme en veste ouatée me paraissait maintenant définitivement impossible* (Makine *Testament* 161)

> *je suis sûre que vous me pardonnerez lorsque vous verrez **qui** je vous amène* (Mourad *Princesse* 252)

> *déjà l'envie me venait de leur demander **qui** ils étaient au juste, d'**où** ils venaient, **pourquoi** ils étaient là* (Gary *Vestiaire* 76)

> *il oublie **ce qu'**il est, il oublie **qui** elle est!* (Mourad *Princesse* 228)

> *Cris d'angoisse! Car ils réalisaient **ce qui** leur arrivait* (Lanzmann *Shoah* 120)

> *Vous ne pouvez imaginer **ce qu'**est un village indien* (Mourad *Princesse* 366)

> *J'ignore **ce que** Vanderputte avait bien pu lire dans le regard de son ami* (Gary *Vestiaire* 76)

> *le désir, aussi, de voir **à quoi** peut ressembler un magasin où explosent des bombes* (Pennac *Bonheur* 97)

> *Claude, vous avez demandé **quelle** était mon impression* (Lanzmann *Shoah* 242)

> *Je ne me rendis pas compte **à quel** moment la frontière du temps s'était dissipée ...* (Makine *Testament* 169)

> *Il est difficile de savoir **dans quelle** mesure Gary a véritablement contribué à la politique de l'information de 1967 à 1968* (Larat *Gary* 125)

> *Moi, je me demande **où** j'ai déjà vu cette large gueule totalement épilée* (Pennac *Bonheur* 122)

> *Je voulus aussitôt comprendre **d'où** venait cette assurance sereine* (Makine *Testament*

252)

*ma grand-mére expliquait **comment** elles avaient fait connaissance* (ib. 304)

*Vous n'imaginez pas **combien** cette décision, dictée par la nécessité, me fut dure* (Mourad *Princesse* 280)

*Je ne sais pas **pourquoi** je lui coupai la parole à cet instant* (Makine *Testament* 153)

Spørgesætningers ledfunktion

Spørgesætninger opfører sig som prototypiske eksplikative konstruktioner, idet de næsten udelukkende udfylder oververbets objektvalens:

*les longs articles sur la crise économique angoissent ceux qui ne peuvent pas savoir **si** leur famille aura du charbon l'hiver* (Miquel *Guerre* 415)

*Même à ce jour, je me souviens de la façon dont il fit comprendre à son auditoire **comment** les huguenots entendaient la Cène* (Merle *Fortune* 161)

eller mere usædvanligt som (dislokeret) subjekt:

***Si** le coup d'état que voici finira par faire de Hitler le véritable maître de l'Allemagne, **cela** dépendra du chef raciste lui-même* (*Français moderne*, cit. Togeby 1982a : 528)

Men lige som kompletivsætninger optræder de også som A_{neu} med slettet præposition:

*Paul avertira Jean **si** Marie est arrivée ou non* (Gross 1975 : 67)

*tu ne te souviens pas **combien** j'étais malheureuse* (Mourad *Princesse* 280)

bortset fra sætninger med *ce qui/que*, hvor præpositionen bevares:

*Elle n'a pas le temps de réfléchir **à ce qu'**ils lui rappellent ou lui promettent* (Romains, cit. Sandfeld 1936: 67)

*indécis **de ce que** je ferais, je pris un livre sur ma table* (Gide, ib.)

Spørgesætningers eksplikative natur fremgår utvetydigt af, at de kan sideordnes med såvel nominalsyntagmer som kompletivsætninger:

*Sidi nous a fait comprendre la mauvaise situation de ces temps et **combien** il est diffcile*

de se procurer de l'argent (Tharaud, cit. Sandfeld 1936 : 66)

*Le concierge lui dit **que** le président était dans son cabinet, et **où** était le cabinet.* (Mille, ib.)

Verber med spørgesætninger

De verber, som realiserer den eksplikative hypotakse med spørgesætninger, er alle semifaktive eller ikke-assertive, epistemiske eller deontiske, dvs. verber som for eksempel *voir, apprendre, savoir, oublier, ignorer, demander, chercher,* jf. 1.8 ovenfor:

*Ce n'est que plus tard que Selma se demandera **si** elle venait là nourrir sa peine ou pour au contraire l'user* (Mourad *Princesse* 206)

*Moi, je me demande **où** j'ai déjà vu cette large gueule totalement épilée* (Pennac *Bonheur* 122)

Hovedbetingelsen er, at deres semantik er kompatibel med spørgesætningens indhold af uafgjort alternativ, 'P eller Neg P'. Og et sådant indhold kan ikke asserteres (jf. Muller 1996a: 233):

*il faudra qu'elle **demande** à Sira **si** elle sait quelque chose* (Mourad *Princesse* 463)

*Allez **voir** un instant **si** je suis dans l'antichambre* (Gyp, cit. Sandfeld 1936: 64)

***hésitant s'**il allait partir ou rester là* (Courteline, ib.)

*Il **tâtait si** au moins elle était bien peignée* (Loti, cit. ib. 63)

*Je **balançais si** je le décourageais de pousser son entreprise* (Aymé, cit. Togeby 1982a: 527)

Flere af disse prædikater følges især eller kun af spørgesætninger, hvis der rokkes ved deres assertive indhold ved en nægtelse, et udtryk for ønske eller vilje, etc.:

anxieuse, elle interroge son corps. Elle ne sent rien d'extraordinaire, et pourtant ... "Dieu que ces femmes sont irritantes à tourner autour de moi**,** *je ne peux même pas* regarder si..." (Mourad *Princesse* 314)

*les longs articles sur la crise économique angoissent ceux qui **ne peuvent pas savoir** si leur famille aura du charbon l'hiver* (Miquel *Guerre* 415)

*A l'époque, je **ne savais absolument pas** ce qui se préparait dans le ghetto* (Lanzmann

Shoah 242)

***Le désir**, aussi, de voir à quoi peut ressembler un magasin où explosent des bombes* (Pennac *Bonheur* 97)

***J'essayais** de comprendre ce qui (...) irradiait la beauté dont j'étais presque confus de reconnaître l'existence* (Makine *Testament* 245)

***Je m'efforçai** de me souvenir pourquoi, alors, je n'avais pas pu obtenir de réponse* (Makine *Testament* l6l)

Selv de egentlige assertive ytringsverber kan følges af spørgesætning, hvis de modificeres således:

**Je dis s'il est venu.*
Dis-moi s'il est venu.
Je ne dirai jamais s'il est venu.

Der er dog her en markant forskel mellem *si*-sætninger og de pronominelle, idet *si*-sætningerne, der svarer til helspørgsmål, som realiseres med inversion og spørgeintonation, som ikke kan reproduceres i ledsætningen, stiller større krav til oververbet og i mange tilfælde kun tillades, hvis oververbet modificeres, jf. Togeby (l982a: 527):

**Il raconte s'il l'a fait.*
Racontez-moi si vous l'avez fait.

**Nous constatons s'il l'a dit.*
Il faut d'abord constater s'il l'a dit.

mens en pronominel spørgesætning ikke stiller sådanne krav:

Il raconte ce qu'il a fait.
Nous constatons ce qu'il a dit.

Men de rigtige assertive meningsverber kan ikke følges af spørgesætning, hvilket formodentlig hænger sammen med, at disse verber netop allerede medfører en modifikation af den tropiske komponent, som er uforenelig med en disjunktiv læsning, jf. 1.2 ovenfor:

**Je crois s'il est venu.*
**Crois-tu s'il est venu?*
**Je ne croirai jamais s'il est venu.*

si-sætningens betydning af alternativ kan, som set ovenfor, udtrykkes ved en simpel tilføjelse af *ou non*:

> *Il était donc là, à **se demander si** la vieille allait se rétamer ou non sur cette banquise africaine* (Pennac *Fée* 14)

> *pour que nous **décidions** ensemble **si** nous devons **ou non** assister aux cérémonies qui se dérouleront demain* (Mourad *Princesse* 19)

eller ved en leksikalsk modsætning i ledsætningen:

> *Ce n'est que plus tard que Selma **se demandera si** elle venait là **nourrir** sa peine **ou** pour au contraire l'**user*** (Mourad *Princesse* 206)

Men den kan også udtrykkes ved et *oui ou non* uden for ledsætningen:

> *Je veux que Dorothée dise **oui ou non** si elle veut de moi* (Cassou, cit. Sandfeld l936:63)

Denne betydning af alternativ forklarer, hvorfor en negeret spørgesætning umiddelbart synes at pege hen mod den positive mulighed:

> *Demandez-lui donc **s**'il **ne connaît pas** une auberge* (Daudet, cit. Sandfeld 1936: 63)

> *J'allais de temps en temps voir **si** elle **n'avait besoin de rien*** (Borel, cit. Toqeby 1982a: 528)

idet den negative mulighed således så at sige er "brugt". Og man kan således få en slags diskontinuert konjunktion "*si ... ne pas* qui est devenue l'un des moyens les plus utilisés pour introduire une idée nouvelle, sans l'asserter" (Muller 1996a:225):

> *Tu devrais aller voir le docteur (...) Il te dira **si tu n'as pas** de l'anémie* (Pagnol, cit. Muller 1996a:225)

Infinitiv

Med pronominer kan spørgesætningen også realiseres infinit ved identitet mellem over- og underverbets subjekt:

> - *Tu cherches **où** ____ **poser** la prochaine?* (Pennac *Bonheur* 86)

Infinitiven er her i 1. status, da der jo allerede er en indleder, nemlig pronominet, jf. VIII,I 3.5.2 ovenfor.

Spørgesætninger over for pronominelle implikative ledsætninger
Sætninger som følgende, som indledes med et pronomen:

> *Même plus la force d'avoir mal; juste celle d'enregistrer* ***ce qu'****elle est désormais.* (Mourad *Princesse* 324*)*
>
> *Son père y verra* ***ce qu'****il désire y voir* (ib. 204)

kan være vanskelige at identificere: Drejer det sig om pronominelle eksplikative ledsætninger, dvs. spørgesætninger, eller om pronominelle implikative ledsætninger, dvs. pronominelle ledsætninger (uafhængige relativsætninger)? Analysen af de to typer sætninger viser en klar forskel mellem dem:

> **Eksplikativ:**
> *Je demande/comprends [ce que tu veux dire]*
> *Je sais [à quoi tu fais allusion]*
> *Je réfléchis à [ce que je dois dire]*
>
> **Implikativ:**
> *[$_1$J'accepte/apprécie [$_2$ce que]$_1$ tu veux dire]$_2$*
> *[$_1$J'accepte [$_2$ ce à quoi]$_1$ tu fais allusion]$_2$*
> *[$_1$ Je pense à [$_2$ ce que]$_1$ tu viens de dire]$_2$*

idet *ce que* i den implikative type udgør et fælles led, som på én gang udfylder valenser både ved over- og underverbet, mens den eksplikative sætning som en helhed udfylder en valensplads ved oververbet. Denne forskel i konstruktion kan ledsage en forskel i verbets betydning, idet den implikative sætning som objekt udløser en læsning af verbet, hvor det drejer sig om en entitet, det fælles led, mens den eksplikative udløser en læsning, hvor objektet denoterer en proposition, jf. verberne *demander* og *oublier*:

a. *Je lui ai demandé ce quelle tenait* (Muller 1989:16)
b. *J'ai oublié ce que j'avais acheté pour l'anniversaire de Jeanne.*

I a. har man således betydningerne 'bede om det hun holdt' over for 'spørge om hvad hun holdt', i b. læsningerne 'glemt det jeg havde købt' over for 'glemt hvad jeg havde købt'.

Ved de verber, der kan følges af en sætning indledt med ce que, kan forskellen afsløres af, om de også kan konstrueres med de indledere, som kun indleder spørqesætninger, si og *pourquoi*:

demander, comprendre	{	*si* *pourquoi* *ce que*
accepter, apprécier	{	** si* **pourquoi* *ce que*

Ved de verber, der kan optræde med begge typer konstruktioner, kan den spørgende konstruktion afsløres ved muligheden af en kløvning af den pronominelle indleder:

*Je demande/comprends **ce que** tu veux dire.*
Je demande/comprends ce que c'est que *tu veux dire.*

Denne test viser, at eksemplerne ovenfor er implikative:

*celle d'enregistrer **ce qu'**elle est désormais*
** ... ce que c'est qu'elle est désormais*

*Son père verra **ce qu'**il désire y voir*
** ... ce que c'est qu'il désire voir*

I mange tilfælde er eksempler dog tvetydige, dvs. de kan, lige som eksemplerne med *demander* og *oublier* ovenfor fortolkes på to forskellige måder:

*j'aurais sans doute fait moins d'erreurs si j'avais pu vérifier **ce que** l'on me racontait*
(Mourad *Princesse* 365)

Her er kløvningen mulig, og man får:

. . . vérifier ce que c'était que l'on me racontait ...
'… kontrollere, hvad det var man fortalte mig…'

Uden kløvning derimod er læsningen:

. . . vérifier ce que l'on me racontait ...
' . . . kontrollere det, man fortalte mig . . . '

Se videre Korzen (1973a), Eriksson (l982), Pierrard (l988, l996) Muller (l989, l996a, b).

4. Følgesætninger

En særlig type eksplikative ledsætninger har man i følgesætninger, som i den traditionelle opstilling udgør en slags slet definerede adverbielle ledsætninger (jf. Hansen 1998:7, Togeby 1982b:207 ff., 1985:118 f.). De eksplicerer ikke verbet ved at udfylde en valensplads, men et adverbial (en kvantor), som enten modificerer verbet eller et adjektiv:

> *Je vis le même drame et cela m'est **si** cruel **que** j'ai envisagé de me tuer* (Deforges *Diable* 115)
>
> *Son désir est **si** fort **qu'**il lui pétrit les jambes …* (Mourad *Princesse* 402)
>
> *Elles s'y trouvent **si** bien **qu'**elles n'ont aucune envie de s'en aller* (ib. 361)
>
> *L'effet de ma présence dans cette matinée d'automne (…) fut **si** grand **que** je m'arrachai à sa lumière* (Makine *Testament* 167)
>
> *La phrase se ressemblait **si** peu **que** Frieda eut peur* (Marceau, cit. Togeby 1982b:207)
>
> *sir Douglas Haig en est **tellement** saisi **qu'**il menace de démissionner* (Miquel *Guerre* 399)

eller en kvantor i et nominalsyntagme, dvs. en klassifikator, jf. Kapitel VI, 2.2.2:

> *Il y a **tant** d'insolence dans son regard, de défi dans sa voix **qu'**Amal préfère ne pas répondre* (Mourad *Princesse* 244)
>
> *Il y a **tant** de saloperies dans le monde **que** tout le monde se fout du scandale* (Aymé, cit. Togeby 1985:118)

De kan også eksplicere determinativet-adjektivet *tel*:

> *Le vieil homme parlait avec une conviction **telle que** sa voix se brisa* (Saint Pierre, cit. Togeby 1982b:207)
>
> *L'événement est **tel que** n'importe quelle esplication fait l'affaire* (Soisson *Charles* 182)
>
> *La pénurie était **telle**, à la fin de 1916, **que** la presse bulgare s'en plaignai*t (Miquel *Guerre* 445)

Og de kan derved med et substantiv danne noget, der nærmest har karakter af sammensat konjunktion:

> *J'y crois* ***de telle sorte que*** *le monde s'évanouit à mes yeux comme un songe* (Green, cit. Togeby 1982b:208)

En del substantiver som *sorte, façon, manière, point*, « noms classifieurs », jf. Muller (1996a :142), kan alene udgøre første led af følgekonstrukionen:

> *Il boit* ***au point qu'****il en est tombé malade.*
> *Luc est entré,* ***de sorte qu'****il n'a pas été mouillé.*

Disse substantiver er netop prædestinerede til at optræde som sortale eller mensurale klassifikatorer, jf. Kapitel VI, 2.2.2, hvorfor de uden videre kan indgå i det korrelative skema, som omtales nedenfor.

Det korrelative skema

Følgesætningerne illustrerer direkte det korrelative skema, som for eksempel Muller (1996a) antager som grundlæggende for al finit hypotakse. I denne eksplikative type er der nemlig tale om, at en størrelse, hvis eneste eksistensberettigelse er den følgende ledsætning, ekspliceres af denne. Den eksplikative hypotakse realiseres derved som en solidaritet eller en korrelation mellem to størrelser, en kvantor og en ledsætning, som eksplicerer den, jf. VIII, 3.1.1:

> *Son désir est* ***si*** *____ fort*
> ↕
> ***qu'****il lui pétrit les jambes*

Korrelationen opstår, fordi førstedelen som kvantor, eller klassifikator, nødvendigvis skal have noget at kvantificere eller klassificere, bort fra den deiktiske anvendelse, hvor situation eller gestus udfylder kvantoren:

> *Il était* ***si*** *gros!*

Det korrelative skemas to led kan byttes om, hvorved man genfinder det for den eksplikative hypotakse karakteristiske parentetiske alternativ, jf. 1.1 ovenfor:

> *il pourrait attendre toute la journée* ***tant*** *il se réjouit de voir ses trésors appréciés par un si fin connaisseur* (Mourad *Princesse* 428)

Her kunne man også have haft:

*Il se réjouit **tant** (...) **qu'**il pourrait attendre toute la journée ...*

Modus i følgesætninger

En god grund til at klassificere følgesætningerne sammen med kompletivsætningerne som eksplikative er, at de får konjunktiv under nøjagtigt de samme betingelser, et fænomen, som ikke finder nogen forklaring i den traditionelle klassifikation.

Det er først og fremmest tilfældet, at følgesætninger står i konjunktiv i en volitiv kontekst, jf. analysen af viljesverber ovenfor som en slags deontisk modalisering af ledsætningen:

> *va-t-en très loin, **si** loin **qu'**il me **soit** impossible d'avoir de l'endroit où tu seras la moindre imagination* (Duras, cit. Togeby 1982b:207)

Her er det oversætningens imperativ, der indfører den deontiske betydning. Det samme fænomen ses ved ytrings-meningsverber:

> *Dis à Ernest, le garçon, **qu'**il **descende** ma valise* (Mac Orlan, cit. Nordahl 1969:53)

Det er også karakteristisk for begge typer eksplikative sætninger, at konjunktiven kan dukke op igen efter nægtelse eller spørgsmål i oversætningen, jf. 1.8 ovenfor. Dette følger, som det var tilfældet ved kompletivsætningerne, af beskrivelsen, idet det jo er oversætningen, der udgør den tropiske komponent, hvor netop nægtelse og spørgsmål lokaliseres, for den eksplikative sætning:

> *Il **n'**était **pas si** intime avec lui **qu'**il **pût** en espérer des confidences* (Peyrefitte, cit. Togeby 1982b:207)

> *ont-ils **tellement** peur de la modernité **qu'**il leur **faille** à tout prix ressusciter les morts**?*** (*Monde*, cit. Togeby 1982b:207)

Dette er den samme mekanisme, som man finder ved ytrings- og meningsverber, jf. 1.2 og 1.8 ovenfor:

> *Je **ne** dis **pas qu'**il **ait** tort d'employer la mort de Klein* (Malraux, cit. Togeby 1982b:135)

> *Mais estimez-vous **que** les Juifs **soient** coupables de cet assassinat**?*** (Troyat, cit. Nordahl 1969:218)

Også i forbindelse med betingelse i oversætningen, kan konjunktiven dukke op i ledsætningen. I følgende eksempel er det betingende udtryk en gérondif, som får sin betingende fortolkning fra

det finitte verbeums futur:

> *en les conditionnant **de telle sorte qu'**ils ne **puissent** être démoralisés par l'influence fâcheuse de la presse, on obtiendra assez facilemet qu'ils ne suivent pas les mots d'ordre des meneurs* (Miquel *Guerre* 415)